

Ministerul Educației al Republicii Moldova

Save the Children

Sweden

Organizația Suedeză „Salvați Copiii”

CIDDC

**Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din
Moldova**

**Predarea drepturilor copilului
în cadrul disciplinei Educația civică**

material de suport

Chișinău 2012

Predarea drepturilor copilului în cadrul disciplinei Educația civică – material de suport a fost elaborat de Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova (CIDDC) în cadrul proiectului „Suport instituțional pentru implementarea strategiei CIDDC”, în colaborare cu Ministerul Educației, Direcțiile Generale Învățământ din raioanele Călărași, Căușeni și Strășeni și cu susținerea financiară a Organizației „Salvați Copiii” Suedia.

Aprobat în Ședința Consiliului Național pentru Curriculum, procesul-verbal nr. 5 din 20 iulie 2012.

Recenzenți:

- Elena Matei, profesor Educație civică, grad didactic II, Liceul Teoretic „V. Alecsandri”, or. Călărași.
- Tamara Costin, profesor Educație civică, grad didactic II, gimnaziul „M. Viteazul” or. Strășeni, specialist principal, inspector școlar, Direcția Generală Învățământ Strășeni.

Materialul este adresat profesorilor de Educație civică, în calitate de suport pentru predarea drepturilor copilului la ciclul gimnazial. Conținutul Ghidului poate fi util de asemenea, în cadrul orelor de dirigenție și activităților extracurriculare sau comunitare, prin care cadrele didactice își propun să contribuie la dezvoltarea competențelor elevilor.

Proiectele didactice incluse în *Materialul de suport* au fost elaborate de profesori de Educația civică din raioanele Călărași, Căușeni și Strășeni, într-un proces alcătuit din câteva etape:

- 27 de cadre didactice au participat la un stagiul de formare bazat pe conținuturile prezentate în materialul de suport;
- Profesorii au elaborat cel puțin un proiect didactic, la un subiect ales independent, au pilotat activitatea cu o clasă de elevi și au îmbunătățit, în rezultat, proiectul didactic;
- Profesorii au participat la un Atelier de *feedback* asupra rezultatelor pilotării și au definitivat proiectul didactic (instrumentul de analiză a proiectului didactic care abordează drepturile copilului este anexat).

Vă rugăm să expediați sugestiile Dvs. de îmbunătățire a prezentului *Material de suport* și proiectele didactice cu care ați vrea să contribuiți, la adresa:

Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova
Str. Eugen Coca 15, Chișinău, MD 2008

Tel./Fax: (+373 22) 71 65 98, 74 78 13, 74 46 00

e-mail: ciddc@yahoo.com

www.childrights.md

Cuprins

I. EDUCAȚIA PRIVIND DREPTURILE – FUNDAMENT AL EDUCAȚIEI CIVICE.....	4
II. ÎNȚELEGEREA DREPTURILOR COPILULUI	6
ÎNȚELEGEREA COPILULUI ȘI A COPILĂRIEI	6
<i>Figura nr. 1. Capacități în evoluție ale copiilor.....</i>	<i>15</i>
DREPTURI SPECIALE PENTRU COPII	16
CONVENȚIA CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI.....	21
<i>Figura nr. 2. Convenția cu privire la Drepturile Copilului</i>	<i>28</i>
DREPTURILE CA O RELAȚIE DINTRE TITULARUL DE DREPTURI ȘI TITULARUL DE OBLIGAȚII.....	29
<i>Figura nr. 3. Nevoi - Obligații, Responsabilități - Drepturi.....</i>	<i>31</i>
<i>Figura nr. 4. Relația dintre titularul de obligații și titularul de drepturi</i>	<i>32</i>
<i>Figura nr. 5. Cercul influențelor și al obligațiilor în asigurarea drepturilor copilului.....</i>	<i>36</i>
MONITORIZAREA ȘI RAPORTAREA IMPLEMENTĂRII CONVENȚIEI CU PRIVIRE LA DREPTURILE COPILULUI	42
<i>Figura nr. 6. Procesul de raportare a Convenției.....</i>	<i>46</i>
III. PREDAREA DREPTURILOR COPILULUI – PROCES ȘI FINALITATE. RECOMANDĂRI METODOLOGICE.....	48
FACTORI ÎN PROIECTAREA ACTIVITĂȚILOR DE PREDARE A DREPTURILOR COPILULUI	48
ABORDAREA PARTICIPATIVĂ ÎN PREDAREA DREPTURILOR COPILULUI	51
SUGESTII DE EVALUARE	53
IV. PROIECTE DIDACTICE PENTRU PREDAREA DREPTURILOR COPILULUI	58
PROIECT DIDACTIC DREPTUL LA OPINIE	58
PROIECT DIDACTIC EDUCAȚIA ȘI SCOPURILE EI.....	62
PROIECT DIDACTIC TOT CE E MAI BUN – COPIILOR.....	66
PROIECT DIDACTIC CUI SĂ MĂ ADRESEZ?.....	70
PROIECT DIDACTIC DREPTURILE TALE	74
PROIECT DIDACTIC ALEGE CUVÎNTUL POTRIVIT.....	78
PROIECT DIDACTIC PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI LA NIVEL LOCAL.....	82
PROIECT DIDACTIC CONSECINȚE ALE COMPORTAMENTULUI INADVERTENT: TRAFICUL DE PERSOANE	87
PROIECT DIDACTIC GRIJA FAȚĂ DE SĂNĂTATE.....	94
PROIECT DIDACTIC MUNCA COPILULUI: DA SAU NU?	99
ANEXĂ.....	104
SURSE BIBLIOGRAFICE.....	106

I. Educația privind drepturile – fundament al educației civice

Curriculumul modernizat la educația civică descrie astfel scopul major al disciplinei: *„formarea calităților cetățeanului activ și responsabil, promotor al valorilor naționale, general-umane și democratice, capabil să-și asume responsabilitatea pentru propriul destin și destinul comunității”*.

Civismul nu poate fi conceput decât ca o realitate multidimensională, în care competențele ce țin de exercitarea drepturilor și responsabilităților pot fi privite și ca fundament și ca element constitutiv al tuturor aspectelor vieții într-o societate democratică. Spiritul civic este o temă centrală a educației pentru drepturile omului, care, la rîndul său, se bazează pe demnitatea umană, egalitatea, participarea și împuternicirea oamenilor.

Astfel, teme centrale ale disciplinei educație civică, precum autocunoașterea, autodeterminarea și identitatea personală, construirea carierei, autorealizarea și angajarea în cîmpul muncii, relațiile interpersonale bazate pe respect și valorizare a diversității, coeziunea socială, modul de viață sănătos, care permit realizarea la maximum a potențialului uman, se bazează pe valorile promovate și asigurate de drepturile omului. Pe termen lung, educația pentru drepturi va contribui la promovarea egalității de șanse și dezvoltării durabile, precum și la îmbunătățirea participării la procesul decizional în cadrul unui sistem democratic.

Prin facilitarea înțelegerii esenței drepturilor, formarea opiniilor și atitudinilor în evoluție ale copiilor, educația pentru drepturi sprijină nevoia de cunoaștere a copilului și dezvoltarea personalității sale, asigurînd astfel calitatea educației în general și încurajînd învățarea pe parcursul vieții.

Educația pentru drepturi este o strategie eficientă de prevenire a discriminării, abuzurilor și relelor tratamente la adresa oamenilor, relevanța acestor competențe fiind cu ațit mai mare în cazul copiilor. Persoanele care își cunosc drepturile și dispun de abilități pentru revendicarea și negocierea acestora în funcție de context, sunt mai protejate față de diverse riscuri.

Educația pentru drepturi constituie și un drept al copilului, stipulat printre scopurile educației în articolul 29 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului (CDC): *„1 b) dezvoltarea respectului pentru drepturile omului și a libertăților fundamentale, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite”*.

Curriculumul la educația civică pentru ciclul gimnazial abordează educația pentru drepturi preponderent în cadrul unității de învățare *„Societate democratică”*, pentru a facilita clarificarea competențelor pe care disciplina își propune să le formeze elevilor și, respectiv, a metodologiilor corespunzătoare adoptate de cadrele didactice. Cu toate acestea, Ghidul de implementare a curriculumului subliniază faptul că prezentarea modulară a acestuia nu reduce din caracterul complex și transversal al problematicilor abordate. În acest context, educația pentru drepturi contribuie la depășirea riscului de a trata în mod separat și simplist subiectele recomandate în curriculumul.

Prezentul Material suport a fost elaborat de CIDCC cu contribuția unui grup de profesori de educație civică și își propune să ofere o ghidare cadrelor didactice în predarea drepturilor copilului, bazată pe adaptarea la contextul socio-cultural al prevederilor CDC, în vederea contribuiri la formarea competențelor de cetățeni responsabili ale elevilor.

Materialul suport se întemeiază pe concepția despre copil și copilărie relevantă în cadrul cercetărilor sociale din ultimele decenii și promovată de CDC, care consideră copilul un membru activ și cu drepturi depline al societății. Beneficiind de împuternicire, ghidare și suport corespunzătoare din partea adulților, copiii achiziționează competențele necesare pentru a contribui la dezvoltarea proprie și la o viață în comun conformă cu valorile democratice.

Pornind de la această concepție, educația pentru drepturi înseamnă împuternicirea copilului să-și exercite drepturile stipulate în CDC, garantarea cărora este obligația instituțiilor statului. Pe măsura dezvoltării competențelor necesare, copilul devine apt să-și asume tot mai multe responsabilități, astfel încât, ajuns la vârsta majoratului, să dispună de o pregătire și o maturitate socială apropiată de cea a unui adult. Perspectiva descrisă depășește percepția unilaterală a educației pentru drepturi, care în prezent este adesea interpretată prin prisma subminării autorității adulților, părinți sau profesori, ceea ce conduce la o înțelegere eronată a drepturilor, atât de către adulți, cât și de către copii.

II. Înțelegerea drepturilor copilului

Înțelegerea copilului și a copilăriei

Ce înseamnă să fii copil

De-a lungul istoriei, în diferite societăți, copilăria a fost, de regulă, definită drept o etapă separată a vieții, ce duce spre maturitate, care, la rândul său, reprezintă etapa superioară finală. În general, dezvoltarea este considerată o mișcare de la primitiv și natural la civilizat și cultivat, de la inocență la cunoaștere, de la dependență la independență. Fiecare cultură definește pragul dintre copilărie și maturitate ca fiind pubertate, în calitate de indicii importanți în acest sens deseori servesc căsătoria și independența economică. Totuși, detaliile au variat în decursul istoriei, și de la o cultură la alta.

Definiția copilăriei, folosită în general în politicile și acțiunile sociale axate pe familie și copii, independent de perspectiva istorică sau sociologică, este legată în primul rând de *vârstă*. Acest concept s-a dezvoltat în contextul creat de organizațiile naționale și internaționale și de instituțiile locale responsabile de astfel de politici, cu scopul de a da o definiție clară a grupurilor care trebuie să beneficieze de mijloace financiare, măsuri și servicii sociale.

Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului (CDC), ca și cele mai multe dintre definițiile legale referitoare la fazele specifice pe parcursul unei vieți, are ca punct de plecare tot vârsta. Convenția are în vedere toate ființele umane în vârstă de până la 18 ani.

Dar „copil” înseamnă diferite lucruri pentru diferite persoane și în contexte diferite. Când un prunc devine copil? Când un copil se transformă în adolescent? De ce unei persoane i se spune câteodată tânăr/ tânără? Aceste viziuni pot să difere în sate și orașe sau în funcție de condițiile social-economice ale societății. Astfel, în societate, dar și în fiecare dintre noi, pot coexista viziuni diferite despre copii.

Persoanele cu vârste de până la 18 ani sunt și ele diferite – ele au propria copilărie și trăiesc diferit această experiență – în funcție de caracter, sex, vârstă, interese, mediul în care se dezvoltă și mulți alți factori. De fapt, „copilul” nici nu există, *copiii sunt un grup neomogen*.

În general, dezvoltarea copilului este un concept complex și dinamic, ce include numeroase conotații, fiind asociat cu variate discipline. Viziunea modernă asupra copilăriei se bazează pe ideea că potențialul de dezvoltare este programat în genele fiecărei ființe umane, însă realizarea acestuia depinde în mare parte de mediul în care se află persoana și interacțiunea socială.

În scopul studierii și înțelegerii tuturor aspectelor legate de creșterea și dezvoltarea copilului, acest domeniu este adesea împărțit în sectoare:

- Dezvoltarea fizică – modificări ale dimensiunilor organismului, ale aspectului și funcțiilor diferitelor sisteme anatomice; dezvoltarea creierului, capacitățile de percepție și motorii; sănătatea fizică.
- Dezvoltarea cognitivă – dezvoltarea unei mari varietăți de procese de gândire și capacități intelectuale, cum ar fi atenția, memoria, cunoștințele academice și despre viața de zi cu zi, rezolvarea problemelor, imaginația, creativitatea și capacitatea de a reprezenta lumea prin intermediul limbajului.

- Dezvoltarea afectivă și socială – dezvoltarea comunicării afective, auto-înțelegerea, capacitatea de a-și gestiona propriile sentimente, cunoașterea altor persoane, deprinderi de comunicare interpersonală, prietenii, relații intime, precum și raționament și comportament moral.

Convenția subliniază natura globală a dezvoltării. Astfel, dezvoltarea copilului nu se reduce doar la creșterea fizică și sănătatea acestuia. Ea include dezvoltarea culturală, mentală, morală, socială și spirituală (Art. 27 și Art. 23). Acest concept se referă la fiecare copil în parte și este un proces de realizare plenară a potențialului său.

Evoluția conceptelor despre copilărie

După cum arată studiile istorice, în mod tradițional copilăria nu a fost considerată o categorie socială de sine stătătoare, ci a fost element constitutiv al structurii familiale și deci al lumii adulte.

În vremurile clasice, atât în Orient, cât și în Occident, copiii erau considerați proprietatea părinților lor. Din acest motiv, ei erau adesea invizibili. În consecință, malnutriția, analfabetismul, boala, exploatarea copilului prin muncă, disciplina severă, abandonul, infanticidul în general, și infanticidul orientat spre copiii de sex feminin s-au numărat printre caracteristicile importante ale copilăriei de-a lungul istoriei.

În timpul secolelor al XIV-lea și al XV-lea, din cauza existenței unor astfel de situații s-au realizat diferite acțiuni publice în beneficiul copiilor. Printre acestea s-a numărat înființarea unor cămine pentru copiii părăsiți.

Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când ascensiunea burgheziei a contribuit la crearea unor averi mai mari pentru familii, percepția despre copii și copilărie s-a schimbat. Copiii erau considerați inocenți și „sfinți”, de aceea aveau nevoie de protecție, izolare și disciplină. De asemenea, se considera că copiii trebuie lăsați să fie copii. Ei trebuie să fie izolați și protejați de lumea dură a vieții adulte.

Datorită extinderii industrializării în următorii ani, copiii și educația lor au continuat să fie în centrul atenției. Copiii erau considerați forța de muncă a viitorului. În același timp, însă, industrializarea a generat și exploatarea economică a copiilor. Situația dificilă a copiilor exploatați prin muncă și abuzați a atras tot mai mult atenția. Ca urmare a acțiunilor anumitor persoane, în unele țări au început să fie luate măsuri pentru o mai bună protecție a copiilor (Parlamentul britanic a adoptat Legea privind prevenirea cruzimii față de copii). Dezbaterile publice s-au purtat între viziunea romantică a copilului „inocent și sfânt, însă izolat” și viziunea care promova măsurile mai severe pentru protecția și educația copiilor.

Odată cu schimbările demografice care au avut loc în multe dintre societățile industriale, copilăria a început să capete o altă relevanță, în comparație cu societățile în care rata natalității se afla încă la cote ridicate. În multe societăți, capacitatea de integrare a sistemelor educaționale publice a început să se deterioreze, și de aceea șansele tinerilor de a găsi un loc de muncă au început să scadă, ceea ce a afectat în mod serios și statutul copiilor în aceste societăți. Răspândirea sărăciei în multe regiuni și țări ale lumii, și în mod specific în rândul copiilor, a dus la condiții de viață foarte grele pentru mulți dintre aceștia. De asemenea, problemele legate de marginalizarea și integrarea socială a grupurilor etnice minoritare au avut un impact asupra copiilor aparținând acestor

minorități. Mai mult, intensificarea migrației pe mai multe continente, regiuni și țări conduce la diferite probleme sociale pentru copiii afectați de acest fenomen.

În sfârșit, răspândirea la scară mondială a noilor tehnologii informaționale și de comunicații au transformat modul tradițional de a fi al unui copil.

Schimbările care s-au produs în cele mai multe societăți moderne, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, au avut un impact puternic asupra copiilor și familiilor lor. Aceste tendințe demografice, economice, sociale și politice au modificat percepția asupra conceptului tradițional de „copilărie” în societățile moderne și post-moderne:

- Dezvoltarea unei atitudini mai respectuoase față de copilărie în abordările științifice.
- Necesitatea de a concentra atenția asupra condițiilor de viață și calității vieții copiilor.
- Perceperea copilăriei ca o structură socială în sine, permițând introducerea unor concepte de diferențiere noi cum ar fi grupa de vârstă și sexul, două elemente esențiale pentru o mai bună analiză și înțelegere.
- Necesitatea depășirii percepției clasice despre politicile destinate copiilor, văzute ca anexe ale altor politici și ideologii.
- Acceptarea perspectivei subiective pe care copiii (fete și băieți) o au asupra societății, a cărei valoare în analiza proceselor sociale, economice, culturale și politice este în prezent recunoscută.
- Recunoașterea pe scară tot mai largă a ideii că perioada copilăriei are o importanță esențială pentru dezvoltarea potențialului optim al ființei umane.

Aceste elemente au ca numitor comun ideea conform căreia copiii sunt membri activi ai societății, deși în perioadele istorice anterioare li s-a atribuit un rol pasiv.

Copiii nu trăiesc într-o lume diferită față de cea a tinerilor, adulților sau vârstnicilor dintr-o anumită societate. Așadar, ei sunt expuși acțiunilor aceluiași forțe economice, sociale, culturale și instituționale care afectează și celelalte grupuri din societate. Tot mai mult, copiii sunt percepuți ca fiind o categorie socială în schimbare, o parte integrantă a societății, cu roluri și sarcini particulare.

Capacități în evoluție ale copiilor

Copiii și adulții posedă toate trăsăturile și tot potențialul specific oamenilor. Ei diferă doar prin nivelul de maturizare, de realizare a acestui potențial. Capacitățile fizice, mentale, emoționale și sociale ale unui copil sunt încă în formare. Copiii se află *în proces de dezvoltare*, maturizare, spre deosebire de adulți, care *au atins* un nivel destul de ridicat de maturitate pentru a fi independenți. Bineînțeles, și adulții continuă să se dezvolte pe parcursul întregii vieți.

Pentru a asigura dezvoltarea optimă a copilului, este nevoie să se acorde atenție sporită modului în care îi sunt asigurate nevoile. Copiii se află într-un proces de maturizare. Anume acest lucru le oferă dreptul de a solicita o parte mare din resursele disponibile (mai mare decât în cazul altor persoane defavorizate și dependente). Nu poate să existe o competiție între importanța nevoilor și drepturilor diferitor grupuri de oameni. Ideea

este că pentru a garanta dezvoltarea optimă a copiilor, aceștia au nevoie de o atenție deosebită. Exact ca în cazul puieților, ce necesită un tratament particular – nutrienți, udare zilnică, sprijinire, plivire și protejarea de către elemente nefaste – copiii au nevoie de condiții deosebite de creștere. Mai mult ca atât, la acest stadiu al dezvoltării plantelor, variate leziuni ar putea semnifica distrugerea sau denaturarea întregii existențe ale acestora, pe când copacii maturi sunt capabili de a face față multiplelor lovituri ale soartei.

Termenul de *capacități în evoluție* ale fiecărui copil este unul central în CDC (Art. 5 și Art. 14 în relație cu responsabilitățile părinților și Art. 6, 12, 27, 29) și are un rol extrem de important pentru garantarea dezvoltării eficiente și asigurarea respectării drepturilor copilului. Conform Convenției, copilăria trebuie considerată drept un proces continuu de schimbare, în decursul căruia copiii ajung să stăpânească gradual niveluri complexe ale gândirii și acțiunii, în calea lor spre autodeterminare și maturitate.

Convenția recurge la sintagma „capacitățile în evoluție ale copilului”, cu referire la responsabilitățile și drepturile părinților de a-și orienta și îndruma copiii – îndrumarea trebuie să fie „compatibilă” cu capacitățile. Articolul 5 descrie drepturile generale ale părinților și ale membrilor familiei largite, Articolul 14 se referă la dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și religie. Articolul 12 abordează gradul de maturitate al copilului în procesul consultării acestuia de către adulți cu referire la problemele care îl privesc.

Articolele Convenției abordează dreptul copilului de a-și dezvolta la maximum potențialul:

- Articolul 6 recunoaște dreptul copilului la dezvoltare ca fiind un drept universal;
- Articolul 27 stipulează dreptul fiecărui copil de „a beneficia de un nivel decent de trai, care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială”;
- în conformitate cu Articolul 29 educația copilului trebuie să urmărească „dezvoltarea plenară a personalității, a vocațiilor și a aptitudinilor mentale și fizice ale copilului”.

Faptul că în Convenție nu sunt stabilite obiective specifice pentru dezvoltarea copiilor, reflectă necesitatea recunoașterii potențialului diferit al fiecărui copil, precum și rolului părinților în acest proces, ca principalii arbitri ai dezvoltării.

În fiecare caz se insistă asupra recunoașterii *individualității* în dezvoltarea copilului – atât standardele vieții, cât și realizările în domeniul educației nu au un caracter fix, astfel încât toți copiii trebuie să fie în stare să citească, să comunice, să se dezvolte fizic și altele, însă fiecare copil își va atinge propriul nivel de capacitate.

În concluzie, termenul de *capacitate*, în semnificația cu care apare în expresia „capacități în evoluție”, poate fi definit drept *potențial diferit al fiecărui copil în parte*. Acest concept este unul cheie pentru încercările copilului de a se manifesta ca subiect al societății. Pe măsura creșterii și dezvoltării aptitudinilor copiilor, descrește nevoia de îndrumare și orientare din partea adulților. Această corelație ne prezintă *capacitatea ca similară cu libertatea sau puterea* și este în consonanță cu specificul copilăriei. Multe dintre libertățile pe care copiii trebuie să le dobândească în perioada copilăriei devin proprietatea lor de drept odată cu atingerea unei anumite vârste. Spre exemplu, atunci când copiii își dezvoltă simțul responsabilității privind pericolele din traficul rutier, la nivelul unui „adult” rezonabil, aceștia capătă un grad sporit de libertate în traversarea

străzii, însă dacă copiii încă nu au această capacitate, atunci ei nu se vor bucura de o asemenea libertate.

În paralel cu discutarea capacităților în evoluție, este utilă examinarea ideii de „împuternicire” (*empowerment*), care se referă la acele activități care îi conferă unei persoane putere. Împuternicirea înseamnă „abilitare, întărire a puterii”. Scopul ei este de a încuraja autodeterminarea în structurarea propriei vieți.

Inițiativele de împuternicire includ toate activitățile care îi ajută pe oameni să preia controlul asupra propriilor lor vieți și oferă asistență în dobândirea autodeterminării și autonomiei în viață. Conceptul de promovare a autodeterminării și autonomiei se bazează la rândul său pe „filozofia capacităților umane”, conform căreia orice individ are resursa interioară, abilitatea potențială de a-și gestiona propria viață, iar schimbarea durabilă poate fi realizată dacă oamenii sunt ajutați să-și mobilizeze propriile resurse. Acest concept poate fi împărțit în 5 părți componente:

- având în vedere principiul capacităților umane – încrederea în abilitatea oricărui individ de a obține creșterea personală și auto-realizarea;
- respect față de ideile și înclinațiile neconvenționale ale persoanei și acceptarea acestora;
- activitate psiho-socială ca și acompaniere în viață și discuții despre perspective viitoare;
- cei care ajută rămân „pasivi”, astfel încât persoana este încurajată să devină activă; cei care ajută se abțin de la judecăți de valoare care îl descurajează pe cel vizat;
- a privi înainte: orientarea către un viitor dezirabil, în funcție de scopurile identificate împreună cu persoana.

Raporturile dintre vârstă și capacitate în acest context încă mai constituie subiectul analizelor și discuțiilor. Un număr mare de acțiuni interzise copiilor din cauza lipsei capacității adecvate – spre exemplu, consumul de alcool, întreținerea relațiilor sexuale, căpătarea statutului de părinte, asumarea unor riscuri fizice legate de viața cotidiană, jocuri de noroc sau participarea la vot – devin disponibile la o anumită vârstă, fără ca ei să fie supuși unui test ce ar stabili cât de pregătiți sunt aceștia pentru a întreprinde asemenea acțiuni. Adulții „își adjudecă” dreptul de a realiza aceste acțiuni în pofida existenței unor dovezi că în multiple situații, ei înșiși acționează în mod iresponsabil și nejustificat.

Care sunt „autoritățile” în drept să determine competența copiilor? Fără îndoială judecătorii, însă și medicii, avocații, profesorii și asistenții sociali pot fi solicitați să ia asemenea decizii, în funcție de domeniul de activitate al acestora. Totuși, oricine este împuternicit să ia asemenea decizii trebuie să demonstreze că deține competența necesară. Cel puțin în țările dezvoltate toate profesiile ce presupun interacțiunea cu copilul, inclusiv sistemul judiciar, beneficiază de instruire specializată în acest domeniu, ca parte a calificării lor, pentru a putea determina și aprecia nivelul de competență al copilului.

Cum evoluează capacitatea

Bebelușii mai întâi învață să stabilească contactul vizual și să zâmbescă, apoi reușesc să-și țină capul sus, să apuce variate obiecte cu mânuțele, după care să se așeze, să stea în picioare și să facă primii pași. Timpul în care copilul va realiza aceste performanțe variază semnificativ de la un caz la altul (cu unele acțiuni suplimentare, precum târâtul), însă neschimbată rămâne succesiunea acestora. Exceptând cazul prezenței unei dizabilități, nici un bebeluș nu va învăța să stea în picioare înainte de a stăpâni capacitatea de a ține în mână un obiect.

Pe măsura creșterii copiilor, noțiunea de succesiune în dezvoltarea lor fizică devine mai puțin exactă. Astfel, unii copii își vor dezvolta abilități motorii fine, necesare pentru a fi în stare să scrie, înainte de a stăpâni la perfecție coordonarea vizual-manuală, ce răspunde pentru capacitatea de a prinde mingea. Debutul pubertății variază extrem de mult – între 9 și 16 ani.

Cu cât mai mare este copilul, cu atât mai dificilă este încercarea de a crea o schemă exactă a dezvoltării sale intelectuale. Există numeroase cazuri când, spre exemplu, copii de nouă ani sunt în stare să stăpânească forme destul de sofisticate ale gândirii abstracte. Se pare că atingerea nivelului de raționament caracteristic adulților va varia de la un copil la altul pe parcursul mai multor ani. Mult mai dificilă este încercarea de a schița dezvoltarea capacităților sociale și cognitive a copiilor. Cercetările recente arată că educatorii și alți specialiști trebuie să se bazeze nu doar pe teoria bazată pe etape a dezvoltării copilului (motorie, a limbajului, cognitivă, socială și emoțională, care totuși include unele variații individuale), ci să fie mult mai conștienți despre necesitatea familiarizării cu contextul cultural, inclusiv convingeri locale cu privire la creșterea și educarea copilului, precum și obiectivele părinților.

Setul de teorii ale dezvoltării este relevant în cazul copiilor mici, întrucât variațiile individuale sporesc în timpul fazei medii a copilăriei și adolescenței. Cunoașterea acestei teorii îi ajută pe părinți și comunitatea să înțeleagă, să sprijine și să îndrume copiii mult mai eficient. Totuși, aplicarea mecanică a noțiunii de etape în dezvoltarea copiilor ar putea avea drept consecință riscul categorizării și excluderii unor copii. Diferențele pot fi percepute imediat drept „defecte” și abateri de la normă, mai degrabă decât variații sau alternative. Asemenea „defecte” pot fi ușor atribuite copilului. Orice copil care nu corespunde normei poate fi etichetat drept copil cu dizabilități sau victimă ce necesită corecție sau reabilitare. De regulă, nu se acordă destulă atenție creării unui mediu fizic și social care ar admite asemenea variații.

Condițiile necesare pentru dezvoltarea capacităților

Capacitatea în evoluție depinde de etapa de dezvoltare a copilului, precum și de circumstanțele în care se află acesta.

Anumite condiții de creștere a copiilor sunt comune pentru toate ființele umane, spre exemplu hrană, adăpost, îmbrăcăminte, sănătate, mediu adecvat. Cu toate acestea, caracterul evolutiv al dezvoltării copilului deseori explică de ce anume copiii necesită mult mai urgent aceste condiții comune. Spre exemplu, privitor la necesitatea unor medii sănătoase, corpul copilului este mult mai vulnerabil la efectele toxice ale poluării, care ar putea împiedica creșterea fizică și intelectuală a acestuia. În ceea ce privește adăpostul, cercetările au demonstrat că lipsa unui acoperiș deasupra capului sau supraaglomerarea pot avea efecte extrem de negative asupra copiilor – asupra sănătății fizice și mentale, coordonării minții și a corpului, dezvoltării vorbirii, relațiilor familiale și sociale, precum și asupra rezultatelor educaționale.

În plus la aceasta, există și alte condiții necesare dezvoltării copiilor, specifice acestui grup. Spre exemplu educația, deși este considerată o activitate ce durează pe parcursul vieții întregi, reprezintă un aspect indispensabil al dezvoltării copilului. Din acest motiv Convenția insistă asupra caracterului „obligatoriu” al educației primare, în pofida dificultăților legate de resurse, îndeosebi în țările cu venit redus.

Jocul este de asemenea o parte centrală și integrantă a copilăriei, precum și „modalitatea naturală prin care copilul se pregătește pentru viață”. Acest adevăr este valabil și pentru lumea animalelor: nu există nici o specie a mamiferelor care să nu se dedea jocului, atunci când această oportunitate există. Chiar și în cele mai defavorizate și dificile situații copiii vor găsi posibilități pentru a se juca, cu bețe și pietre, unii cu alții sau cu prieteni imaginari.

Gradul de dezvoltare a capacităților copiilor depinde și de felul în care copiii sunt iubiți și respectați. În elaborarea teoriei „atașamentului” psihologul John Bowlby a identificat procesul prin care nou-născuții stabilesc relații emoționale cu îngrijitorii primari și a stabilit că dezvoltarea socială ulterioară a acestora are loc în funcție de aceste relații. Pe lângă nevoia de a crea legături reciproce apropiate, ei trebuie să dezvolte stima de sine, reușita sau eșecul acestei acțiuni va depinde de afecțiunea persoanelor care fac parte îndeaproape din viața copiilor – nu doar de îngrijitorii primari.

Unul din factorii ce contribuie la dezvoltarea competenței copilului este sprijinul și încurajarea adulților. Astfel, definiția tehnică a capacității, ca în cazul capacității electrice, este pertinentă – competența copilului poate fi dezvoltată la maximum, precum încărcarea unei baterii.

Adultul trebuie să-și asume responsabilitatea de a informa copilul cu privire la eventuale consecințe ale diferitelor acțiuni întreprinse. Pe de altă parte, este vorba și de o provocare mai subtilă – de a permite copiilor să determine singuri ce informație este mai utilă pentru ei.

Și mijloacele de informare în masă au responsabilități în acest domeniu – există riscul ca acestea să greșească fie subestimând, fie supraestimând copilul-consumator de informație (copiii sunt vulnerabili la efectele negative ale mass-media, spre exemplu expunerea la scene de violență sau pornografie).

Convenția insistă ca educația copilului să fie direcționată spre pregătirea copiilor pentru „o viață responsabilă într-o societate liberă”. Iar cele mai bune forme de pregătire sunt practica și experimentarea: este vital de a permite copiilor să-și asume responsabilități cu un grad minor de risc, înainte ca ei să întreprindă acțiuni cu caracter ireversibil; de a le oferi accesul la toate informațiile esențiale pentru luarea unor decizii ce le afectează viața; de a garanta că interesul major al copiilor prevalează; de a ne asigura că în toate domeniile vieții principiile enunțate în Articolul 12 privind „participarea” sunt luate în considerație – solicitarea și respectarea opiniilor copiilor în procesul de luare a deciziilor care îi privesc – și încurajarea copiilor în a-și exercita „capacitățile în evoluție” ori de câte ori se prezintă o asemenea ocazie.

Uneori sporirea competenței copilului poate fi generată nu de către anumiți adulți, dar de realitatea dură. Copiii care muncesc în stradă realizează fapte care nu sunt pe măsura oricărui adult, ieșind învingători în situații disperate precum supraviețuirea în medii extrem de ostile. De regulă, copiii care au în grijă rude bolnave sau cu dizabilitate, duc o viață dublă: ei merg la școală ca toți ceilalți elevi, însă după ore devin adulți competenți, efectuând toate treburile casnice și îngrijind de apropiați. Cu toate acestea, nu toate responsabilitățile pe care și le asumă acești copii sunt considerate de către ei drept povară grea. Creșterea respectului de sine, demonstrarea competenței și chiar găsirea

plăcerii în anumite activități susmenționate reprezintă principala lor răsplată. Mai mult ca atât, în așa mod acești copii se asigură că nu vor fi subestimați de către adulți.

Supraestimarea și subestimarea capacităților

Felul în care tratăm copiii trebuie să derive din *înțelegerea procesului de dezvoltare* a lor. Dezvoltarea copilului include capacitățile spirituale, morale și sociale, precum și progresul cognitiv și fizic al acestuia. Aceste elemente se completează sau se inhibă în feluri variate, „disecția științifică” devenind inutilă și chiar periculoasă.

Nu trebuie să credem că un copil va da dovadă de o capacitate „evoluată”, dacă el încă nu a reușit să și-o dezvolte. De exemplu, copilul de 1-2 ani preferă să petreacă mult timp în brațele părintelui, în special să se deplaseze în acest mod, chiar dacă deja poate merge. Refuzul copilului de a merge nu vine din oboseală sau încăpățănare, așa cum cred mulți părinți, ci din nevoia copilului de a avea contact fizic cu părintele, de a se simți protejat și de a fi aproape. Unica soluție este ca părinții să recunoască etapele dezvoltării copiilor și să accepte să poarte copiii mici în brațe (sau să evite deplasările lungi).

Un subiect discutat în relație cu capacitățile în evoluție este munca copiilor în condiții nocive. Deseori copiii înșiși doresc să muncească și beneficiază de pe urma muncii lor, fie că lucrează pentru sau în cadrul familiilor din care fac parte, „munca” poate echivala cu „educația” ș.a. Cu toate acestea, sunt acceptate la nivel mondial principiile fundamentale, conform cărora munca copiilor în condiții dificile sunt indezirabile. Atât la nivel fizic, cât și mental, copiii nu sunt pregătiți pentru a exercita munci dificile și periculoase (este evident faptul că copilul trebuie să fie protejat împotriva oricărei forme de exploatare).

Conceptul de capacități în evoluție are 3 implicații importante în raport cu responsabilitățile statului:

- Capacitatea este un concept care ține de *dezvoltare*, recunoscând că nivelul de dezvoltare al copilului, al competențelor și autonomiei sale sunt fortificate/ stimulate datorită drepturilor. Aceasta impune *obligatia autorităților de a promova* drepturile copilului.
- Capacitatea este un concept care ține de *emancipare*, care indică asupra dreptului copiilor de a le fi respectate capacitățile în evoluție și asupra transferului drepturilor de la adulți la copii, în conformitate cu nivelul lor de competență. Aceasta impune *obligatia autorităților de a respecta* aceste drepturi.
- Capacitatea este un concept care ține de *protecție*, recunoscând capacitățile insuficient dezvoltate ale copiilor și, prin urmare, drepturile lor la protecție din partea familiei și a statului. Aceasta impune *obligatia autorităților de a proteja* drepturile copilului.

Alte subiecte controversate în materie de capacități în evoluție sunt: vârsta la care copiii ar trebui să înceapă viața sexuală, să aibă dreptul de a se alătura forțelor armate, pot fi trași la răspundere penală ș.a.

Imagini prezentând copii care muncesc în mine sau mășăluiesc în cadrul detașamentelor de militari suscită mila și condamnarea în inimile adulților. Mai puțin evident și recunoscut este faptul că subestimarea capacităților copiilor provoacă o nefericire enormă. Totuși, această formă a neglijării poate avea un impact devastator asupra copiilor. Cei care ar putea să perceapă acest lucru ca fiind unul mult mai jignitor sunt firește copiii, din simplul motiv că în așa mod ei nu sunt considerați oameni.

Sintagma „capacitățile în continuă evoluție” ale copiilor este folosită și în raport cu libertatea de gândire, spre exemplu în Articolul 14:

1. Statele părți vor respecta dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și religie.
2. Statele părți vor respecta drepturile și obligațiile părinților sau, după caz, ale reprezentanților legali ai copilului de a-l îndruma în exercitarea dreptului susmenționat, de o manieră care să corespundă capacităților în evoluție ale acestuia.

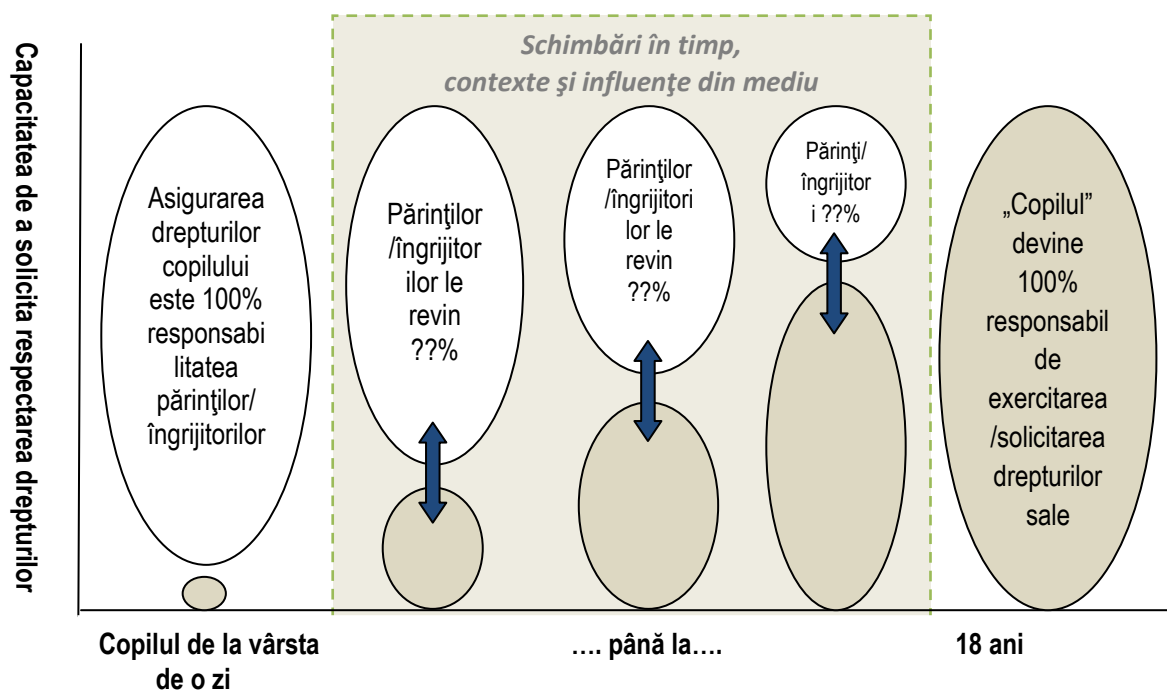
Convenția recunoaște că copiii sunt și, într-o anumită măsură, au dreptul de a fi educați în conformitate cu convingerile religioase ale familiei lor. Astfel, în Articolul 20 cu privire la copiii care necesită forme alternative de îngrijire se menționează: „este necesar să se țină seama de ... originea ... religioasă a copilului”; în plus la aceasta, Articolul 30 stipulează că orice copil care aparține unui grup religios minoritar „nu va fi privat de dreptul de a-și practica propria religie, în comun cu alți membri ai grupului său”. Însă restricțiile impuse de către Convenție față de drepturile părinților în materie de convingeri religioase pot fi rezumate la ideea că sufletele copiilor le aparțin lor înșiși – dacă nu imediat la naștere, atunci la un moment oarecare din copilărie, când copiii ar putea hotărî să facă o alegere liberă în acest domeniu.

Un alt aspect care, în același context, reprezintă de ceva timp o provocare serioasă pentru părinți, medici, judecători și alte părți implicate este dreptul copiilor de a-și supraveghea tratamentul medical. Consimțământul din partea pacientului adult competent este aproape întotdeauna necesar în practica medicală, în cazul copiilor, este suficient acordul părinților. Totuși ar fi incorect să considerăm absolut toți pacienții sub 18 ani ca fiind incompetenți. Multe depind de decizia propriu-zisă, starea de spirit a copilului la momentul dat și circumstanțele în care decizia este luată. Sunt des întâlnite cazurile când copiii care suferă de afecțiuni grave și frecvente dau dovadă de cunoștințe uimitoare în materie de maladie pe care o au și tratarea acesteia – depășind cu mult cunoștințele de care dispun alți reprezentanți ai acestui grup de vârstă. Există unele intervenții medicale, precum avortul, în cazul cărora este de neconceput ca medicii să fie autorizați să acționeze împotriva voinței unui copil „competent” de orice vârstă (și dat fiind faptul că sarcina survine la copiii mai mari, conceptul ar trebui să cuprindă majoritatea acestora). Cu toate acestea, coborârea vârstei limită pare de asemenea un lucru necorespunzător.

Figura nr. 1. Capacități în evoluție ale copiilor

Articolul 5 al Convenției definește responsabilitățile, drepturile și îndatoririle părinților în felul următor: *de a asigura, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă evoluție a copilului, îndrumarea și orientarea necesare în exercitarea de către copil a drepturilor recunoscute în prezenta Convenție.*

Vârstele la care copiii ating maturitate fizică, emoțională și intelectuală variază enorm. Mai mult decât atât, un copil considerat „incompetent” nu poate deveni „absolut competent” peste noapte. Conform Convenției, responsabilitatea noastră ca adulți constă în a-i încuraja pe copii să devină competenți: „să le încărcăm” capacitățile, să-i sprijinim în încercarea lor de a-și dezvolta plenar potențialul. Aceasta este o provocare importantă mai ales pentru părinți, care iau majoritatea deciziilor referitoare la viața cotidiană a copiilor, dar și pentru profesioniști și alți adulți din preajma copiilor. Pe măsura creșterii și dezvoltării copiilor, descrește necesitatea îndrumării și orientării din partea adulților (a părinților sau reprezentanților legali, în primul rând).

Sursa: Peter Dixon (2010) Accommodating Children's Evolving Capacities

Convenția cere considerarea copilului drept subiect al propriei dezvoltări și nu doar obiect de preocupare. Chiar și copiii mici, care s-ar putea să aibă o perspectivă de scurtă durată asupra propriei dezvoltări, sunt în stare să o influențeze puternic. Acest lucru presupune că adulții trebuie să-și acorde destul timp pentru a examina copiii, a-i asculta și a le permite să-și dezvăluie propriile caracteristici. Deși adulții refuză să recunoască acest fapt, copiii au un grad destul de profund de reflecție și automonitorizare a dezvoltării lor. Deseori, ei sunt mult mai deschiși și sensibili la schimbările din societate decât adulții, iar rapiditatea cu care ei acceptă noile tendințe și adoptă direcții noi, nu încetează să uimească. Totuși, în prezent, majoritatea copiilor, îndeosebi fetele, încă nu au dreptul să-și decidă viitorul în probleme vitale ce țin de educație, alegerea ocupațiilor și chiar constituirea unei familii. De asemenea, deseori se trece cu vederea faptul că perspectivele și viziunile copiilor influențează serios atitudinile, comportamentul și dezvoltarea semenilor, fraților și surorilor lor.

Drepturi speciale pentru copii

Definiția și caracteristicile drepturilor omului

Drepturile omului sunt un element central al bunăstării acestuia. Ele garantează atât demnitatea cât și identitatea umană (individuală și colectivă) și astfel dau scop și valoare existenței. Ele garantează integritatea fizică a persoanei și securitatea umană a tuturor popoarelor.

Definiția unui drept poate fi următoarea: „ceea ce o persoană este îndreptățită să aibă, să facă sau să primească de la alții, și este impus prin lege”. Drepturile omului sunt garanții juridice universale care protejează persoane și grupuri de acțiunile, omisiunile și eșecurile care le afectează libertatea și demnitatea umană.

Termeni folosiți pentru a descrie drepturile omului:

Egalitatea – este legată de corectitudine, însemnând că toată lumea trebuie să fie tratată în mod corect și nimeni nu poate fi favorizat.

Responsabilitatea – obligațiile și acțiunile impuse de acestea.

Libertatea – presupune obligația noastră *morală* de a respecta și de a avea grijă de oameni, de proprietățile lor și de mediu.

Demnitatea – aparține tuturor oamenilor din lume, în orice loc și în orice moment, tocmai pentru că sunt oameni.

Drepturile omului țin de modul în care toți ceilalți termeni sunt utilizați împreună cu libertatea – cu posibilitatea de a alege acțiunile de întreprins.

Drepturile omului aparțin tuturor oamenilor, indiferent de sex, rasă, culoare, limbă, origine etnică, vârstă, clasă, religie sau convingeri politice, stare socială și de sănătate. Ele sunt universale, inalienabile, indivizibile și interdependente.

- Drepturile omului sunt **universale**. Ele sunt aceleași pentru toate ființele umane, indiferent de rasă, sex, religie, opinie politică sau de altă natură, origine etnică sau socială. Toți ne naștem liberi și egali în demnitate și drepturi. Drepturile omului nu trebuie să fie cumpărate, câștigate sau moștenite. Ele aparțin oamenilor pur și simplu pentru că sunt oameni. Drepturile omului sunt „inerente” fiecărui individ.
- Drepturile omului sunt **inalienabile**. Toți oamenii se nasc cu drepturi, drepturile nu pot lua nimănui, la ele nu se poate renunța. Nimeni nu are dreptul de a priva o altă persoană de aceste drepturi, din nici un motiv. Oamenii mai au drepturi și atunci când legile țării lor nu le recunosc, sau când drepturile lor sunt încălcate – de exemplu, atunci când se practică sclavia, sclavii au în continuare drepturi, chiar dacă aceste drepturi sunt încălcate.

- Drepturile omului sunt **indivizibile**. Pentru a trăi în demnitate, toate ființele umane sunt îndreptățite să trăiască în libertate, securitate, la un nivel de trai decent, toate în același timp. Toți oamenii au aceleași drepturi – oriunde s-ar afla – și oricând (există situații în care autoritățile pot restricționa unele drepturi, de ex. libertatea de circulație în penitenciare; dreptul la informare în timpul unei stări de urgență).
- Drepturile omului sunt **interdependente**. Posibilitatea de a ne bucura de anumite drepturi depinde de recunoașterea și respectarea altor drepturi ale omului. Refuzarea oricăruia dintre drepturi unui om va afecta posibilitatea acestuia de a se bucura de celelalte. Toate drepturile sunt legate între ele și au efecte reciproce:
 - Prin negarea unui drept sunt afectate și celelalte drepturi ale unei persoane;
 - Posibilitatea unei persoane de a se bucura de un drept nu trebuie să fie rezultatul suprimării drepturilor altor persoane.

De ce drepturi specifice pentru copii?

- Deoarece capacitățile copiilor sunt în dezvoltare, ei sunt mai vulnerabili decât adulții în fața dificultăților vieții. Ei sunt mai expuși diferitor forme de exploatare și abuz, de aceea au nevoie de o protecție specială.
- Copiii sunt dependenți – ei nu au drept de vot, influență politică și putere economică, de aceea deseori vocile și doleanțele lor nu sunt auzite.
- În multe societăți și familii copiii sunt considerați o proprietate a părinților. Această opinie îi face pe mulți adulți să maltrateze copiii, de exemplu, să-i pună la munci grele, să nu le permită să meargă la școală sau să comunice cu prietenii etc., ceea ce împiedică realizarea potențialului copiilor.
- Dezvoltarea copiilor într-un mediu sănătos în prezent este esențială pentru viitorul societății. Ca să devină adulți capabili să contribuie la dezvoltarea comunității în care trăiesc, copiii trebuie să-și exercite drepturile în prezent, adică să le trăiască din plin și să se bucure de ele când încă sunt copii.

Etape în recunoașterea și adoptarea drepturilor copilului

Recunoașterea faptului că și copiii au drepturi s-a bazat pe ideea că aceștia contribuie la reproducerea societății din punct de vedere biologic și cultural. Astfel, copiii au dreptul legitim de a beneficia de variatele dimensiuni ale vieții sociale și culturale. Copiii sunt co-creatori ai prezentului și constructorii viitorului.

1919	Organizația Internațională a Muncii (OIM) a adoptat Convenția nr. 6/1919 privind munca de noapte a copiilor în industrie
1921	OIM a adoptat Convenția nr. 16/1921 privind examinarea medicală obligatorie a copiilor și tinerilor încadrați în muncă pe bordul navelor
1923	Consiliul creat de către organizația „Uniunea Internațională pentru Salvarea Copiilor” a adoptat Declarația despre Drepturile Copilului
1924	Liga Națiunilor a aprobat Declarația despre Drepturile Copilului
1948	Adunarea Generală a ONU a adoptat Declarația Universală a Drepturilor Omului

1959	Adunarea Generală a ONU a adoptat noua Declarație despre Drepturile Copilului, conținând 10 principii fundamentale de asigurare a protecției și bunăstării copiilor
1978	Guvernul Poloniei a prezentat Comisiei ONU pentru Drepturile Omului proiectul inițial al Convenției cu privire la Drepturile Copilului, pregătit în baza Declarației
1979	Anul Internațional al Copilului
20.11.1989	Adunarea Generală a ONU a adoptat Convenția cu privire la Drepturile Copilului (CDC)
1990	Summit-ul Mondial în Interesul Copilului a adoptat 27 de obiective pentru 10 ani
2000	Summit-ul Milenar al Națiunilor Unite a stabilit 8 Obiective de Dezvoltare ale Mileniului, care se referă inclusiv la supraviețuirea, sănătatea și educația copiilor
2001	Mișcarea Mondială În Interesul Copilului Campania „Spuneți DA pentru Copii”
2002	Sesiunea Specială ONU în Interesul Copilului
2004	Campania „O lume demnă pentru copii!”
2004-2006	Studiul Global al ONU privind violența față de copii
2006-2008	Programul Consiliului Europei „Construirea unei Europe cu și pentru copii”: promovarea drepturilor copilului și protecția copiilor față de violență
2007	Adunarea Generală a ONU pentru constatarea rezultatelor Campaniei „O lume demnă pentru copii!”
2009	La a 20-a aniversare a Convenției ONU privind Drepturile Copilului, Adunarea Generală a ONU a aprobat Liniile Directoare cu privire la îngrijirea alternativă a copiilor

Declarația Drepturilor Copilului (Declarația de la Geneva din 1924)

1. Copilului trebuie să-i fie puse la dispoziție toate mijloacele, materiale și spirituale, necesare pentru dezvoltarea lui normală.
2. Copilul flămând trebuie să fie hrănit; copilul bolnav trebuie să fie ajutat; copilul care a greșit trebuie reeducat; copiilor orfani și vagabonzi trebuie să li se acorde ajutor și adăpost.
3. În caz de calamități copiilor trebuie să li se acorde ajutor în primul rând.
4. Copilul trebuie să fie ocrotit de toate formele de exploatare.
5. Toți copiii, indiferent de rasă sau sex, se bucură de drepturi egale.

Declarația Drepturilor Copilului din 1959

1. Fiecare copil se bucură de drepturile stipulate de Declarație fără discriminare.

2. Copilului trebuie să i se asigure o protecție specială și posibilitatea de a se dezvolta liber și în condiții demne și sănătoase.
3. Copilul de la naștere trebuie să primească un nume și cetățenie.
4. Copilul trebuie să aibă posibilitatea să se bucure de toate beneficiile protecției sociale, inclusiv protecția mamei și a copilului până și după naștere. Copilului trebuie să i se asigure dreptul la o alimentație sănătoasă, locuință, odihnă și asistență medicală.
5. Copiii invalizi trebuie să beneficieze de o îngrijire specială, educație și tratament.
6. Copilul trebuie în măsura posibilităților să fie crescut și educat de ambii părinți într-o atmosferă de dragoste și securitate morală și materială. Copilul de vârstă fragedă nu trebuie să fie separat de mamă, cu excepția cazurilor speciale. Societatea și autoritățile trebuie să asigure ajutor special copiilor lipsiți de familie și copiilor care au nevoie de susținere.
7. Copilul trebuie să primească educație. Învățământul primar trebuie să fie gratuit și obligatoriu. Copilul trebuie să beneficieze de toate posibilitățile pentru joc și odihnă.
8. Copilul trebuie să beneficieze de ajutor și protecție în primul rând.
9. Copilul trebuie să fie protejat de orice formă de neglijare, abuz și exploatare. Copilul nu poate fi angajat în câmpul muncii până la o anumită vârstă.
10. Copilul trebuie să fie protejat de discriminarea rasială, religioasă sau de orice altă formă. Copilul trebuie să fie educat în spiritul înțelegerii, toleranței și prieteniei între popoare, a păcii și fraternității mondiale.

Adoptarea, semnarea și ratificarea Convenției cu privire la Drepturile Copilului

- Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989
- Intră în vigoare de la 2 septembrie 1990
- Ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova la 12 decembrie 1990
- Intră în vigoare pentru Republica Moldova la 25 februarie 1993

În mai 2000, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat la CDC **două amendamente** cu putere legală, care necesită proceduri similare de semnare și ratificare din partea statelor: a) Protocolul pentru Protecția Copiilor de Conflicte (*a modificat cenzul de vârstă de la 15 la 18 ani, art. 38*); b) Protocolul pentru Protecția Copiilor de Vânzare, Prostituație și Pornografie.

Concepția privind drepturile copilului se bazează pe înțelegerea ideii că societatea are obligația de a îndeplini drepturile fundamentale ale omului, de care trebuie să se bucure și copiii. Statul trebuie să asigure mijloacele necesare pentru dezvoltarea personalității, potențialului și capacităților copilului. CDC a fost concepută astfel încât să asigure un cadru de standarde minime necesare pentru bunăstarea copilului, la care toți copiii au dreptul.

Poate Convenția cu privire la Drepturile Copilului schimba legislația țării?

- Semnând această Convenție, Guvernul este obligat să ia toate măsurile necesare pentru asigurarea standardelor minime stabilite de Convenție.
- În momentul ratificării Convenției, țările semnatare confirmă acordul lor de a revizui legislația națională privind protecția copiilor.
- Aceasta, la rândul său, implică evaluarea serviciilor sociale, sistemelor de sănătate și educație și a volumului de fonduri alocate pentru aceste servicii.
- În cazul când o țară are un standard mai înalt decât cel stabilit de Convenție, standardele mai înalte vor prevala (spre exemplu, Suedia).

Convenția cu privire la Drepturile Copilului

Pentru a ajuta societățile să asigure condițiile necesare dezvoltării tuturor membrilor săi, inclusiv celor mai vulnerabili, diferite grupuri de experți au elaborat mai multe documente internaționale. *Convenția cu privire la Drepturile Copilului* este unul dintre aceste acte și scopul ei este să definească principiile dezvoltării armonioase a unui copil și să ofere niște standarde minime care sunt necesare pentru a asigura o viață decentă și cu demnitate pentru toți copiii.

Convenția cu privire la Drepturile Copilului este un tratat internațional adoptat de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 pentru a proteja și a promova drepturile copiilor în întreaga lume. Astăzi, Convenției este unul dintre cele mai ratificate acte internaționale, la care au aderat 193 state ale lumii.

Convenția este principala resursă pentru cei care lucrează pentru realizarea drepturilor copiilor. Ea creează o *obligație juridică* pentru statele care au ratificat tratatul.

CDC are o *abordare holistă*, reunind într-un singur instrument internațional drepturile civile, politice, economice, culturale și sociale. Convenția oferă un cadru complet de standarde și principii interdependente care acoperă toate aspectele vieții copiilor.

Deși reprezintă rezultatul unui efort depus, de-a lungul unui secol, de a atrage atenția la copii și de a recunoaște nevoile specifice ale lor, conținutul actual al Convenției este destul de modern, bazându-se pe *știința contemporană și experiența confirmată*, îndeosebi pe părerile profesioniștilor ce activează cu copiii. Convenția a fost redactată așa încât să admită noi constatări și interpretări progresive. Cu toate acestea, la aplicarea în practică a principiilor și prevederilor acesteia, este important să fie luate în considerație semnificațiile copilăriei, dezvoltarea copilului și practicile de educare și socializare a copilului într-un context dat.

Când un stat ratifică Convenția, acesta își asumă o răspundere în fața propriului popor și a comunității internaționale și devine principalul responsabil de asigurarea drepturilor copiilor. Statul are *obligația* să creeze condițiile necesare și să întreprindă toate acțiunile pentru a asigura realizarea drepturilor stabilite în Convenție, adică a atinge standardele stabilite de aceasta. În acest scop, statul trebuie să revizuiască și să adopte/ modifice legile, politicile și practicile privind protecția și participarea copiilor. Aceasta implică, de asemenea, evaluarea serviciilor sociale pentru copii și familie și a volumului de fonduri alocate pentru aceste servicii. Totodată, statul are obligația să urmărească aplicarea în practică a acestor măsuri, așa încât ele să vină în sprijinul dezvoltării copilului.

Structura Convenției cu privire la Drepturile Copilului

Convenția cuprinde 54 de articole¹.

Preambul	➤ Argumentarea necesității adoptării
Partea I. Art. 1-41	➤ Definirea drepturilor fundamentale ale copilului și obligațiilor statelor-părți
Partea II. Art. 42-45	➤ Regulile de monitorizare și raportare
Partea III. Art. 46-54	➤ Mecanismele de ratificare și aderare

Convenția are și două Protocoale facultative, care oferă unele detalii despre aplicarea anumitor drepturi ale copilului:

1. Protocolul facultativ la Convenția privind Drepturile Copilului, referitor la implicarea copiilor în conflicte armate (intrat în vigoare pentru Republica Moldova din 5 martie 2004);
2. Protocolul facultativ la Convenția privind Drepturile Copilului, referitor la vânzarea de copii, prostituția copiilor și pornografia infantilă (intrat în vigoare pentru Republica Moldova la 12 aprilie 2007).

Principiile orientative ale Convenției cu privire la Drepturile Copilului

Pentru înțelegerea CDC sunt deosebit de importante cele patru articole (Art. 2, 3, 6, 12) în care Comitetul pentru Drepturile Copilului a identificat patru principii generale. Se pune un accent deosebit pe aceste principii deoarece, dacă sunt luate împreună, ele pot oferi o orientare pentru orice demers în domeniu, de la programele naționale de implementare la elaborarea codurilor de conduită pentru activitatea unei organizații non-guvernamentale. Chiar în absența unei înțelegeri profunde a anumitor articole, aplicarea acestor patru principii în soluționarea problemelor cu care se confruntă copiii va contribui în mare măsură la realizarea anumitor drepturi.

S-a spus că prin adoptarea acestei abordări, Convenția a devenit mai mult decât o listă de obligații și a câștigat un suflet.

Principiul supraviețuirii și dezvoltării copilului

Articolul 6

1. Statele părți recunosc dreptul inherent al fiecărui copil la viață.
2. Statele părți vor face tot ce le stă în putință pentru a asigura supraviețuirea și dezvoltarea copilului.

Cel mai fundamental drept al omului, dreptul la viață, dăruit tuturor ființelor umane, după cum se spune în Articolul 3 al Declarației universale a drepturilor omului, a fost elaborat în continuare în Convenția cu privire la drepturile copilului.

¹ Textul oficial al Convenției cu privire la Drepturile Copilului:

http://www.childrights.md/files/publications/CDC_2005_final.pdf. Variante adaptate pentru copii ale Convenției: http://www.childrights.md/ro/publications/CDC_pentru_toti.pdf; <http://www.unicef.ro/&files/drepturile-copiilor-pe-intelesul-lor.pdf>

Unul dintre obiectivele evidente ale CDC este facilitarea dezvoltării copilului. Dezvoltarea este definită în Convenție în termeni foarte largi. Se recunoaște faptul că dezvoltarea trebuie să fie holistă, să acopere tot spectrul dezvoltării copilului – fizică, mentală, spirituală, morală și socială. Prin asigurarea dezvoltării individuale a copilului se garantează cel mai bun rezultat nu numai pentru fiecare copil în parte, ci, prin extensie, și pentru progresul societății și al întregii omeniri.

Pentru a se putea atinge obiectivul dezvoltării, sunt necesare și celelalte 40 de articole de substanță. Ca și în cazul principiilor generale ale drepturilor omului, drepturile din CDC sunt interdependente (conlucrează) și indivizibile (pierderea unui drept afectează realizarea celorlalte).

Când un stat ratifică CDC, acesta își asumă o răspundere în fața comunității internaționale și a propriului popor. Statul trebuie să pună la dispoziție cât se poate de multe resurse pentru a asigura dezvoltarea copilului. Astfel, statul are obligația de a modifica politicile și prevederile bugetare pentru a putea veni în sprijinul dezvoltării copilului.

De asemenea, statul trebuie să profite de asistența internațională disponibilă. Acest articol poate fi folosit în activitățile de *lobby* și *advocacy* pentru reforma bugetară, și la nevoie pentru a face *lobby* pentru investiții pe lângă comunitatea internațională de donatori, instituțiile financiare internaționale, bănci și sectorul privat.

Celelalte trei principii fundamentale ale CDC contribuie și ele la dezvoltarea copilului. Ele contribuie la crearea unor procese mai juste și mai echitabile.

Principiul nediscriminării

Articolul 2

1. Statele părți se angajează să respecte și să garanteze drepturile formulate în prezenta convenție tuturor copiilor care țin de jurisdicția lor, fără nici un fel de discriminare, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură, cetățenie, apartenență etnică sau origine socială, situație materială, handicap, statut la naștere sau dobândit al copilului, al părinților sau al reprezentanților săi legali.
2. Statele părți vor lua măsurile adecvate de protecție a copilului împotriva oricărei forme de discriminare sau pedeapsă în baza considerentelor care țin de statutul, activitățile, opiniile exprimate sau convingerile părinților, ale reprezentanților legali sau membrilor de familie a copilului.

La începutul secolului XXI, lumea continuă să fie sfâșiată de discriminare, prejudecăți și inegalitate. Discriminarea continuă să rămână un obstacol fundamental care trebuie depășit pentru a se putea realiza viziunea demnității umane.

Să nu excludem nici un copil este în aceeași măsură o problemă personală cât și o problemă instituțională sau legislativă. Combaterea prejudecăților personale și a stereotipurilor negative care exclud întregi segmente ale societății poate pune probleme foarte personale. Pentru o împărțire mai echitabilă a resurselor este uneori nevoie de o conducere politică curajoasă și vizionară. Orice instituție care luptă pentru ca discriminarea să devină inacceptabilă social și ca cei dezavantajați să se bucure de aceleași drepturi ca majoritatea are de învins obstacole majore. Pentru a realiza aceste schimbări s-ar putea să fie nevoie de ani întregi de acțiuni susținute.

În multe dintre țările unde se manifestă discriminarea, mediul școlar și segmentul de tineret au constituit punctele de pornire în construirea unei înțelegeri a diversității și în combaterea prejudecăților.

Principiul interesului superior al copilului

Articolul 3

1. În toate acțiunile care privesc copiii întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau organele legislative, va prima interesul superior al copilului.

Prin acest articol, Convenția cere ca interesele copiilor să fie luate în considerație în toate deciziile care îi privesc. Interesele lor trebuie să primeze în orice situație, asigurându-se în același timp echilibrarea intereselor lor pe termen scurt și lung.

În multe cazuri, poate deveni necesară reevaluarea intereselor adulților și reechilibrarea deciziei în favoarea interesului superior al copilului.

Acest principiu are consecințe de mare amploare. Adulții au astfel responsabilitatea, atât la nivel individual, cât și la nivel instituțional, să reflecteze serios la implicațiile acțiunilor pe care le întreprind. Adulții trebuie să se gândească bine la impactul pe termen scurt și lung pe care acțiunile lor (sau lipsa de acțiune) îl are asupra copiilor.

Principiul se aplică în egală măsură în audierile din instanță ale unor copii sau în alocarea resurselor de la bugetul de stat. Factorii de decizie au obligația de a ține seama în deciziile lor de opiniile copilului și punctele de vedere ale copilului, precum și de a obține informații și date care să le permită să ia decizii corespunzătoare.

În multe țări și instituții evaluările impactului asupra copiilor constituie acum o premisă necesară pentru finalizarea unor decizii. Înainte de a lua hotărârea finală, factorilor de decizie li se pune la dispoziție o analiză a implicațiilor bugetare ale politicilor elaborate și care privesc copiii.

Principiul dreptului la exprimarea liberă a opiniilor

Articolul 12

1. Statele părți vor garanta copilului capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate.

Articolul 12 al Convenției stipulează dreptul fundamental al copilului de a-și exprima opiniile în privința deciziilor care îl privesc. Adulții au obligația de a asculta și de a ține seama de opiniile copiilor.

Există mai multe articole care contribuie la consolidarea acestui principiu, care pot fi folosite împreună și pentru a da o definiție mai bună conceptului de participare a copilului – dreptul la informare, dreptul la întrunire.

Participarea copiilor la luarea deciziilor variază de la o cultură la alta, iar în cadrul fiecărei culturi – după vârstă, sex și capacități. În unele culturi, copiii pot fi implicați încă de la o vârstă fragedă în discuțiile importante pentru familie sau în asigurarea unor resurse pentru familie.

În alte situații, se poate întâmpla ca ideile dominante să fie unele de genul: „copiii trebuie văzuți, nu auziți”, sau „copiii trebuie să fie protejați de grija și răspunderea luării deciziilor până nu devin adulți”. Adulții și copiii au de rezolvat probleme diferite – copiii trebuie să-și dezvolte abilitățile și încrederea de a se exprima, iar adulții adesea trebuie să-și dezvolte deprinderile sau atitudinea necesară pentru a asculta și pentru a crea un mediu de susținere a copiilor.

Gruparea drepturilor copilului după 5 categorii

Dreptul copiilor la supraviețuire

Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede toate drepturile la viață, libertate și securitate ale persoanei (DUDO Art. 3). CDC adaugă o nouă dimensiune la noțiunea de drept la viață. Articolul 6 al Convenției cere statelor *să facă tot ce le stă în putință pentru a asigura supraviețuirea și dezvoltarea copilului*.

Componenta de bază a dreptului la supraviețuire al copiilor este accesul la sănătate și la serviciile de sănătate. Acesta trebuie să se traducă prin reducerea mortalității infantile, reducerea malnutriției, furnizarea apei potabile, asigurarea accesului tuturor la informații despre sănătate, și promovarea unor strategii pentru asistența medicală preventivă, precum și pentru planificarea familială.

Dreptul la *supraviețuire* cuprinde dreptul la *viață* și dreptul la cea mai bună stare de sănătate și cele mai înalte standarde de *asistență medicală*. Totuși, există și alte drepturi care, deși nu se identifică la fel de clar cu supraviețuirea, pot fi totuși subsumate dreptului la supraviețuire. Drepturile legate de supraviețuire sunt abordate în articolele 6, 24, 7, 9, 19, 20, 21, 23, 26, 27, 30, 32, 33, 34, 35, și 38, care se referă la următoarele domenii: asigurarea unor alimente hrănitoare, asigurarea dragostei și grijii din partea familiei și societății, asigurarea serviciilor de sănătate, asigurarea unor deprinderi de viață adecvate, asigurarea educației, asigurarea unui adăpost și a protecției alternative, rolul opiniei publice în garantarea supraviețuirii și/sau promovarea vieții.

Dreptul copiilor la dezvoltare

Convenția definește dezvoltarea copilului în termeni mai largi, pentru a cuprinde dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală și socială a acestuia. Această definiție presupune o reacție pe scară largă prin care să se garanteze realizarea dezvoltării totale a copilului. De asemenea, ea orientează societatea în înțelegerea interdependenței dintre elementele care contribuie la dezvoltarea copilului, cum ar fi educația și un nivel de trai corespunzător, sau asigurările sociale.

Dreptul la *dezvoltare* cuprinde dreptul la *joacă și recreere*, la *participarea la activități culturale*, de fapt la toate formele de *educație* – formală și non-formală – precum și dreptul la un *nivel de trai* adecvat dezvoltării fizice, mentale, spirituale, morale și sociale a copilului. Alte drepturi, care nu se identifică atât de clar cu dezvoltarea, însă se află în legătură cu aceasta, se găsesc în următoarele articole: 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31 care se referă la domenii precum: accesul la informații adecvate, educația, libertatea de gândire, conștiință și religie, dezvoltarea personalității – pe plan social și psihologic, identitatea – cetățenia și numele, sănătatea și dezvoltarea fizică, dreptul la exprimarea liberă a opiniilor, familia.

Dreptul copiilor la protecție

Convenția recunoaște nevoia de protecție a copiilor față de împrejurările care le pot afecta dezvoltarea. Este vorba, printre altele, de protecția împotriva discriminării și abuzului. În mod concret, protecția poate fi oferită copiilor de cei care îi au în îngrijire, de reprezentanții lor legali, precum și de alte persoane apropiate de copii, cum ar fi cadrele didactice și personalul medical. Protecția copiilor poate însemna și îndepărtarea temporară sau permanentă a copiilor dintr-un mediu familial negativ.

De asemenea, Convenția prevede drepturi de protecție specială pentru copiii aflați în situații extrem de dificile:

- Justiție pentru copii – copiii sunt tratați în mod diferit față de adulți atunci când sunt acuzați sau condamnați pentru comiterea unor infracțiuni. Acest tratament se bazează pe convingerea că copiii nu sunt pe deplin conștienți de efectele pe care acțiunile lor le au asupra altor persoane, și prin urmare, reabilitarea lor este posibilă.
- Copiii aflați în situații de exploatare prin muncă, exploatare sexuală, vânzare, trafic și utilizare de narcotice.
- Copiii aflați în situații de urgență – Convenția îi protejează pe copii de conflictele armate și de situațiile de urgență, provocate fie de conflicte între oameni, fie de dezastre naturale.

Dreptul la *protecție* cuprinde protecția împotriva *discriminării, abuzului și neglijării*, protecția copiilor *privați de mediul familial* și protecția copiilor *refugiați*. Există și alte domenii în care protecția poate juca un rol, acestea fiind cuprinse în articolele: 2, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40 care se referă la următoarele domenii: nediscriminarea, numele și cetățenia, copiii cu dizabilități, copiii autohtoni, reunificarea familiei, transferul ilegal și nereturnarea, intimitatea, protecția împotriva abuzului și neglijării, protecția copiilor privați de mediul familial, adopția, verificarea periodică a plasamentului, exploatarea copilului prin muncă, abuzul de droguri, exploatarea sexuală, vânzarea, traficul și răpirea, alte forme de exploatare, tortura și privarea de libertate, serviciile de recuperare, justiția juvenilă, copiii refugiați, conflictele armate.

Dreptul copiilor la participare

Convenția recunoaște dreptul copiilor de a formula și de a exprima opinii în problemele care îi privesc. Participarea copiilor îi încurajează pe copii să-și înțeleagă situația și să dezvolte deprinderile sociale, responsabilitatea față de dezvoltarea comunității și autodeterminarea.

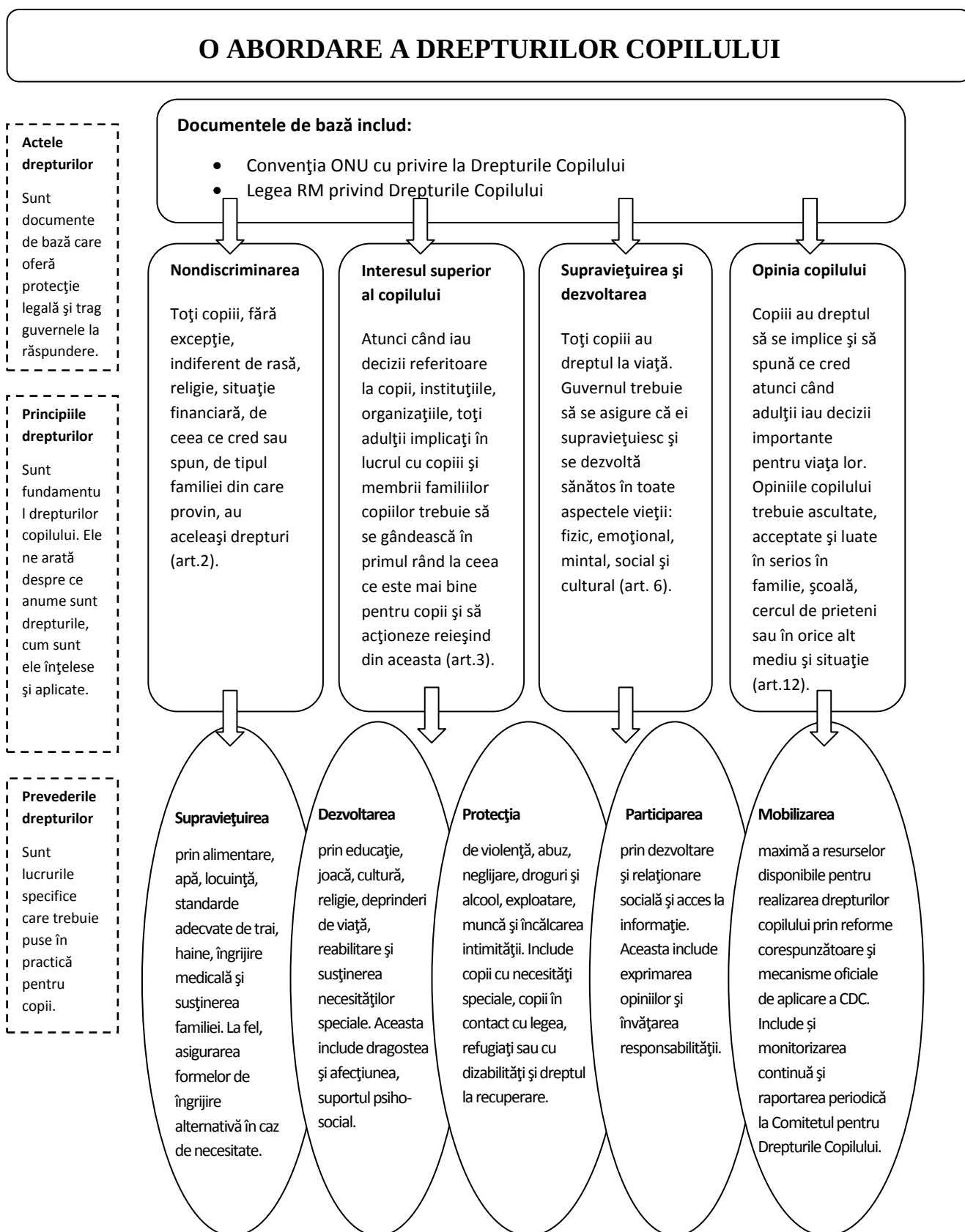
Dreptul la *participare* cuprinde dreptul copiilor de a-și *exprima opiniile* în toate problemele care îi privesc și de a li se *lua în considerare* aceste opinii (ținându-se seama de vârstă și de gradul de maturitate). Aceste drepturi permit copiilor să joace *un rol activ* în cadrul comunității și al societății în general. Dreptul de participare poate apărea în mod mai puțin evident în articole care sunt însă la fel de importante. Este vorba de articolele 12, 13, 14, 15, 17, 24, 28, 29, 31, 42 care se referă la următoarele domenii: opiniile copilului, libertatea de exprimare, libertatea de asociere, accesul la informații corespunzătoare, accesul la informații despre CDC.

Drepturile la mobilizare

Dreptul la *mobilizare* se referă la modul în care se va realiza *punerea în aplicare, monitorizarea și raportarea* cu privire la CDC. Acestea angajează *la maximum resursele disponibile* care urmează să fie mobilizate în vederea realizării drepturilor tuturor copiilor. Ele descriu cadrul în care se vor elabora strategiile pentru mobilizarea tuturor nivelurilor *comunității globale* (internațional, național, regional, local) privind promovarea CDC și protecția drepturilor copiilor. Drepturile legate de mobilizare se găsesc în articolele: 1, 2, 4, 5, 18, 26, 27, 41-54.

Aceste articole se referă la următoarele domenii: definiția de lucru a copilului, respectul pentru părinții și reprezentanții legali ai copiilor, asistența socială și/sau asigurările sociale, reformă juridică adecvată, reformă administrativă corespunzătoare, mecanismele oficiale de aplicare a CDC, utilizarea la maximum a resurselor naționale și internaționale disponibile, raportarea periodică și monitorizarea continuă, dialogul cu Comitetul pentru Drepturile Copilului.

Figura nr. 2. Convenția cu privire la Drepturile Copilului

Sursa: Janet Prest Talbot (2007) Making Children's Rights a Reality. Building a Child-friendly society using a Children's Rights approach. Trainer's Manual.

Drepturile ca o relație dintre titularul de drepturi și titularul de obligații

Pentru ca un copil să supraviețuiască și să se dezvolte, trebuie să-i fie asigurate toate *nevoile*, să fie îndrumat și să-i fie oferite oportunități pentru ca să-și dezvolte abilitățile. Adulții din preajmă sunt cei responsabili să asigure copiilor creșterea, dezvoltarea, educația și să le ofere o protecție specială, de care au nevoie în virtutea capacităților în dezvoltare.

Pentru ca această relație să funcționeze, acei care au obligații trebuie să fie capabili să-și îndeplinească obligațiile, iar acei care au drepturi trebuie să fie împuterniciți să ceară respectarea drepturilor lor. Faptul că Republica Moldova a ratificat Convenția înseamnă că statul recunoaște copiii ca *titulari de drepturi* și stabilește o gamă largă de obligații față de copii, pe care le au structurile statului și organizațiile naționale și internaționale, care sunt văzuți ca *titulari de obligații*. *Drepturile sunt trăite atunci când funcționează relația dintre titularul de obligații și titularul de drepturi.*

Ceea ce stabilește și susține relația dintre titularul de drepturi și titularul de obligații este conceptul de *responsabilitate*. Statul (și alți titulari de obligații) are responsabilitatea primară de a asigura că drepturile tuturor oamenilor sunt în egală măsură respectate, protejate și realizarea lor este asigurată. Atunci când o țară ratifică un instrument în domeniul drepturilor omului, această țară își asumă responsabilitatea față de toți cetățenii, inclusiv copii, și față de comunitatea internațională, pentru realizarea acestor drepturi. Titularii de drepturi sunt și ei responsabili pentru respectarea și neîncălcarea drepturilor altor persoane, atât din punct de vedere moral cât și legal, conform prevederilor legislației naționale.

Statul are obligația de a respecta, proteja și asigura realizarea drepturilor, precum și a monitoriza succesul/ progresul acestor acțiuni. Pentru aceasta, statul trebuie să-și asume mai multe sarcini strategice:

- *Respectarea drepturilor* – statul nu trebuie să împiedice direct sau indirect realizarea unui drept (de ex. dreptul de proprietate, libertatea de exprimare, asociere);
- *Protecția drepturilor* – statul trebuie să ia măsuri pentru a preveni situații în care terțele părți ar împiedica realizarea unui drept (de ex. protecție împotriva exploatării și abuzului).
- *Facilitarea realizării drepturilor* – statul trebuie să adopte măsurile necesare legislative, administrative, bugetare, judiciare, promoționale și de altă natură pentru deplina realizare a drepturilor.
- *Asigurarea realizării drepturilor* – statul trebuie să asigure în mod direct asistența și serviciile necesare pentru realizarea drepturilor (de ex. asistență medicală și educație gratuită).

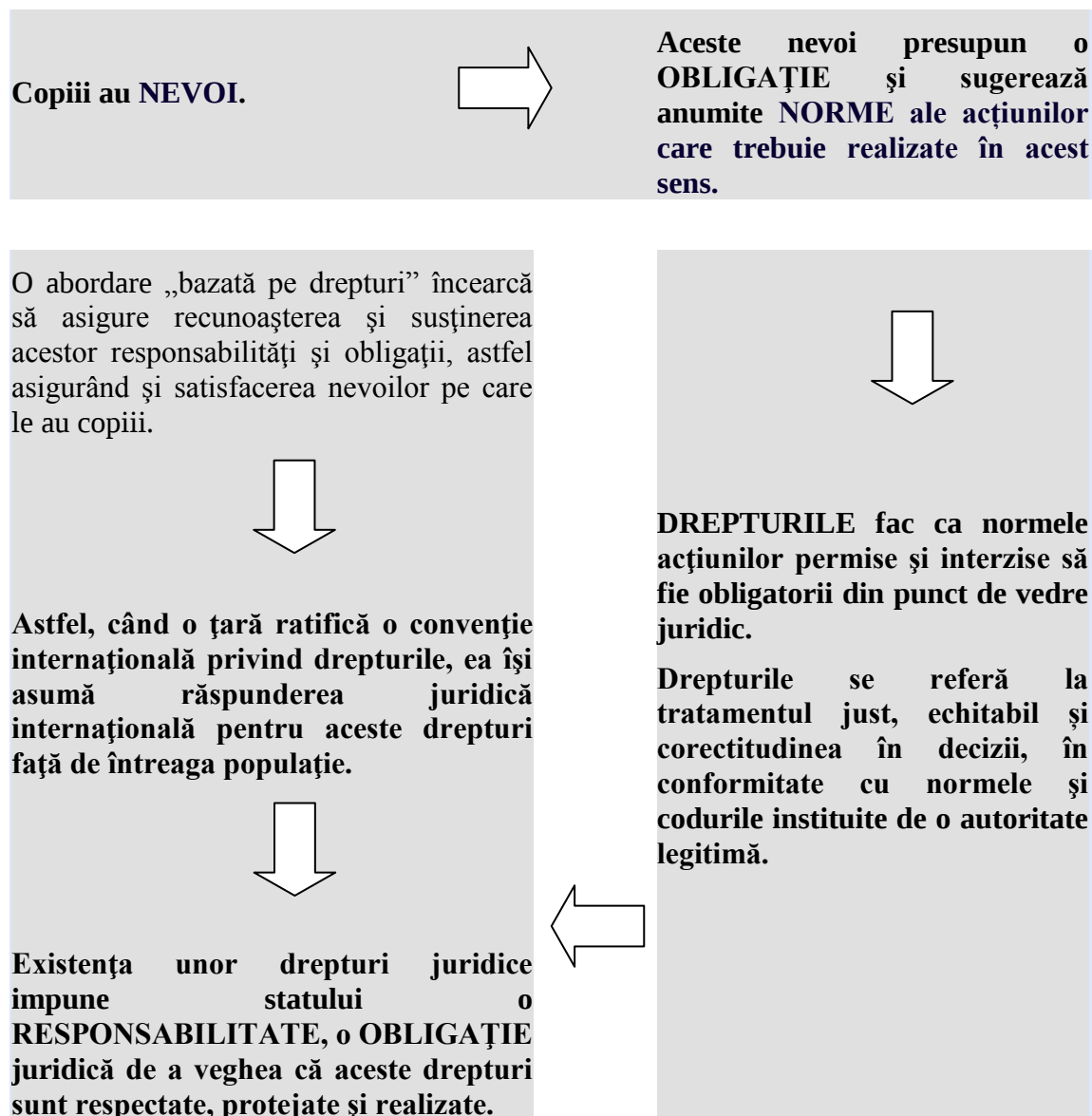
Eficiența Convenției depinde în mare parte de *gradul de cunoaștere, înțelegere și aplicare* a prevederilor acestui document. Deși Convenția servește drept document oficial de referință în materie de drepturi ale copilului și acordă legitimitate și orientări pentru acțiune, înlăturarea discrepanțelor între articolele Convenției și realitatea cotidiană a milioane de copii rămâne a fi o provocare majoră. Natura însăși a drepturilor necesită conștientizare în rândul diferitor părți interesate, inclusiv apărătorii drepturilor și persoanele înzestrate cu drepturi. Prin urmare, *sensibilizarea* reprezintă strategia cheie pentru transpunerea în practică a prevederilor Convenției.

În acest scop, statul trebuie să:

- informeze toți oamenii despre prevederile Convenției;
- ofere ajutor și susținere părinților și reprezentanților legali ai copiilor în asigurarea drepturilor lor în orice împrejurări;
- instruiască și să ofere suport tuturor profesioniștilor care comunică cu copilul;
- asigure ca educația în școală să contribuie la cunoașterea de către copii a propriilor drepturi.

Figura nr. 3. Nevoi → Obligații, Responsabilități → Drepturi

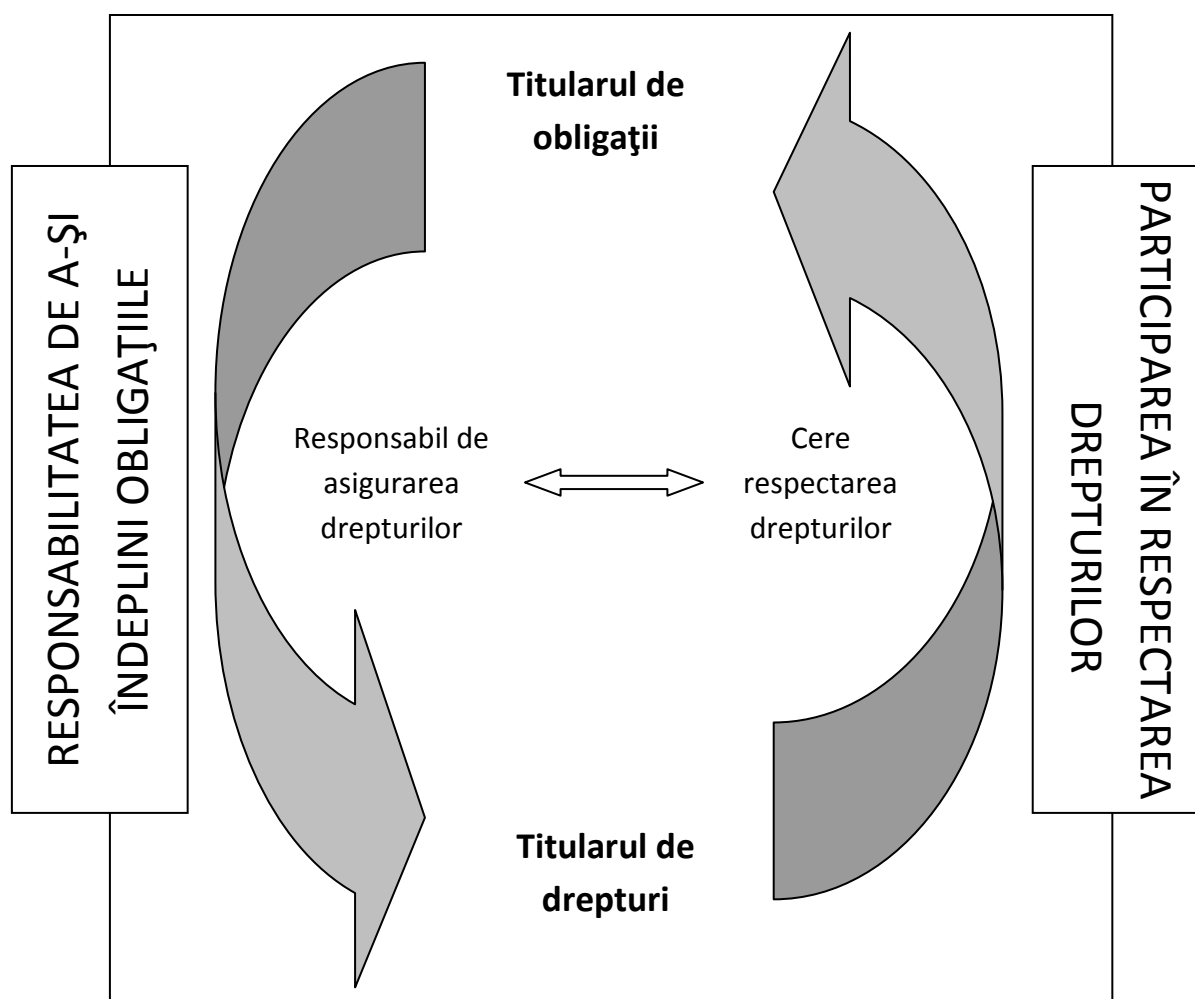
Drepturile sunt garanții juridice universale care protejează copiii de acțiunile și inacțiunile care le afectează libertatea și demnitatea umană. Realizarea drepturilor depinde de voința politică și este legată de putere, obligații, responsabilități.

Sursa: Alianța Internațională Save the Children, RNC (NGO/UNICEF Regional Network for Children in CEE/CIS&Baltics, SEECRAN (South East European Child Rights Network) și Grupul ONG pentru drepturile copilului, UNICEF, Comisia Europeană. Pachet de resurse privind drepturile copilului.

Figura nr. 4. Relația dintre titularul de obligații și titularul de drepturi

Pe de o parte, titularii de drepturi, adică copiii, familiile și comunitățile lor, trebuie să-și cunoască drepturile, să se mobilizeze și să fie *împuterniciți să responsabilizeze* titularii de obligații. Probabil copiii mai mici nu vor înțelege pe deplin drepturile lor și nu vor fi în poziția de a „cere” respectarea drepturilor lor. Copiii mai mari și adulții însă trebuie împuterniciți să preia acest rol. Odată cu dezvoltarea copiilor, se dezvoltă și capacitatea lor de a se implica activ. Pe de altă parte, trebuie să se lucreze și cu titularii de obligații, pentru a-i ajuta și a-i încuraja să-și îndeplinească obligațiile (resurse, dezvoltarea capacităților, *advocacy*).

Sursa: după Getting it Right for Children. A practitioners' guide to child rights programming. Save the children, 2007.

Cine este responsabil de asigurarea Drepturilor Copilului?

Convenția abordează relația dintre drepturile copilului, responsabilitățile părinților și obligațiile legale ale statului ca o *relație triunghiulară dintre copil, familie și stat*.

CDC consideră copilul un subiect activ al drepturilor, evidențiind necesitatea garantării exercițiului drepturilor sale de către copilul însuși. Într-o oarecare măsură, Convenția stabilește o relație directă între copil și stat. Această relație semnifică faptul că nici o parte, nici chiar părintele, nu are drept de „proprietate” asupra copilului. Ultimul este văzut drept ființă înzestrată cu drepturi.

Relația dintre copil, părinții acestuia și stat este definită în al doilea alineat al Articolului 3 din Convenție:

Statele părți se obligă să asigure copilului protecția și îngrijirea necesare în vederea asigurării bunăstării sale, ținând seama de drepturile și obligațiile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale altor persoane cărora acesta le-a fost încredințat în mod legal, și în acest scop vor lua toate măsurile legislative și administrative corespunzătoare.

Preambulul Convenției, precum și câteva dintre articolele de fond ale acesteia, reliefează importanța familiei în calitatea sa de instituție de bază a societății, ce îndeplinește un rol cheie în oferirea îngrijirii adecvate și crearea unui mediu iubitor pentru a garanta creșterea și bunăstarea copilului. Chiar și atunci când copiii capătă un grad destul de pronunțat de independență, drepturile acestora vor fi semnificative doar în contextul mediului familial și al responsabilităților părinților față de copii.

Comitetul pentru Drepturile Copilului a subliniat în nenumărate rânduri că sprijinirea drepturilor copilului în cadrul familiei nu are loc în detrimentul drepturilor părinților. Din contra, promovarea drepturilor copilului în spiritul Convenției va rezulta în consolidarea întregii familii. Un cadru familial solid, ce oferă oportunități de realizare a necesităților esențiale ale copilului, contribuie la rândul său, la apariția unei societăți durabile.

Obligațiile statului – susținere și protecție

Convenția obligă statul să-și asume un rol activ în *consolidarea resurselor familiei* în vederea garantării bunăstării copilului. Aceasta presupune că statul trebuie să ia toate „măsurile legislative și administrative necesare” pentru a asigura protecția și îngrijirea copilului (Art. 3). Astfel, Convenția prevede în mod explicit o inițiativă semnificativă din partea autorităților, atât în ceea ce privește îngrijirea, cât și protecția copilului.

Pe lângă îndatoririle tradiționale ale autorităților, în materie de sănătate și educație, anumite articole din Convenție menționează obligațiile statului privind realizarea drepturilor economice și sociale. Spre exemplu, Articolul 26 prevede dreptul oricărui copil de a beneficia de „asistență socială” și Articolul 27 evidențiază dreptul la „un nivel de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială”. Articolul 18 face referire la obligația statului de a acorda ajutor corespunzător părinților și altor reprezentanți legali în exercitarea responsabilității care le revine în legătură cu creșterea copilului”. Printre alte prevederi este acordarea unui sprijin din partea statului în domeniul serviciilor de îngrijire a copilului, precum și servicii de îngrijire medicală pre și postnatală a mamei.

O altă funcție a statului constă în *protejarea copilului*, chiar și în cadrul familiei. În cazul în care se dovedește că părinții nu-și onorează responsabilitatea de creștere a copilului, dacă ei abuzează sau neglijează copilul este obligația autorităților să apere interesele copilului – iar, în cazuri extreme de abuz, să decadă părinții din drepturile părintești și ulterior să protejeze copilul de o situație similară. De regulă, statele se implică în cazuri de plasare a copiilor victime în medii familiale alternative, inclusiv îngrijire substitutivă sau adopție. Convenția obligă statele nu doar să susțină familia, ci și să se implice în viața acesteia, când siguranța și bunăstarea copilului sunt amenințate.

Responsabilitățile și drepturile părinților

În conformitate cu Articolul 18, părinților le revine „responsabilitatea primară privind creșterea și dezvoltarea copilului”. Astfel Convenția confirmă că *părinții sunt principalii responsabili de protecția, creșterea și îngrijirea copilului*, reflectând modelele sociale și culturale în toate culturile lumii. Limbajul de care face uz Convenția indică faptul că termenul „părinte” se referă la diversitatea structurilor familiale din întreaga lume. Spre exemplu, Articolul 5 face referire nu doar la „părinți”, dar și la „membrii familiei lărgite sau comunității, tutorii sau alte persoane care au, prin lege, copii în îngrijire”.

Deși Convenția se axează în special pe responsabilitățile părinților față de copil, în câteva articole putem întâlni conceptul *drepturile părinților*. Pe lângă Articolul 3, citat mai sus, Articolul 5 stipulează dreptul părinților de a acorda copiilor „o îndrumare și orientare adecvată” și Articolul 14 menționează dreptul părinților de „a îndruma copilul”. Astfel, drepturile părinților față de copii derivă din responsabilitățile acestora privind îngrijirea și educarea copilului.

Convenția nu definește responsabilitățile părintești în mod specific. Conținutul întregii Convenții trebuie să fie considerat relevant pentru o asemenea definiție. *Este obligația statului de a traduce prevederile Convenției în principii specifice privind responsabilitatea părintească*. Această interacțiune între stat și părinți este crucială în procesul de implementare. Obligațiile legale ale statului de garantare a realizării drepturilor prevăzute în Convenție dau naștere unor responsabilități corespunzătoare și pentru părinți. Spre exemplu, Convenția obligă statele să asigure obligativitatea și gratuitatea învățământului primar pentru toți copiii (Art.28). Pentru a implementa această prevedere statul trebuie să oblige părinții să-și asume o asemenea responsabilitate, adică să-și încurajeze copiii să învețe și să se asigure că aceștia frecventează regulat școala.

Statul se obligă să „respecte responsabilitățile, drepturile și îndatoririle părinților...” (Art. 5). Prin urmare, în mod implicit, Convenția adoptă filozofia independenței familiei și neamestecului în afacerile acesteia – cu excepția cazului în care intervenția este dictată de necesitatea asigurării protecției și siguranței copilului. Deși părinții sunt „principalii responsabili” de creșterea și educarea copiilor, Convenția specifică că această autoritate nu are un caracter nelimitat. Părinții trebuie să acționeze în primul rând în interesul superior al copilului (Art. 18). În plus la aceasta, îndrumarea și orientarea copiilor de către părinți trebuie să fie una „adecvată” și „corespunzătoare capacităților în dezvoltare ale copilului” (Art. 5). Prevederea ce stipulează că părinții trebuie să recunoască „capacitățile în evoluție ale copilului” și să ia în calcul opiniile acestuia, în funcție de vârsta și gradul său de maturitate sugerează, într-o oarecare măsură, ideea că responsabilitățile părinților diminuează pe măsura creșterii și dezvoltării copilului.

Drepturile copilului și conflictul de interese

Convenția recunoaște că interesele copiilor nu coincid întotdeauna cu cele ale părinților. Pornind de la această idee, deseori au fost vehiculate păreri conform cărora Convenția este „orientată împotriva familiei” sau chiar promovează „autoritatea copilului”.

Opinia foarte răspândită că ceea ce este bine pentru familie, prin definiție, este bine și pentru copil și doar părinții știu ce este mai bine pentru familie este contrară spiritului Convenției. Deși este centrată pe susținerea familiei, în cele din urmă Convenția rămâne fidelă intereselor copilului, spre exemplu, în situații de abuz și neglijare din partea părinților. La soluționarea acestor conflicte de interese, Convenția susține că principiul interesului major al copilului trebuie să prevaleze.

Unele voci susțin că Convenția se axează pe fiecare copil în parte, precum și pe dezvoltarea sa spre autonomie sau independență. Însă, continuă acestea, accentul trebuie pus pe colectivul din care face parte copilul: în primul rând familia și comunitatea. A fost exprimată părerea că drepturile omului – inclusiv drepturile copilului – sunt proprii „occidentului” și au la bază o filozofie excesiv de individualistă, străină ideilor ce promovează familia și comunitatea.

Nu există o contradicție inherentă între dezvoltarea copilului în parte și dezvoltarea familiei sau a unui grup de copii sau a societății în întregime. Stabilind valori necesare dezvoltării copilului, Convenția subliniază importanța familiei. Ea obligă statele să sprijine mediul familial și orientează educația spre dezvoltarea respectului față de părinții copilului.

Autodeterminarea și valorile colective nu neapărat se exclud. În același timp, poate fi adus argumentul că deși în occident abordarea copilului ca individualitate i-a permis acestuia să gândească și să acționeze mult mai independent, s-ar putea ca, în calitate de produs secundar, să fi generat un egocentrism și un anumit grad de îndepărtare de la valorile colective și beneficii comune. Însă, analizând această problemă nu trebuie să romantizăm peste măsură acele culturi în care se creează impresia că copiii împărtășesc o atitudine consensuală, întrucât adesea acesta este rezultatul unei ierarhii a puterii, în care nu se dorește ca copiii și majoritatea adulților să gândească în mod independent.

Autodeterminarea este vitală pentru a asigura realizarea drepturilor omului. Este indispensabil ca copiii, îndeosebi cei defavorizați, să profite de oportunitatea de a-și exercita drepturile și a-și schimba viața. Copilul poartă în sine propriul potențial de dezvoltare. Premisele necesare pentru realizarea acestui potențial sunt: un mediu proactiv, încurajator și grijuliu, precum și libertatea de interacțiune cu acesta. Acordurile internaționale anterioare au pus accentul pe protecția și îngrijirea copilului. Faptul că Convenția prevede asigurarea libertății și dreptului copilului la autodeterminare reprezintă o trăsătură originală a acesteia.

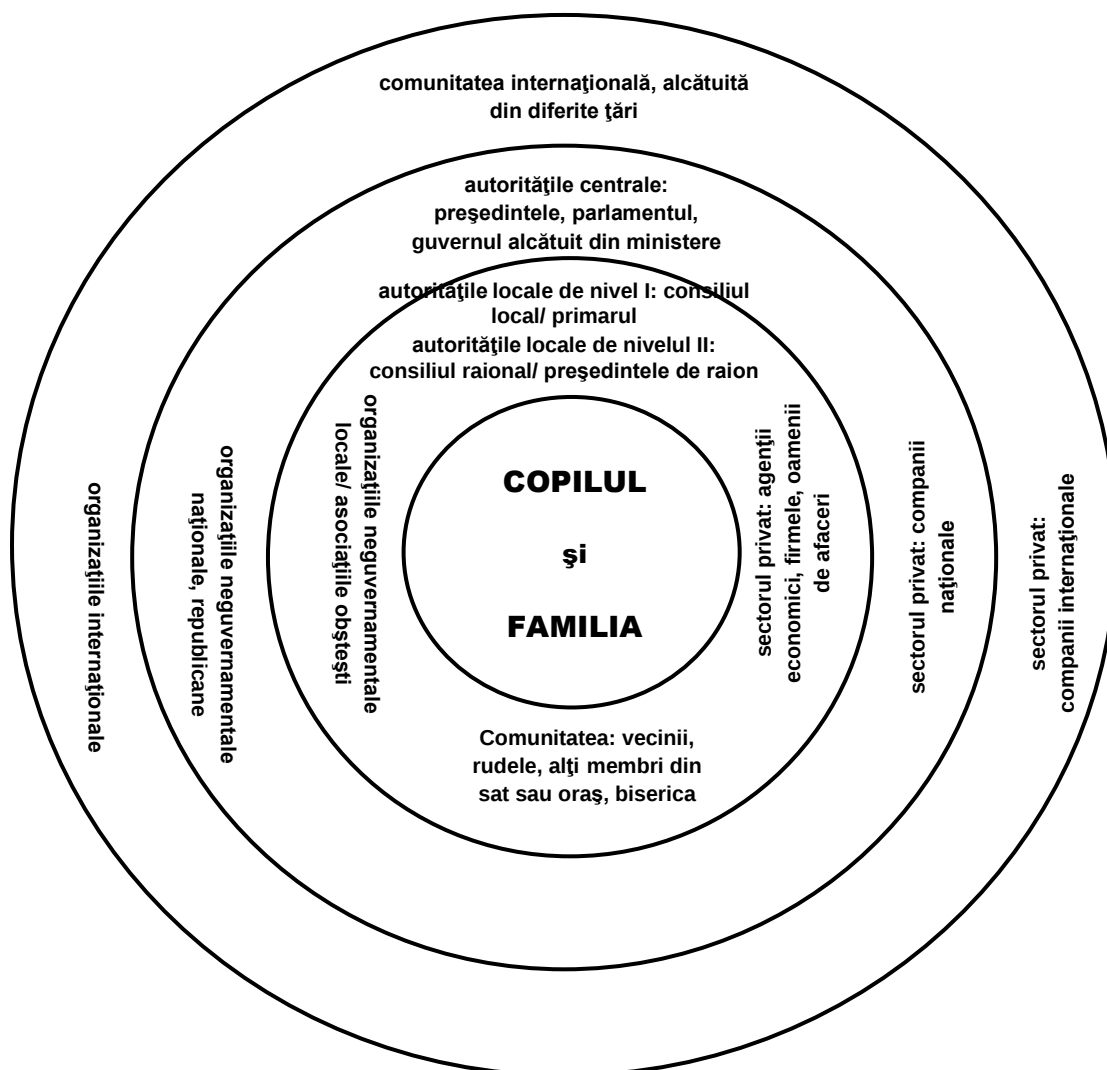
Convenția determină gradul de libertate și autodeterminare în funcție de vârsta și nivelul de maturitate a copilului, sau „capacitățile în evoluție ale copilului”. Ea recunoaște că copiii, în special cei mici, sunt vulnerabili și necesită protecție și sprijin, ceea ce ar putea limita oportunitățile lor de autodeterminare. Ei trebuie să fie protejați pentru a nu-și face vreun rău, însă ei trebuie să aibă opțiuni, atât fizic, cât și social să fie activi în ceea ce privește dezvoltarea lor: să se joace, să exploreze și să interacționeze; să gândească liber și opiniile lor să fie luate în calcul. Pentru aceasta copiii au nevoie de libertate, în spațiu și în timp, precum și în relația cu adulții care fac parte din viața lor. Una dintre cele mai interesante provocări ale Convenției rezidă în găsirea unui echilibru între protejare, grijă și libertate.

Se pare că avem nevoie de mai multe dezbateri privind evitarea subminării valorilor colective ale diferitor culturi atunci când promovăm autodeterminarea.

Figura nr. 5. Cercul influențelor și al obligațiilor în asigurarea drepturilor copilului

Respectarea și protecția drepturilor copilului este responsabilitatea adulților care activează la toate nivelurile: local, raional/ orășenesc, național și internațional, în calitate de cetățeni, de părinți sau de reprezentanți ai unor instituții și organizații. *Familia* biologică sau substitutivă în care trăiește copilul, *comunitatea* unde locuiește familia, prin toți membrii săi, *autoritățile locale și centrale, instituțiile* de nivel local și național, *companiile private* mici sau mari, *organizațiile neguvernamentale, comunitatea internațională* – toate au obligații în ceea ce privește asigurarea respectării drepturilor copilului.

Când copilul este foarte mic, drepturile lui sunt asigurate de părinți sau alți adulți care îl îngrijesc. De ex., părinții obțin certificatul de naștere al copilului lor – primul document care asigură dreptul copilului la identitate, tot părinții asigură dreptul copilului la asistență medicală ș.a. Pe măsură ce crește și petrece timp și în alte medii, copilul capătă mai multe cunoștințe, abilități, experiență, adică se maturizează și își exercită de sine stătător anumite drepturi.

Sursa: după Getting it Right for Children. A practitioners' guide to child rights programming. Save the children, 2007.

Instituții/ servicii publice responsabile de realizarea drepturilor copilului

Asigurarea drepturilor copilului este în responsabilitatea mai multor instituții ale statului, care au diferite atribuții (sfere de competență și autoritate) în domeniu.

Nivel național

Parlamentul este organul legislativ suprem, compus din 101 deputați, care lucrează în Comisii parlamentare pe diferite domenii (de ex., Comisia protecție socială, sănătate și familie, Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, Comisia drepturile omului și relații interetnice, Comisia politică externă și integrare europeană, Comisia agricultură și industrie alimentară, Comisia economie, buget și finanțe, Comisia securitate națională, apărare și ordine publică):

- adoptă legi și hotărâri
- interpretează legile și asigură unitatea reglementărilor legislative pe întreg teritoriul țării
- aprobă direcțiile principale ale politicii interne și externe a statului
- exercită controlul parlamentar asupra puterii executive
- ratifică, denunță, suspendă și anulează acțiunea tratatelor internaționale încheiate de Republica Moldova
- aprobă bugetul statului și exercită controlul asupra lui etc.

Guvernul este organul executiv al țării, alcătuit din Prim-ministru, prim-viceprim-ministru, viceprim-miniștri, miniștri:

- asigură realizarea politicii interne și externe a statului și exercită conducerea generală a administrației publice
- Guvernul adoptă hotărâri, ordonanțe și dispoziții pentru organizarea executării legilor

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei – autoritate tutelară – reprezintă cea mai importantă instituție activă în domeniul politicilor de protecție și asistență socială.

- elaborează și promovează politica de stat și strategiile naționale în domeniul protecției familiei și copilului.
- elaborează și perfecționează cadrul legislativ și normativ de protecție a familiei și drepturilor copiilor, asigură compatibilitatea prevederilor legislației naționale cu cele ale tratatelor internaționale la care este parte Republica Moldova și cu cele comunitare.
- organizează și coordonează implementarea politicilor în domeniul protecției familiei și copilului.
- asigură dezvoltarea mecanismelor de protecție socială a familiei cu copii, accesul copilului și familiei la servicii de asistență socială de calitate.
- monitorizează aplicarea standardelor minime de calitate ale serviciilor adresate copilului în dificultate.

- efectuează studii și analize ale politicilor sociale și efectelor acestora în domeniul protecției familiei și drepturilor copilului.
- elaborează rapoarte periodice privind aplicarea la nivel național a Convenției ONU privind drepturile copilului etc.

Ministerul Educației

- elaborează strategia dezvoltării sistemului de învățământ, coordonează realizarea programelor de stat în domeniul educației;
- elaborează și aprobă regulamentele-tip ale instituțiilor de învățământ de toate gradele
- organizează și coordonează activitatea de elaborare și dezvoltare a curriculumului, a planurilor de învățământ și programelor de studii, manualelor și altor materiale didactice
- coordonează și monitorizează activitatea extrașcolară
- asigură ocrotirea și fortificarea sănătății copiilor și a tineretului studios în procesul instructiv-educativ și verifică respectarea legislației privind ocrotirea sănătății în instituțiile de învățământ
- coordonează procesul de plasare în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ etc.

Ministerul Sănătății: Direcția sănătății mamei și copilului

- evaluează și monitorizează starea de sănătate a populației, tendințele de evoluție și măsurile necesare pentru îmbunătățirea acestora.
- elaborează, coordonează și monitorizează implementarea programelor naționale de sănătate publică, asigură realizarea acestora, estimează modul de finanțare a lor.

Ministerului Afacerilor Interne: Secția minori și moravuri

- perfecționează cadrul legislativ privind copilul aflat în conflict cu legea.
- perfecționează sistemul de combatere și profilaxie a delinvenței juvenile.
- organizează conlucrarea cu administrația publică locală, organele de protecție socială, oficiile forței de muncă, instituțiile de învățământ etc.

Ministerul Justiției: Departamentul executare a hotărârilor judecătorești, Direcția probațiune

- implementează politicile în domeniile probațiunii, elaborează strategia și metodologia de lucru, planul de acțiuni în domeniu și monitorizează implementarea acestora.

Nivel raional/ municipal

Consiliul raional și direcțiile/ secțiile raionale reprezintă administrația publică locală de nivelul II

Consiliul raional:

- aprobă bugetul raional și decide privind administrarea bunurilor în raion

- decide punerea la evidență a persoanelor socialmente vulnerabile care au nevoie de îmbunătățirea condițiilor locative în conformitate cu Legea cu privire la locuințe
- decide organizarea și desfășurarea de activități științifice, instructiv-educative, cultural-educative, sportive și de tineret, de interes raional
- aprobă strategii, prognoze, planuri și programe de dezvoltare social-economică a raionului etc.

Secția asistență socială și protecție a familiei

Specialist principal în problemele familiilor cu copii în situații de risc

Specialist principal în problemele drepturilor copilului

- informează populația și acordă consultații cu privire la serviciile sociale
- analizează necesitățile comunității cu privire la serviciile sociale
- ține evidența familiilor cu mulți copii, social-vulnerabile, în care sunt persoane cu nevoi speciale
- asigură realizarea dreptului la protecție socială copiilor și familiilor
- planifică tipurile de servicii sociale și identifică mijloacele financiare pentru prestarea acestora în funcție de necesitățile stabilite
- monitorizează procesul de prestare a serviciilor sociale și organizează evaluarea calității acestora
- prezintă Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei informațiile acumulate în urma monitorizării și evaluării locale a serviciilor sociale acordate
- face propuneri de dezvoltare a serviciilor de asistență socială pentru familiile cu copii etc.

Direcția generală Învățământ, Tineret și Sport asigură promovarea și realizarea la nivel de raion/ municipiu a politicii educaționale a statului

- contribuie la dezvoltarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ, sportive și de agrement, la crearea condițiilor optime pentru realizarea procesului educațional
- sporește accesul copiilor la servicii educaționale de calitate
- realizează acțiuni de orientare școlară și profesională a elevilor și monitorizează integrarea absolvenților din școli în viața socială și profesională etc.

Specialistul în lucrul cu tinerii asigură implementarea politicii naționale și raionale referitoare la tineret și dezvoltarea sportului.

Centrul medicilor de familie

- organizează și coordonează consultațiile și diagnosticul acordate mamei și copilului de către instituțiile medicale din raion
- evaluează și monitorizează calitatea asistenței medicale acordate copiilor, adolescenților, femeilor

- analizează nivelul de îmbolnăvire în instituțiile preșcolare și școlare și solicită persoanelor responsabile întreprinderea măsurilor de îmbunătățire a situației etc.

Spitalul raional planifică și organizează procesul de prestare a serviciilor medicale.

Secția de probațiune monitorizează persoanele în conflict cu legea, eliberate de pedeapsă penală, care prestează munci neremunerate în folosul comunității; acordă asistență pentru reintegrarea în societate a persoanei.

Nivel local

Consiliul local și primăria – reprezintă administrația publică locală de nivelul I

Consiliul local:

- are drept de inițiativă și decide, în condițiile legii, în toate problemele de interes local
- aprobă bugetul local, modul de utilizare a fondului de rezervă
- aprobă studii, prognoze și programe de dezvoltare social-economică și de altă natură a comunității
- contribuie la realizarea măsurilor de protecție și asistență socială, asigură protecția drepturilor copilului, decide punerea la evidență a persoanelor socialmente vulnerabile

Primăria:

- asigură executarea deciziilor consiliului local
- conduce, coordonează și controlează activitatea serviciilor publice locale, contribuie la realizarea activității de asistență socială și ajutor social privind copiii, persoanele în etate, invalizii, familiile cu mulți copii, familiile afectate de violență familială, alte categorii de persoane socialmente vulnerabile
- exercită, în numele consiliului local, funcțiile de autoritate tutelară, supraveghează activitatea tutorilor și a curatorilor.

Asistent social comunitar

- informează populația și acordă consultații cu privire la serviciile sociale
- analizează necesitățile comunității cu privire la serviciile sociale
- ține evidența familiilor cu mulți copii, social-vulnerabile, în care sunt persoane cu nevoi speciale
- distribuie ajutor material copiilor din familii social-vulnerabile
- oferă servicii la domiciliu persoanelor cu probleme grave de sănătate

Director de școală/ director adjunct pentru educație/ diriginte /educator

- planifică și organizează activități școlare și extrașcolare
- ține evidența copiilor cu o situație materială, familială dificilă
- colaborează cu familia și alte instituții pentru a asigura implementarea dreptului copilului la educație

Medic de familie

- desfășoară activități de instruirea sanitaro-igienică a populației, promovarea modului sănătos de viață, educația sexuală, planificarea familiei
- acordă asistența medico-profilactică și consultativă privind imunizarea, alimentația, educația igienică a copiilor, depistarea precoce a patologiilor la copii, investigarea medicală a copiilor pentru admiterea, inclusiv la începutul anului școlar, în instituțiile preșcolare și preuniversitare
- identificarea persoanelor din grupurile de risc, a formelor precoce și tardive ale bolilor
- realizează examenele medicale profilactice anuale etc.

Polițist de sector

- menține ordinea publică
- întreprinde măsuri de prevenire și descoperire a infracțiunilor și contravențiilor
- identifică persoanele care comit contravenții în familie și în viața cotidiană în urma cărora suferă copii etc.

Monitorizarea și raportarea implementării Convenției cu privire la Drepturile Copilului

Convenția cu privire la drepturile copilului este recunoscută ca unul dintre instrumentele „practice” privind drepturile omului, deoarece în cazul acesteia, procesul de monitorizare și raportare este organizat mai degrabă ca un proces de îndrumare și asistență pentru statele părți. De asemenea, acesta este singurul sistem de monitorizare și raportare privind drepturile omului care oferă în mod expres comunității de ONG-uri ocazia de a se implica.

Procesul de raportare și monitorizare a CDC este stipulat în Art. 43-45 ale CDC. Astfel, statele semnatare sunt obligate să prezinte rapoarte despre realizarea Convenției către Comitetul pentru Drepturile Copilului, format pe lângă Secretariatul General al ONU².

Monitorizarea Drepturilor Copilului este observarea modului în care activitățile instituțiilor statului la nivel local și național, responsabile de asigurarea drepturilor copilului, conduc la realizarea prevederilor legilor naționale și internaționale în domeniu și la atingerea obiectivelor propuse și asumate de către stat.

Monitorizarea Drepturilor Copilului ne ajută:

- Să analizăm situația actuală cu privire la respectarea drepturilor copiilor;
- Să identificăm problemele cu care se confruntă unii copii individual, unele grupuri aparte de copii sau o comunitate în întregime etc.
- Să examinăm dacă angajamentele luate de diferiți factori de decizie la toate nivelurile sunt realizate conform planului stabilit și la timpul stabilit;
- Să determinăm dacă resursele financiare și umane alocate pentru asigurarea drepturilor copilului sunt utilizate eficient;
- Să găsim cele mai potrivite și realiste soluții la problemele identificate.

Scopul principal al monitorizării Drepturilor Copilului este de a ajuta instituțiile și organizațiile statale și cele neguvernamentale să reflecteze asupra acțiunilor pe care le întreprind ca să asigure drepturile copilului, să aprecieze cât de eficiente sunt aceste acțiuni și să determine ce schimbări sunt necesare pentru a îmbunătăți situația.

Comitetul pentru Drepturile Copilului

Nu există nici o instanță internațională care ar putea sancționa încălcările prevederilor Convenției, însă din februarie 1991, un *Comitet de experți monitorizează punerea în aplicare* a Convenției în țările care au ratificat-o. Începând cu 2003, Comitetul a fost

² Guvernul Republicii Moldova a prezentat Comitetului ultimul Raport periodic la 20 ianuarie 2009.

lărgit de la 10 la 18 membri. Acest lucru a fost necesar după ratificarea aproape universală a Convenției, fapt care a mărit semnificativ volumul de muncă a Comitetului.

Cei 18 membri ai Comitetului pentru Drepturile Copilului sunt aleși pe baza meritelor individuale și nu ca reprezentanți ai țărilor lor. Totuși, se acordă atenție asigurării unei distribuții geografice echilibrate și reprezentării principalelor sisteme juridice. Alegerile pentru Comitet au loc o dată la 2 ani, și de fiecare dată, jumătate din Comitet este ales pentru o perioadă de 4 ani. Alegerile se organizează în cadrul unor ședințe speciale la Sediul ONU din New York, la care au drept de vot toate statele părți la Convenție.

Comitetul pentru Drepturile Copilului diferă de alte organisme de monitorizare a drepturilor omului în două privințe:

- În loc să se concentreze asupra eșecului înregistrat de statele părți în îndeplinirea obligațiilor care le revin în baza Convenției, Comitetul urmărește *facilitarea îndeplinirii acestor obligații, prin definirea în comun a problemelor existente și discutarea măsurilor care ar trebui luate*. Astfel, Comitetul promovează un spirit de cooperare în rândul tuturor celor care sunt interesați de bunăstarea copilului.
- Comitetul *are autoritatea de a solicita consultanță sau asistență tehnică* în numele statelor părți și de a solicita, prin intermediul Adunării Generale ONU, *realizarea unor studii* pe anumite teme legate de drepturile copilului.

Pe lângă examinarea rapoartelor întocmite de statele părți, Comitetul organizează o dată pe an zile de dezbateri generale pe probleme care îi privesc pe copii. La aceste zile de dezbateri tematice s-au abordat deja subiecte cum ar fi: copiii și conflictele armate; exploatarea economică a copiilor; copiii și familia; fetele; justiția juvenilă; copiii și mass media, abuzul față de copii. De asemenea, membrii Comitetului întreprind vizite pe teren în cadrul rolului lor de a monitoriza aplicarea Convenției. În cadrul Comitetului există subgrupuri care se ocupă și de alte probleme, cum ar fi metodele de lucru ale Comitetului și revizuirea ghidurilor de raportare.

Raportul pentru Comitet

Comitetul publică un ghid cu privire la modul în care trebuie să fie redactat și structurat raportul statului parte. Mai jos sunt prezentate grupurile de aspecte care trebuie incluse și ordinea de abordare a acestora:

1. Măsuri generale de aplicare (articolele 4, 42 și 44.6);
2. Definiția copilului (articolul 1);
3. Principii generale (articolele 2, 3, 4, 6 și 12);
4. Drepturile și libertățile civile (articolele 7, 8, 13, 17, 14, 15, 16 și 37);
5. Mediul familial și protecția alternativă (articolele 5, 9, 10, 11, 18, 19, 20, 21, 25 și 27);
6. Sănătatea de bază și bunăstarea (articolele 6, 18, 23, 24, 26 și 27);
7. Educația, activitățile culturale și recreative (articolele 28, 29 și 31);
8. Măsuri de protecție specială (articolele 22 și 37-40).

La elaborarea rapoartelor, țările sunt încurajate să consulte asociațiile naționale și locale din domeniu. În plus, ONG-urile și agențiile specializate sunt invitate să transmită

Comitetului propriile observații asupra respectării drepturilor copiilor. Comitetul pentru Drepturile Copilului încurajează țările *să implice activ copiii în procesul de monitorizare* a modului în care drepturile copiilor sunt respectate.

După depunerea raportului de către statul parte și plasarea acestuia în formatul ONU, el devine un document oficial public al Națiunilor Unite, accesibil pe site-ul Biroului Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului (www.ohchr.org).

Etapele procesului de raportare

- După ce o țară ratifică Convenția, ea trebuie să prezinte un raport Comitetului în termen de 2 ani. Ulterior, raportarea se face din 5 în 5 ani.
- Dacă o țară nu prezintă un raport la timp, Comitetul îi adresează o scrisoare privind întârzierea.
- Raportul național este întocmit de guvern. În unele țări s-a creat un grup interministerial care are această sarcină.
- Raportul este redactat, tradus și trimis membrilor Comitetului. Raportul este trimis și la agențiile specializate ale ONU (cum este UNICEF, spre exemplu). De asemenea, el poate fi pus la dispoziția altor organe competente, cum ar fi ONG-urile.
- Dacă guvernul a depus un raport la Comitet, însă nu l-a pus la dispoziția actorilor din țară, există posibilitatea de a obține un exemplar din acesta de la Centrul ONU pentru Drepturile Omului din Geneva. Veți fi informat și despre momentul în care raportul va fi supus analizei.
- Comitetul are un volum uriaș de muncă, iar datorită succesului Convenției s-au strâns foarte multe rapoarte depuse de diferite țări. Astfel, uneori pot trece până la 2 ani de la primirea unui raport până la momentul în care este citit.
- Raportul este citit întâi de un grup de lucru al Comitetului într-o *ședință preliminară*. Este vorba de o ședință închisă care are loc de obicei cu 3 luni înainte de sesiunea plenară.
- Pentru această ședință preliminară, Comitetul strânge informații de la agenții ONU, de la organizații din domeniul drepturilor omului și ONG-uri. Centrul ONU pentru Drepturile Omului întocmește o analiză de țară pe baza acestor informații.
- Comitetul invită reprezentanți ai unor ONG-uri să participe la această ședință preliminară și să prezinte informațiile pe care le dețin.
- După ședința preliminară, Comitetul întocmește o listă de întrebări care sunt trimise guvernului. Guvernului i se solicită să răspundă la aceste întrebări printr-un raport scris, fiind apoi invitat la următoarea *sesiune plenară* a Comitetului.
- În timpul sesiunii plenare se poartă un dialog între Comitet și reprezentanții guvernului. În mod obișnuit, nu se permite ONG-urilor și agențiilor ONU să intervină în acest dialog.

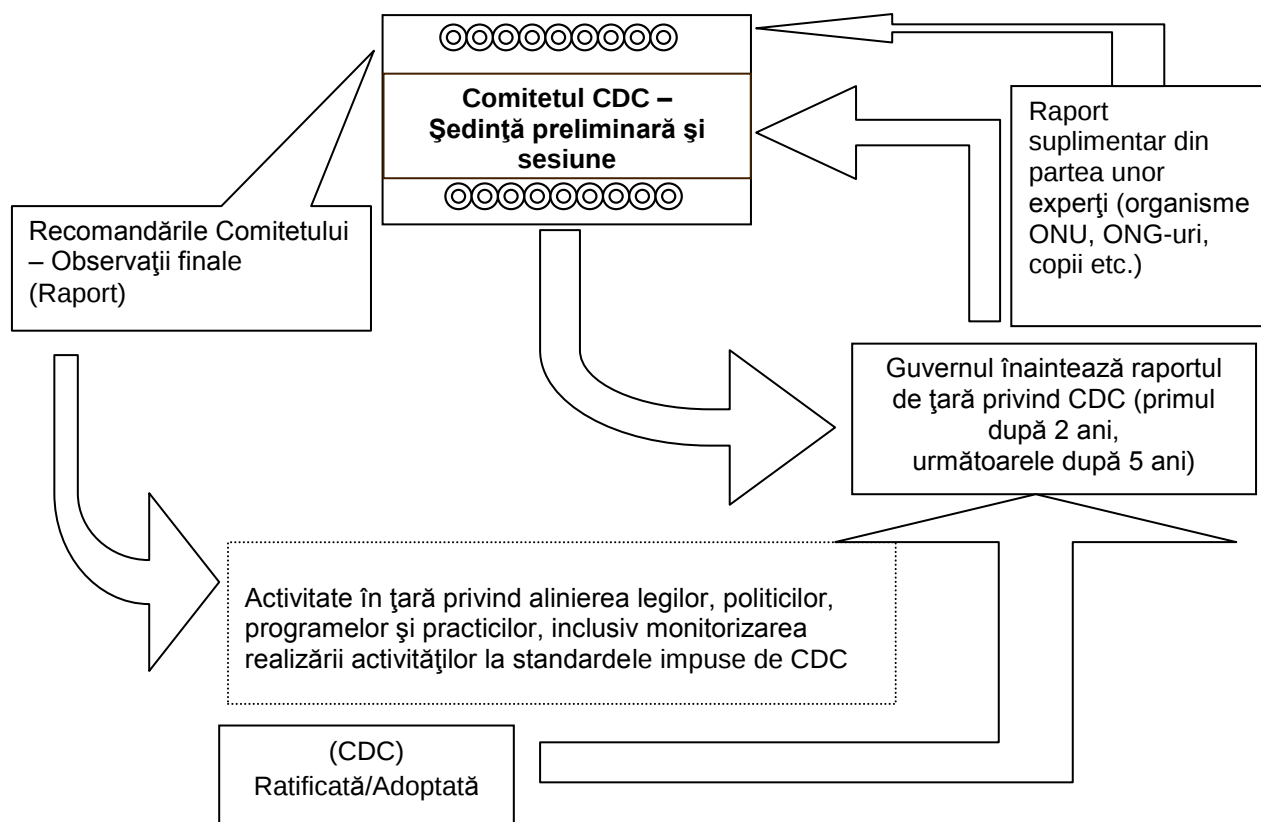
- După examinarea raportului, Comitetul adoptă *Observațiile finale*³ în care se redau aspectele pozitive din raportul statului parte; factorii și dificultățile care împiedică punerea în aplicare a Convenției; domeniile în care există probleme; și recomandări privind acțiunile viitoare. Discuția din Comitet este rezumată într-un proces-verbal.

În afară de a servi Comitetului pentru Drepturile Copilului, care urmărește modul în care statul își respectă angajamentele luate și ia în considerare Observațiile Finale, rezultatele monitorizării pot fi de folos în același timp mai multor persoane și instituții:

- Copiilor și adolescenților care pot vedea în ce măsură drepturile lor sunt respectate și ce se poate face pentru a schimba sau îmbunătăți situația.
- Părinților care, conform Convenției, au responsabilitatea primară de a asigura dezvoltarea capacităților copilului. De multe ori părinții nu-și dau seama că încalcă drepturile propriului copil.
- Autorităților publice locale și centrale, care au obligația să ia anumite decizii privind modul în care sunt asigurate drepturile copilului.
- Organizațiilor societății civile, pentru a solicita autorităților luarea de măsuri, iar organizațiilor internaționale - pentru a se documenta despre felul în care Guvernul își respectă angajamentele luate la semnarea Convenției.
- Cetățenilor în general, pentru a-și da seama în ce măsură drepturile lor sunt respectate și ce acțiuni se impun pentru asigurarea deplină a lor.

³ Observațiile Finale adoptate de Comitet pentru Republica Moldova în anul 2009:
http://www.childrights.md/files/Moldova_CRC_Concluding_Observations_FINAL_2009_ROM_reviewed.pdf

Figura nr. 6. Procesul de raportare a Convenției

Sursa: Alianța Internațională Save the Children, RNC (NGO/UNICEF Regional Network for Children in CEE/CIS&Baltics, SEE/CIS&Baltics, SEECRAN (South East European Child Rights Network) și Grupul ONG pentru drepturile copilului, UNICEF, Comisia Europeană. Pachet de resurse privind drepturile copilului.

Acțiuni ulterioare raportării

- Observațiile finale reprezintă o declarație cu privire la constatările Comitetului. Scopul este ca acest document să fie adus la cunoștința opiniei publice din statul parte și să constituie baza unor dezbateri cu privire la îmbunătățirea modului în care se aplică prevederile Convenției. Observațiile finale trebuie să fie traduse în limbile locale și făcute publice de către statele părți.
- Observațiile finale pot servi drept agendă de acțiune pentru ONG-uri. Ele pot folosi această agendă pentru a genera o dezbatere la nivel național discuții naționale privind posibilitățile de îmbunătățire continuă a vieții copiilor; a exercita presiuni asupra guvernului pentru ca acesta să aplice recomandările; a face *lobby* pe lângă guvern în vederea modificării legislației și practicilor din domeniu.
- Guvernul are sarcina ca până la următorul raport (peste 5 ani) să ia măsurile necesare pentru a aplica recomandările făcute. Dacă Comitetul nu este mulțumit cu acțiunile unei țări, îi poate solicita acesteia să furnizeze informații suplimentare.

Implicarea copiilor și tinerilor în procesul de monitorizare a Drepturilor Copilului⁴

Există mai multe argumente care demonstrează importanța participării copiilor la monitorizarea propriilor drepturi:

- În primul rând, copiii *au acest drept și sunt împuterniciți* de Convenție să o facă. Conform articolului nr. 12 al Convenției, copiii au dreptul să-și exprime părerile referitor la toate lucrurile care îi privesc, iar adulții trebuie să ia în considerare aceste opinii. Respectarea drepturilor copiilor este unul dintre domeniile în care copiii își pot spune punctul de vedere.
- În al doilea rând, copiii înțeleg și redau cel mai bine situația privind respectarea drepturilor lor, deoarece *vorbesc din experiența proprie* și din cea a semenilor lor. Aceasta este important în special în cazul implicării copiilor vocile cărora deseori rămân neauzite într-o comunitate. Informațiile din prima sursă ajută factorii de decizie, instituțiile, organizațiile interesate din țară și de peste hotare, inclusiv Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului, să înțeleagă cât mai aproape de realitate situația copiilor.
- În al treilea rând, copiii *sunt ținta directă, beneficiarii acțiunilor guvernului* de realizare a drepturilor. Deoarece copiii sunt cei care resimt cel mai puternic problemele pe care le întâmpină, tot ei sunt și cei mai în măsură să stabilească prioritatea măsurilor care trebuie întreprinse.
- Și, nu în ultimul rând, copiii și tinerii pot și vor să joace un rol important în implementarea și monitorizarea propriilor drepturi. Ei dispun de *resurse valoroase* pe care le pot investi în acest proces – energie, idei noi și o perspectivă orientată spre viitor.
- Prin urmare, cine, dacă nu copiii, ar putea spune direct opiniei publice despre starea reală a lucrurilor și ce ar trebui de făcut pentru a îmbunătăți situația? Astfel, copiii nu sunt doar beneficiari ai Convenției, ci și *participanți activi* în promovarea propriilor drepturi.
- Participarea este o oportunitate pentru copii să-și dezvolte *încrederea în sine* și să capete noi *competențe*: lucru în echipă, reprezentarea unui grup de copii în relație cu diferite persoane/ instituții, planificarea activității, comunicare, exprimarea opiniei proprii, legarea de prietenii, analizarea diferitor informații, liderism etc.

⁴ Raportul, prezentat de un grup de copii din Moldova în 2009 Comitetului pentru Drepturile Copilului:
http://www.childrights.md/ro/publications/Raportul_Copiiilor_2009_Ro.pdf

III. Predarea drepturilor copilului – proces și finalitate. Recomandări metodologice.

Factori în proiectarea activităților de predare a drepturilor copilului

Conform Ghidului de implementare a curriculumului modernizat la educație civică, modul de concepere a acestei discipline oferă profesorului un grad înalt de independență în activitatea de dezvoltare a competențelor civice ale elevilor. Aspectele care determină în acest context natura metodologiei didactice adoptate sunt: subcompetențe/ obiective operaționale, particularitățile psiho-fizice ale elevilor, ale clasei în ansamblu, experiența și factorii de personalitate ai profesorului, subiectul lecției, formele de organizare, tipul lecției, mijloacele utilizate.

Metodologia de predare în cadrul educației pentru drepturi trebuie să ia în considerare mai mulți factori, printre care:

- **Profilul elevilor**

Caracteristici precum nivelul de informare cu referire la subiectele care urmează să fie abordate, interesele și preocupările grupului de copii, stilurile de învățare, gradul de intercunoaștere și încredere în cadrul grupului, dificultățile pe care le întâlnesc anumite grupuri de copii din clasă (sau din comunitate) ș.a. vor modela felul în care profesorul va pune în discuție drepturile copilului.

- **Obiectivele de învățare**

Profesorul trebuie să ia decizii legate de tipul de informații necesare copiilor pentru a înțelege propriile drepturi în contextul realităților vieții lor, precum și de tipul abilităților și atitudinilor care trebuie dezvoltate pentru a-i ajuta să pună în practică o adevărată cultură a drepturilor. În ansamblu, acestea redau caracterul holistic al educației în domeniul drepturilor, descrisă de mai mulți autori prin sintagmele: învățarea despre, prin și pentru drepturi.

Educația privind drepturile omului își propune să ajute elevii să devină cetățeni care:

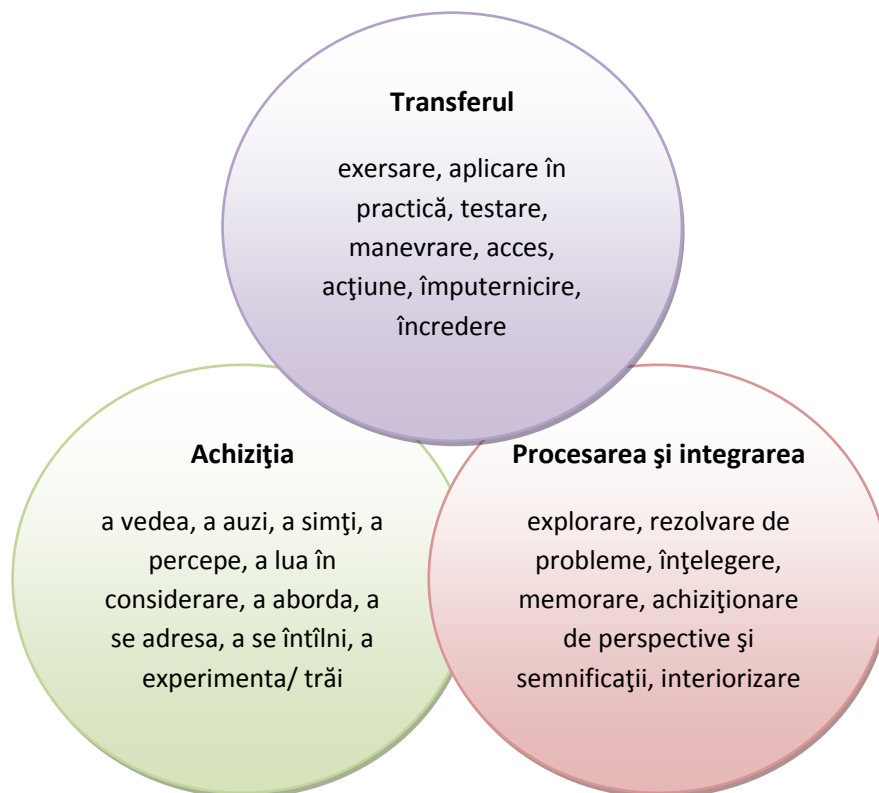
- Își cunosc drepturile și înțeleg contextele care influențează punerea în practică a acestora (educația *despre* drepturi);
- Capătă experiența de exersare în practică a drepturilor în cadrul clasei și al școlii, în calitate de micro-societate care le valorizează demnitatea și libertatea și unde învață în practică să respecte drepturile celorlalți (educația *prin* drepturi);
- Sunt împuterniciți, prin competențele necesare și încrederea care le este formată, să-și exercite drepturile în comunitate, cu un sentiment de responsabilitate față de sine și ceilalți oameni (educația *pentru* drepturi).

- **Procesul de învățare**

Formarea de competențe și atitudini, precum și a cunoștințelor durabile nu poate fi atinsă printr-o singură activitate sau organizarea unor activități sporadice. Aceste obiective necesită o abordare în secvențe de învățare. Într-un proces de învățare din domeniul educației pentru drepturi, pot fi distinse trei faze strâns conectate, care se susțin reciproc și înțelegerea cărora ajută profesorul să ghideze activitatea de învățare a

elevilor. Aceste arii sunt: achiziția de informații, procesarea și integrarea informațiilor, transferul informațiilor în situații de viață reală.

Abordarea în complexitate a ariilor menționate va contribui la parcurgerea „traseului informare – acțiune”, recomandat de curriculumul la educație civică pentru a ajuta elevii să-și extindă spre comunitate sfera cunoștințelor și a competențelor.

După: R. Gollob et al. (2010) Educating for democracy. Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers. Council of Europe

Achiziția se referă la: a vedea, a auzi, a atinge, a simți, a percepe, a lua în considerare, a aborda, a se iniția/ familiariza, a experimenta/ trăi. În măsura posibilităților, învățarea drepturilor trebuie să se bazeze pe ceea ce elevul cunoaște deja și să contribuie la aprofundarea și extinderea acestor cunoștințe. Deși s-ar putea să nu utilizeze termeni obișnuiți pentru adulți, toți copiii au trăiesc experiențe strâns legate de diverse aspecte ale drepturilor. De exemplu, s-ar putea ca un copil de 7-8 ani nu aibă în vocabularul său noțiuni ca „echitate”, „justiție” sau „discriminare”, însă are cu siguranță un puternic sentiment cu referire la ceea ce este „corect”. În același timp, nu trebuie subapreciat rolul bagajului conceptual în educația pentru drepturi. Este important ca activitățile de învățare să facă referire, explicit sau implicit, la prevederile CDC sau ale altor acte legislative din domeniul drepturilor omului/ copilului.

Procesarea se referă la: explorare, rezolvare de probleme, înțelegere, memorare, achiziționare de perspective și semnificații, interiorizare. Odată ce drepturile fac parte din viața reală a fiecărui copil, acesta ar trebui să fie contextul în care are loc înțelegerea și conștientizarea lor. Predarea drepturilor trebuie să facă permanente conexiuni și referiri la ceea ce se întâmplă în clasa de elevi, școală, comunitate (de ex., conflicte între copii pe terenul de sport, atitudini negative față de anumite grupuri minoritare din școală

sau din comunitate). Totodată, drepturile nu ar trebui abordate doar prin prisma încălcărilor, copiii le exercită zilnic într-o diversitate de situații.

Transferul constă din: exersare, aplicare în practică, testare, manevrare, acces, acțiune, împuternicire, încredere. Înțelegerea profundă a conceptelor, dezvoltarea competențelor copiilor de a-și exercita drepturile și interiorizarea valorilor precum demnitatea umană și toleranța nu pot avea loc decât prin experiență și acțiuni practicate într-un mediu democratic. Suportul adulților este important în special pentru elevii mai mici și la primele încercări de a acționa pentru promovarea și solicitarea drepturilor.

Listă de verificare pentru profesor

Achiziția

- Elevii au (re)activat cunoștințele disponibile cu privire la noile subiecte;
- Interacțiunea elevilor cu subiectele studiate are loc de o manieră care facilitează gândirea critică;
- Elevii pot face uz de diferite simțuri pentru a accesa informația nouă care le este prezentată.

Procesarea

- Modul în care este organizată activitatea de învățare facilitează incorporarea noilor cunoștințe în sistemul celor existente;
- Elevii pot face conexiuni între cunoștințele lor și noile achiziții;
- Sarcinile stabilite sunt pentru elevi în același timp provocatoare și realizabile;
- Sarcinile oferite ajută elevii să consolideze și să aprofundeze cele învățate deja;
- Elevii “produc” un material care reflectă rezultatele obținute (notițe, tabel, poster, diagrame, schiță);
- Elevii au oportunitatea de a exersa abilitățile într-o varietate de contexte;
- Elevii au suficient timp și ocazii să reflecte asupra experienței de învățare;
- Elevii dispun de suficient timp și ocazii pentru a sonda în profunzime subiectul abordat.

Transferul

- Elevii apreciază utilitatea celor învățate;
- Elevii trăiesc în mod direct și înțeleg relația dintre efortul lor și progresele atinse în învățare;
- Elevii realizează propria responsabilitate și control asupra extinderii cunoștințelor și a competențelor în domeniu;
- Elevii extrag concluzii și lecții învățate din experiența pe care o au în domeniul drepturilor,
- Elevii dispun de multiple oportunități de aplicare în viața lor reală a celor achiziționate la lecții;
- Elevii cunosc posibilitățile, contextele și limitele de aplicare a competențelor lor în exercitarea drepturilor.

Abordarea participativă în predarea drepturilor copilului

Datorită valorificării dreptului la opinie și respectului inerent pentru diferențele dintre oameni, abordarea participativă este considerată cea mai potrivită pentru predarea drepturilor. Dincolo de competențele și valorile pe care le transmite, această abordare necesită existența unui mediu democratic de învățare, în care fiecare actor este împuternicit să gândească independent, să înțeleagă drepturile în contextul situațiilor de viață reală și să acționeze pentru solicitarea propriilor drepturi, având și responsabilitatea de a respecta drepturile celorlalți.

Abordarea activ-participativă contribuie la consolidarea continuă a deprinderilor și dezvoltarea capacităților de autoevaluare și reflecție asupra experienței, care transpar în cadrul curriculumului la educația civică în calitate de elemente ale învățării de durată, indispensabilă pentru valorificarea competențelor.

Procesul educativ bazat pe metodologii participative, inclusive, de învățare activă și experiențială trebuie să corespundă următoarelor criterii:

- Centrare pe experiență – oferirea de activități care se bazează pe realitățile, cunoștințele și competențele actuale ale elevilor;
- Problematizare – activități care provoacă elevii să-și reevalueze competențele și să le îmbunătățească;
- Participare – încurajarea fiecărui elev să se implice în clarificarea de concepte, analiză a problematicilor propuse, realizarea practică a sarcinilor oferite;
- Deschidere – solicitarea comparării achizițiilor elevilor cu informațiile oferite de alte surse, pentru a asigura dezvoltarea de competențe;
- Analiză critică – strategii de identificare a factorilor care influențează situații și contexte concrete;
- Utilitate – promovarea drepturilor pentru dezvoltare personală și îmbunătățire a relațiilor interpersonale;
- Gîndire strategică – orientarea elevilor spre autodeterminare, asumare conștientă de responsabilități, stabilire de obiective cu referire la viața proprie și comunitate și reflectarea asupra modalităților strategice pentru realizarea acestora;
- Orientare spre scop și acțiune – oferirea de oportunități pentru elaborarea planurilor de acțiuni și implementarea acestora.

Curriculumul la educația civică sugerează rolul major al activităților practice (de ex., elaborare de scrisori adresate instituțiilor, realizare de cercetări, desfășurarea de interviuri, organizarea diverselor acțiuni comunitare ș.a.) în care elevii învață prin exercițiu elemente ale democrației și trăiesc la modul direct valorile inerente acesteia.

De asemenea, explorarea comunității și valorificarea resurselor acesteia, stabilirea de contacte directe cu diferiți actori, inclusiv reprezentanți ai autorităților publice locale, constituie parte a strategiilor didactice recomandate.

Listă de întrebări de verificare pentru profesor

Care este strategia cea mai potrivită pentru ca elevii să achiziționeze cunoștințe, să-și dezvolte abilități și să-și formeze atitudini, pentru a asigura atingerea obiectivului stabilit?

Prin acțiune (rol activ, „producerea” unui rezultat)

Prin gândire și reflecție (analize la nivel mental, „crearea” de noi perspective)

Prin observare

Prin cooperare

Prin perceperea unei informații prezentate verbal de profesor (prelegere, explicații etc.)

Prin discuții sau dezbateri

Prin elaborarea unui material scris (raport, scrisoare, jurnal etc.)

Prin implicarea într-o activitate sau un eveniment real

Prin experimentare și exersări, inclusiv din greșeli

Sugestii de evaluare

Evaluarea în cadrul educației pentru drepturi este un domeniu în dezvoltare, iar la acest proces poate contribui fiecare profesor care desfășoară activități de evaluare, documentează aceste experiențe și face schimb de practici cu colegii.

Modelul bazat pe patru arii (Donald L. Kirkpatrick, 2006) este unul dintre modelele recomandate pentru evaluarea educației în domeniul drepturilor omului, pe larg utilizat în ultimii ani. Cu accent pe măsurarea rezultatelor obținute pe diferite dimensiuni, începând cu individul și extinzându-se pentru a cuprinde arii mai vaste din comunitate, abordarea prezentată oferă un proces de evaluare care reflectă esența obiectivelor educației pentru drepturi.

Astfel, procesele de învățare sunt evaluate pe dimensiunile:

1. Reacție – ce simte cel care învață despre procesul și rezultatele învățării;
2. Achiziție – creșterea nivelului de cunoștințe și dezvoltarea capacităților celui care învață, ca rezultat al activităților formative;
3. Comportament / transfer – gradul în care s-a dezvoltat capacitatea de punere în practică a cunoștințelor și abilităților formate;
4. Impact – efectele acțiunilor elevului asupra comunității sale.

În aria întâi, sunt măsurate emoții și reacții afective cu referire la experiența de învățare: atitudini față de conținuturile abordate și procesul prin care au fost abordate, percepții imediate vizavi de utilitatea activității de învățare, satisfacția cu referire la stilul profesorului și tehnicile pe care le-a utilizat.

În aria a doua, este măsurată prezența unei îmbunătățiri în gradul de cunoaștere, nivelul abilităților și natura atitudinilor elevilor în ceea ce privește anumite teme sau aspecte din domeniul drepturilor.

În aria a treia, evaluarea se axează pe schimbările în comportamentul elevilor, adică modul în care aceștia aplică cele învățate în domeniul drepturilor copilului în mediile și contextele lor cotidiene (familie, școală, grup de prieteni ș.a.).

În aria a patra, este măsurat efectul asupra comunității mai largi a elevilor, ca rezultat al implicării acestora în activități de formare ce țin de drepturi. Acest tip de evaluare este cunoscut și cu denumirea de analiză a impactului și se concentrează asupra unor rezultate pe termen lung ale educației pentru drepturi.

Evaluarea școlară are implicații nu doar asupra unor fenomene explicite, cum ar fi notele elevilor, care influențează și statutul lor social, precum și traseul educațional al acestora. Procesele de evaluare din cadrul școlii au un rol important pentru aspecte de personalitate ale elevilor, care țin de respectul de sine, imaginea de sine și conceptul de sine în ceea ce privește nivelul propriilor competențe și abilități.

În acest context, Ghidul de implementare a curriculumului accentuează funcția pedagogică complexă a evaluării la disciplina educație civică, reiterând multiplele implicații ale modului în care profesorul desfășoară procesele de evaluare.

Listă de verificare pentru profesor

Procesele de evaluare contribuie la dezvoltarea elevilor?

- Evaluarea este una dintre modalitățile de suport al dezvoltării elevului, prin contribuția pe care o are la autocunoașterea și autodeterminarea acestuia, oferirea de sugestii pentru evoluția personală, consolidarea imaginii de sine.
- Evaluarea îi ajută și îi împuternicește pe elevi să se autoevalueze.
- Evaluarea este transparentă: elevii cunosc modul în care este desfășurată și criteriile folosite.
- Evaluarea este adecvată conținutului și obiectivelor: cunoștințele sunt măsurate altfel decât abilitățile sau atitudinile.
- Evaluarea oferă informații nu doar despre performanțele elevilor, ci și despre calitatea predării, metodele aplicate de profesor și modul în care acestea au condus la atingerea obiectivelor stabilite.

Rolf Gollob et al. (2010) menționează câteva **criterii** care ar putea **ghida construirea strategiei de evaluare** în domeniul educației pentru drepturi:

- **Criteriul social.** Contextul social în care are loc învățarea în școală face ca aplicarea acestui criteriu să conducă la colectarea de informații despre competențele elevilor prin comparație cu alți elevi. În același timp, aprecierea competențelor din perspectiva comparației sociale are o puternică influență asupra imaginii și stimei de sine ale elevilor.
- **Criteriul individual.** Utilizarea acestui criteriu înseamnă comparații intra-individuale și se axează pe schimbările care au loc în timp în ceea ce privește competențele fiecărui elev. Elevii mici preferă în mod special instrumente de evaluare bazate pe criteriul individual. Această abordare permite oferirea de feedback elevului despre o gamă largă a realizărilor sale, precum și modul în care acestea se schimbă în timp. Nu se fac comparații între rezultatele obținute de diferiți elevi, accentul fiind plasat pe progresele fiecăruia. Acest tip de evaluare este similar autoevaluării de competențe realizate de copil în cadrul proceselor informale de învățare, care au loc în afara școlii.
- **Criteriul obiectiv.** Utilizarea acestui criteriu constă în compararea performanțelor elevilor cu un obiectiv de învățare. Progresul în învățare, realizat în mod individual de fiecare elev, este comparat cu un obiectiv accesibil în mod real. Această măsurare oferă informații despre gradul în care este realizat un obiectiv, stabilit în calitate de ideal. În cadrul acestei abordări comparațiile între performanțele elevilor nu au nici o importanță. Evaluarea se bazează pe rezultate obținute, adică progresul în raport cu obiective clar definite, alese de profesor. Aceasta implică faptul că profesorul trebuie să stabilească și să prezinte elevilor obiectivele spre care aceștia trebuie să-și orienteze performanțele. Potrivit mai multor studii în acest domeniu, comparația între elevi și procesele sociale generate de aceasta încep atunci când în evaluare lipsește criteriul obiectiv.

Evaluarea activităților dedicate drepturilor copilului trebuie să reflecte nu doar obiectivele multidimensionale pe care și le-a propus (cognitive, de abilități și atitudinal-valorice), dar și eficiența diverselor metode de predare aplicate (lucrul individual, lucrul în grupuri mici, discuția, proiectul ș.a.). Este esențial ca ori de câte ori este posibil,

evaluarea să nu se reducă la notarea elevilor, ci să fie însoțită de un comentariu al profesorului, care să consolideze părțile bune din munca elevului și să indice arii în care aceasta poate fi îmbunătățită.

Domenii în dezvoltarea elevilor, care pot servi în calitate de **obiective ale evaluării** (Felisa Tibbitts, 1997) sunt:

- Înțelegerea conținutului informațional, reținerea materialului factologic de bază și sesizarea semnificației conceptelor;
- Abilități de analiză a problemelor, de înțelegere a perspectivelor și punctelor de vedere ale altor persoane sau grupuri de persoane;
- Atitudini, motivație sau interes;
- Aplicarea în practică, acționarea în baza cunoștințelor și atitudinilor formate și generalizarea experienței.

Captarea acestor domenii de învățare, precum și a eficienței metodelor utilizate necesită aplicarea unui ansamblu de tehnici de evaluare.

Evaluarea și notarea metodelor activ-participative, cum ar fi lucrul în grup, constituie o provocare pentru mulți profesori, care deseori au sentimentul că nu dispun de suficiente informații pentru a evalua participarea și comportamentul de cooperare ale fiecărui elev în cadrul activității realizate în echipă.

Iată un exemplu de sistem de notare, care include participarea elevului la lucrul în grup și discuții, rezultatele proiectelor de lungă durată, realizate în perechi sau în grup și exerciții sau alte sarcini în scris.

Exemplu de plan de notare al activității elevului pe parcursul unui semestru

25% reprezintă nota pentru activitatea de grup (1 pe săptămână)

40% exerciții și sarcini care implică notițe

25% proiect în colaborare, pe termen lung (1 pe semestru)

10% contribuția la discuțiile din clasă

Notarea lucrului asupra proiectelor de grup și a implicării în discuțiile din cadrul clasei trebuie consultată cu copiii, care vor împărtăși experiențele de învățare în colaborare cu colegii. De asemenea, fiecare elev ar putea evalua contribuția proprie la activitățile de grup.

Profesorul poate oferi elevilor oportunități de autoevaluare și evaluare colegială (*peer evaluation*) constructivă, ambele perspective contribuind la consolidarea abilităților de reflecție ale elevilor și încurajând învățarea autodeterminată, conștientă și responsabilă. Eventualele diferențe dintre rezultatele autoevaluării, evaluării între elevi și a celei efectuate de profesor pot servi în calitate de subiect de discuție cu o ulterioară ajustare a procedurilor evaluative aplicate la orele de educație civică.

Exemplu de criterii pentru evaluarea lucrului în grupuri mici

Criteriile pot fi aplicate ca o listă de verificare sau utilizând o scală (de ex., 1 – bine, 2 – mediu, 3 – puțin)

Urmează scopul sau sarcina propusă

Colaborează cu ceilalți membri ai grupului

Activează fără a perturba munca altora

Este atent(ă) față de toți membrii grupului

Realizează o parte echitabilă a lucrului

Contribuie la eficientizarea muncii în grup

Examinarea diverselor produse ale muncii elevilor, cum ar fi rapoarte, hărți, lucrări de artă ș.a., contribuie la evaluarea achizițiilor acestora, precum și la identificarea aspectelor care mai necesită clarificări. Progresul elevilor ar putea fi evaluat prin compararea rezultatelor exercițiilor și materialelor propuse de copii la începutul și la finalul unei teme sau unități de învățare.

Evaluarea aspectelor afectiv-atitudinale ale elevilor reprezintă o altă provocare pentru profesor. Acesta ar putea decide să nu noteze caracteristici ce țin de personalitatea elevilor. O alternativă ar fi încercarea de a aplica, într-o manieră combinată, evaluarea realizată de către profesor și autoevaluarea elevului, în baza anumitor criterii clare.

Exemple de idei pentru evaluarea receptivității și a deschiderii

Aprecierea ideilor și activităților noi

Încercarea de a realiza un lucru prin noi modalități

Valorizarea în discuții atât a faptelor, cât și a sentimentelor

Ajustarea concluziilor în lumina noilor fapte

Bazarea deciziilor și concluziilor pe principii de echitate față de ceilalți

Luarea în considerare a tuturor aspectelor unei probleme

Recunoașterea/ identificarea stereotipurilor și prejudecăților

Exemple de idei pentru autoevaluarea formării valorilor

Cum te apreciezi din punct de vedere al elementelor care urmează?

(A – foarte mult, B – mult, C – mediu, D – puțin, E – foarte puțin)

Respect pentru alții

Interes față de alții

Ascultarea activă

A fi sensibil la nevoile altora

A fi perseverent, a duce lucrul pînă la capăt

A gândi înainte a acționa

Cooperarea cu alții

Onestitatea

A oferi suport, ajutor

A admite greșelile și a învăța din experiență

Profesorul trebuie să integreze rezultatele evaluării în activitățile de predare-învățare. Observarea informală în cadrul activităților de învățare, în combinație cu evaluările formale, furnizează informații valoroase cu privire la modul în care elevii utilizează concepte, aplică abilități și exprimă atitudini ce țin de domeniul drepturilor. Toate aceste informații trebuie puse la baza proiectării activităților ulterioare, astfel încât acestea să contribuie în măsură maximă la dezvoltarea elevilor.

IV. Proiecte didactice pentru predarea drepturilor copilului

Proiect didactic DREPTUL LA OPINIE

Instituția: Liceul Teoretic „V. Alecsandri” or. Călărași

Numele, prenumele cadrului didactic: Elena Matei, grad didactic II

Unitatea de conținut: Omul – ființă socială

Clasa: a VIII-a

Subcompetență: Evaluarea acțiunilor proprii în domeniile relațiilor interpersonale, de învățare, de interes comunitar

Obiective operaționale:

- să explice cum înțeleg dreptul la opinie;
- să analizeze cum ia naștere dreptul la opinie;
- să identifice obligațiunile adulților vizavi de dreptul copilului la opinie;
- să formuleze reguli de exprimare a opiniei.

Mijloace didactice: Coală de hîrtie cu litera E, fișe cu roluri pentru fiecare copil, fișe cu teme pentru dezbateri pentru fiecare echipă.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	Propune elevilor să analizeze maxima: „Vorbește Ion, că și el este om” După ce elevii se expun, îi ajută să concluzioneze că fiecare are dreptul să-și exprime opinia.	Elevii comentează expresia; stabilesc relația dintre proverb și dreptul la exprimarea opiniei.	Expunere
Realizarea sensului	30 min.	1. Organizează activitatea „Jocul E ” - așează elevii în cerc. - plasează în centrul cercului o coală de hîrtie pe care este scrisă cît mai mare litera E majusculă. - propune elevilor să descrie exact ceea ce văd, din locul în care sînt așezați. - accentuează faptul că oamenii văd lucrurile foarte diferit, în funcție de perspectivă. 2. Organizează activitatea „Marea dezbatere”: - propune elevilor să extragă dintr-o cutiuță cîte o fișă pe care este scris un rol caracteristic copiilor și adulților (<i>Fișa nr. 1</i>); - distribuie fiecărei echipe cîte 6 teme pentru a le dezbate; - aranjează grupurile față în față; - citește fiecare afirmație pe rînd;	- elevii analizează desenul. - în funcție de partea cercului în care se vor afla, ei văd m, w, 3. - elevii fac schimb de locuri, pentru a vedea litera dintr-o altă perspectivă. - concluzionează că așa ia naștere dreptul la opinie. - formează două grupuri mari în dependență de rolurile care le-au revenit: „Echipa adulților” și „Echipa copiilor”. - fiecare elev activează în cadrul unei echipe din perspectiva rolului care i-a revenit și nu divulgă celorlalți ce rol deține. - echipele cercetează temele și propun argumente pro pentru primele 3 teme și contra pentru altele 3. (<i>Fișa nr. 2</i>). - expun argumentele pro și înaintează	Joc didactic Joc de rol

		- încurajează echipele să vorbească pe rând, permițând fiecărei persoane din grup să contribuie cu idei proprii;	pentru fiecare argumentele contra (membrii unei echipe pot răspunde oricăror puncte de vedere formulate mai devreme de oricare persoană din partea opusă).	Lucru în grup
Reflecția	7 min.	Adresează elevilor întrebări pentru analiza activității: - În ce măsură v-ați implicat în formularea/ luarea deciziei grupului ? - În ce măsură a fost ascultată și luată în considerație părerea voastră la formularea argumentelor pro și contra ? - Cum v-ați simțit în rolurile de copii? Iar în cele de adulți? - V-a fost ușor / greu să vă implicați din perspectiva de adult ? - La ce ne ajută această transpunere în pielea adulților? - Cum credeți, de ce adulții impun copiilor părerea sa și nu iau în considerație opinia copilului? - Se poate de spus că copiii se pot descurca singuri și părinții nu mai au nimic de spus? Propune elevilor să formuleze reguli de exprimare a opiniei în comunicarea cu părinții, profesorii și alți adulți, cu semenii.	Elevii își expun părerile.	Conversație
Extindere	3 min.	Propune copiilor să cerceteze și să facă lista autorităților și serviciilor responsabile de respectarea dreptului copiilor la opinie la nivel local și național.		

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Dreptul copilului de a-și exprima și a i se lua în considerație opinia, în funcție de vîrstă și maturitate, este dreptul pe care se bazează participarea copilului în luarea deciziilor care îi influențează viața. Orice copil are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește. Nu există limite în a asigura dreptul la participare și la exprimarea liberă a opiniilor copilului; prin urmare copii pot participa peste tot: în familie, la școală, în grupurile de semeni, în cluburile pe interese, în comunitate, la nivel național și chiar internațional.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr. 1 Roluri

* Medic pediatru, tată a 3 copii	* Șeful bibliotecii orășenești
* Liderul clasei a VIII-a	* Câștigător al olimpiadei școlare la informatică
* Diriginte de clasă	* Designer vestimentar
* Membru al Senatului școlar	* Elev înmatriculat în clasa a X-a
* Primarul comunității	* Scriitor, autor al cărților pentru copii
* Voluntar la Crucea Roșie, 15 ani	* Căpitanul echipei de fotbal din școală
* Profesor de ed. muzicală	* Psiholog școlar
* Elev în clasa a V-a	* Tînără de 16 ani care „merge în pas cu moda”
* Director de școală	* Domnișoară de 26 ani, îngrijește de fratele mai mic
* Elev la Școala de Arte	* Campion european la lupte libere, elev în cl. a XI-a
* Polițist (inspector pentru minori)	* Director educativ la liceu
* Membru al Consiliului Local al Tinerilor	* Vocalist în ansamblul folcloric al școlii
* Antrenor de baschet	* Mamă revenită recent din străinătate
* Copil care merge la grădiniță	* Dansator din colectivul de dans
* Slujitor al bisericii	* Redactor-șef al ziarului școlar, elev în clasa a XII-a
* Membru al cercului școlar „Mîini dibace”	

Fișa nr. 2 Teme pentru dezbateri

1. Copiii trebuie să se bucure de libertatea de a se asocia și de a lega prietenii cu cine doresc.
 2. Copiii au dreptul de a decide ce haine să poarte în stradă, la școală etc.
 3. Copiii pot decide ce meserie să profeseze în viață.
-
1. Adulții au dreptul să cenzureze lectura copiilor, mesajele telefonice, comunicarea pe *Internet*.
 2. Adulții au dreptul să decidă în ce instituție să-și facă studiile copilul, ce cercuri și secții să frecventeze.
 3. Adulții au dreptul să decidă cu ce se va alimenta copilul, cînd va merge la culcare și cît timp va utiliza calculatorul și televizorul.

Proiect didactic EDUCAȚIA ȘI SCOPURILE EI

Instituția: gimnaziul „M. Viteazul”, or. Strășeni

Numele, prenumele cadrului didactic: Costin Tamara, grad didactic II

Unitatea de conținut: Omul – ființă socială

Clasa: a VIII-a

Subcompetențe:

- Proiectarea strategiilor de dezvoltare individuală și de grup în scopul schimbărilor progresive;
- Evaluarea acțiunilor proprii în domeniul relațiilor interpersonale, de învățare, de interes comunitar.

Obiective operaționale:

- să explice noțiunea de educație;
- să determine scopurile educației și obligațiile statului în domeniu în baza articolelor 28 și 29 a CDC;
- să-și autoevalueze acțiunile proprii în domeniul de învățare.

Mijloace didactice: o coală mare de hârtie, carioci, 4-5 foi A3, mai multe exemplare ale CDC, fișe de lucru

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului, 1989.
2. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău 2010.
3. Компасито, Пособие по обучению детей правам человека. Ред. Н. Флауэрс, Совет Европы, 2008 // http://www.eycb.coe.int/compasito/ru/chapter_0/0_impr.html

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	Profesorul propune elevilor: 1. Formulați asociații forțate la sintagma EDUCAȚIE 2. Elaborați, în baza asocierilor propuse o explicație a noțiunii „educație”, lucrînd în perechi.	Elevii scriu asocierile pe un poster fixat la tablă. Elevii elaborează și prezintă definițiile.	Asociere forțată GPP
Realizarea sensului	25 min.	a) Determinarea scopurilor/ obiectivelor educației Profesorul propune elevilor: 1. Continuați gîndul „Educația copilului trebuie să contribuie la ...” 2. Se vor generaliza ideile copiilor, se vor compara cu conținutul art.29 din CDC în care sînt indicate scopurile educației. b) Determinarea obligațiunilor statului și ale familiei în domeniul educației 1. Profesorul propune elevilor, în baza art.28 din CDC și a experienței proprii să completeze tabelul (<i>Fișa nr. 1</i>)	Fiecare elev individual va scrie răspunsul pe o frunză din hîrtie verde pe care o va lipi pe trunchiul unui copac desenat pe o colaă de hîrtie plasată la tablă Elevii analizează art.28 din CDC și completează în grup <i>Fișa nr. 1</i>	Arborele obiectivelor Lucrul în grup
Reflecție	10 min.	Profesorul propune elevilor:		

		1. Reflectați asupra situației din sistemul de învățământ al Republicii Moldova. Elaborați în grup o pagină de ziar (pe foi A3). Ce ați schimba în sistemul de învățământ din țară? 2. Reflectați asupra propriei activități de învățare. Completați individual fișa de autoevaluare în domeniul învățării.	Elevii lucrează în echipe asupra sarcinii propuse, expun produsul de grup. Elevii completează individual <i>Fișa nr. 2</i>	Pagina de ziar Fișa de autoevaluare
Analiza activității	5 min.	Profesorul invită elevii să se aranjeze într-un cerc, să-și reamintească succint activitățile desfășurate și să continue, la dorință, una dintre perechile de afirmații propuse.	Elevii reflectează și continuă următoarele afirmații: - Cel mai reușit în activitate a fost... Cel mai nereușit ... - Cel mai interesant a fost... Cel mai neinteresant ... - Cel mai mult mi-a plăcut.... Nu mi-a plăcut... - Cel mai hazliu a fost... Cel mai serios a fost...	Conversație
Extindere	2 min.	Profesorul propune elevilor să proiecteze o strategie individuală (plan de acțiuni) în vederea obținerii/ sporirii succesului școlar (reieșind din lucrurile care nu-i reușesc, menționate în fișa de autoevaluare)		

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Educația este unul din drepturile de bază ale omului. Ea este necesară pentru dezvoltare și este un mijloc de cunoaștere și realizare a altor drepturi. În Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (art. 28) este stipulat că fiecare persoană are dreptul la educație, iar statul va garanta învățământul gratuit și obligatoriu cel puțin la nivelul primar și va asigura că aplicarea disciplinei într-un mod compatibil cu demnitatea copilului. Legislația națională stabilește învățământul gimnazial ca obligatoriu și gratuit.

Învățământul nu este doar competența de a citi și a scrie. Conform CDC (art. 29), educația trebuie să contribuie la dezvoltarea personalității și potențialului elevului, pregătirea lui pentru viața de adult, în spiritul respectului pentru drepturile omului și într-un mediu de viață multicultural.

Asigurarea dreptului de acces la o educație de calitate al copiilor presupune întreprinderea unui șir de acțiuni din partea statului. Activitatea propusă va ajuta elevii să se familiarizeze cu prevederile CDC și să reflecteze asupra experienței personale în domeniul educației.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr.1

Completați tabelul, în baza art.28 din CDC și a experienței proprii

Obligațiunile statului	Obligațiunile părinților	Responsabilitățile copilului

Fișa nr.2

Fișa de autoevaluare în domeniul învățării

1. Numește cel puțin 3 lucruri care îți reușesc cel mai bine în domeniul învățării

2. Numește cel puțin 3 lucruri care îți reușesc cel mai puțin în domeniul învățării

Proiect didactic TOT CE E MAI BUN – COPIILOR

Instituția: Liceul Teoretic „A. Mateevici” Zaim, r. Căușeni

Numele, prenumele cadrului didactic: Raisa Ciuchitu

Unitatea de învățare: Omul – ființă socială

Clasa: a IX-a

Subcompetență: Aprecierea rolului de părinte și a responsabilităților asociate

Obiective operaționale:

- să analizeze drepturile și responsabilitățile părinților pentru îndrumarea și dezvoltarea copilului;
- să identifice viziunea proprie despre rolul și importanța familiei în viața personală.

Mijloace didactice: Convenția cu privire la Drepturile Copilului, caiete, pixuri, fișe de lucru, coli de hârtie, carioci.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Ghid pentru profesioniștii care lucrează cu copiii migranților. CIDDC, Chișinău 2010.
3. Educație pentru dezvoltare. Chișinău, 2001.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	10 min.	Invită elevii să stea în cerc și le propune să-și imagineze că vor transmite unul altuia un pisic mic. Pisicul este uneori murdar, zgîrîte, alteori – blînd și gingaș. Oricum, sarcina grupului va fi să se asigure că pisicul imaginar este în siguranță și primește tot de ce are nevoie pentru a crește. Întreabă clasa cu ce situație din viața reală se aseamnă acest joc (atitudinea față de un copil mic). Propune elevilor să continue enunțul „Un copil are nevoie de ...” . Concluzionează, împreună cu elevii, că cele menționate sunt drepturi ale copilului pe care acesta le are de la naștere și care îi asigură condiții cît mai bune pentru dezvoltare.	Elevii participă la joc. Elevii își exprimă ideile, continuînd fraza.	Joc didactic Imaginația ghidată Expunere
Realizarea sensului	25 min.	1. Întreabă clasa: - Cui revine responsabilitatea pentru realizarea drepturilor copilului? (Responsabilitatea primară de asigurare a drepturilor unui copil le revine părinților, apoi și celorlalți adulți din preajma copilului – profesorii, asistenții sociali, medicii ș.a.) - Care este rolul statului? (Statul trebuie să adopte legi, să-i ajute pe părinți, să creeze instituții și servicii pentru ca copiii să se bucure de toate drepturile din Convenție) 2. Propune elevilor să analizeze în 5 grupuri conținutul	Elevii răspund la întrebări, bazîndu-se pe cunoștințele anterioare despre drepturi.	Discuție dirijată Frontal Lectură explorativă Lucrul în grup

		art. 5 din Convenție, să consulte alte prevederi ale acesteia, să discute și formuleze răspuns la următoarele sarcini: 1. enumerați câteva responsabilități concrete ale părinților în îndrumarea și dezvoltarea copilului; 2. de ce principii ar trebui să se conducă părinții exercitându-și drepturile și obligațiile cu privire la dezvoltarea capacităților copilului; 3. ce include dreptul și obligația de a educa copilul; 4. în ce constă rolul familiei în educația copilului din punct de vedere fizic și intelectual; 5. în ce constă rolul familiei în educația copilului din punct de vedere moral și emoțional.		
Reflecție	5 min.	Profesorul adresează următoarele întrebări: - Ce consecințe poate avea nesatisfacerea nevoii copilului de suport, sprijin, ghidare? - De ce unii părinți nu reușesc să-și realizeze responsabilitățile? - Ce ați recomanda tinerilor pentru a se pregăti de realizarea responsabilităților părintești în viitor? - Cum ați comenta expresia: „Copilul nu datorează părinților viața, ci creșterea”? - Ce înseamnă pentru voi familia?	Reflectează și răspund la întrebări	Expunerea Conversația Frontal

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Fiecare părinte dorește tot ce e mai bun pentru copilul său însă nu toți știu care sunt cu adevărat obligațiile prin care pot asigura acest lucru. Atît mămicile, cît și tăticii au responsabilități pe care trebuie să le realizeze atunci cînd cresc un copil.

Conceptul de „a fi părinte” include competențe care sunt necesare pentru a îndruma/ghida cu succes dezvoltarea copilului spre maturitate. Un părinte are responsabilitatea să asigure securitatea și sănătatea fizică a copilului, precum și dezvoltarea lui emoțională, mintală, spirituală. Încurajarea comportamentului de bun cetățean al copilului (conștientizarea nevoilor altora, atitudinea responsabilă față de societate și față de mediu etc.) este, de asemenea, o responsabilitate părintească.

La fel de important este și procesul delicat de a încuraja copilul să-și dezvolte personalitatea lui unică și să-și împlinească potențialul, prin descoperirea și dezvoltarea aptitudinilor sale. A susține personalitatea în curs de dezvoltare a copilului, a-l ajuta să-și exprime individualitatea și să-și formeze identitatea sa unică face parte din responsabilitățile unui părinte.

Activitatea propusă abordează tema responsabilității primare a părinților pentru îngrijirea și educația copilului, reflectată în articolul 5 al Convenției privind drepturile copilului.

Rolul familiei pentru dezvoltarea copilului este foarte important din următoarele puncte de vedere:

Fizic. Familia se preocupă de dezvoltarea fizică a copilului. Ea asigură hrană și îmbrăcăminte copiilor, îi ferește de pericole le lasă timp de joacă, le creează condiții cît mai bune de odihnă și de îngrijire de sănătatea lor. Un regim rațional de viață nu poate avea decît urmări pozitive asupra dezvoltării sale fizice. La fiecare perioadă de vîrstă vine cu îndrumări perseverente și afectuoase.

Intelectual. În cadrul familiei copilul însușește limbajul. Familia se preocupă și de dezvoltarea proceselor intelectuale, spiritul de observație, memoria și gîndirea. Părinții încearcă să explice copiilor sensul unor fenomene și obiecte pentru a le putea înțelege. Copiii pun cele mai multe întrebări în jurul vîrstei de 3 ani, iar părinții îi ajută să însușească un număr mare de cunoștințe, răspunzînd cît se poate de corect și exact, deoarece familia oferă copilului aproximativ 90% din cunoștințe (despre plante, animale ocupațiile oamenilor etc.). În perioada școlară familia vine în sprijinul școlii și a elevului, deoarece copilul obține rezultate școlare în funcție de modul în care părinții se implică în procesul de învățare. Părinții trebuie să-i asigure copilului cele necesare studiului: rechizite școlare, cărți de lectură și condiții bune de muncă în birou.

Moral. În familie se formează cele mai importante deprinderi de comportament: respectul, politețea, sinceritatea, decența în vorbire și atitudine, cumpătarea, grija față de lucrurile încredințate. Exemplu pentru copil este părintele. Părinții le spun copiilor ce e bine și ce e rău, ce e drept și ce e nedrept, ce e frumos și ce e urît în comportamente, ce îl ajută pe copil să evalueze comportamentul său și a celor din jur.

Emoțional. Copilul are nevoie să fie acceptat, el are nevoie de empatie și înțelegere, de sfaturi pentru a-și dirija emoțiile, posibilitatea de a-și expune necazul.

Proiect didactic CUI SĂ MĂ ADRESEZ?

Instituția: Gimnaziul Bahmut, r. Călărași

Numele, prenumele cadrului didactic: Maria Ciorchină

Unitatea de conținut: Societatea democratică

Clasa: a V-a

Subcompetență: Identificarea situațiilor de exercitare a drepturilor copilului și responsabilităților asociate

Obiective operaționale:

- să demonstreze înțelegere și respect pentru drepturile și responsabilitățile copilului;
- să explice că nevoile de bază ale oamenilor, reflectate în legislație, sunt considerate drepturi;
- să dea exemple de activități ce presupun îndeplinirea responsabilităților de către diferite categorii de persoane, în vederea lichidării violenței.

Mijloace didactice: Fișe de lucru, caiete, pixuri.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor. CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului, Chișinău, 2001.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	7 min.	- Propune elevilor să se gîndească de ce are nevoie fiecare din ei, în familie, la școală, pentru a se simți fericiți și protejați. - Invită elevii să alcătuiască în perechi o listă din patru puncte care să răspundă la întrebare, iar după aceasta, să se unească cu o altă pereche, să discute și să întocmească o listă comună din patru idei. - Concluzionează împreună cu elevii că, de fapt, ceea ce au scris ei nu sînt altceva decît drepturile lor care derivă din necesități vitale.	Elevii reflectează individual. Elevii împărtășesc în perechi ideile și alcătuiesc o listă din patru puncte. Formează grupuri a cîte 4 și revizuiesc lista de idei.	Lucrul în perechi Lucrul în grup
Realizarea sensului	20 min.	Propune elevilor să citească articolul 19 al CDC și îi întreabă cine ar trebui să aibă grijă ca dreptul copilului la protecție față de orice formă de violență să fie respectat? Ce ar trebui să întreprindă maturii și copiii în acest scop? În grupuri, elevii sunt rugați să completeze tabelul din <i>Fișa nr. 1</i> Profesorul invită grupurile să-și prezinte ideile.	Elevii analizează individual articolul 19 al CDC și completează în grup <i>Fișa nr. 1</i>. Elevii completează rubricile din tabel, indicînd care sînt responsabilitățile profesorilor, părinților și copiilor în vederea respectării dreptului la protecție față de violență.	Lecturarea Lucrul în grup
Reflecție	12 min.	Profesorul adresează întrebări de evaluare a exercițiului: - Completarea cărei părți din tabel a fost mai dificilă/	Elevii exprimă opiniile în baza lucrului asupra fișei și a experienței personale	Discuție dirijată

		ușoară? - De la cine așteptați mai mult ajutor? - Cît de des apelați la ajutor și în ce situații? - În ce măsură vă simțiți capabili să oferiți sprijin altor copii? Distribuie elevilor <i>Fișa nr. 2</i> pentru completare. Solicită cîteva răspunsuri conform Fișei, de la elevii care doresc să-și exprime reflecțiile.	Completează frazele din <i>Fișa nr. 2</i> și verbalizează, la dorință, cîteva dintre ele.	Fișa de reflecții
Extindere	3 min.	Profesorul propune elevilor să realizeze cîteva interviuri cu colegi din alte clase și cu adulți (părinți și alte rude, vecini, profesori) prin care să afle părerea lor despre responsabilitatea pe care o au în prevenirea și stoparea violenței.		

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Copiii au nevoie de protecție față de împrejurările care le pot afecta dezvoltarea. Deoarece capacitățile copiilor sunt în dezvoltare, ei sunt mai vulnerabili decât adulții în fața dificultăților vieții. Copiii sînt mai expuși diferitor forme de exploatare și abuz, de aceea au nevoie de o protecție specială. Această activitate abordează protecția față de abuz a copiilor.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr.1

Scrieți ce ar trebui să facă aceste persoane pentru ca dreptul copiilor la protecție față de abuz să fie asigurat:

Profesorii	Părinții	Copiii

Fișa nr. 2 „Reflecții asupra activității”

Am aflat/ am învățat că

.....

Lucrurile la care am nevoie să mă mai gîndesc sunt

.....

Vreau să cunosc mai multe despre

.....

Cel mai bun lucru care s-a petrecut astăzi a fost

.....

Ceea ce nu mi-a plăcut astăzi a fost

.....

Pentru ora viitoare propun

.....

Proiect didactic DREPTURILE TALE

Instituția: Liceul Teoretic „G. Vieru”, s. Vălcineț, r. Călărași

Numele, prenumele cadrului didactic: Lilia Otgon

Unitatea de conținut: Societatea democratică

Clasa: a VII-a

Subcompetență: Proiectarea modelului unui cetățean activ și responsabil

Obiective operaționale:

- să analizeze 3 articole din Convenție referitor la drepturile copilului;
- să determine rolul drepturilor în realizarea personală;
- să exprime opinii cu referire la gradul de realizare a drepturilor copilului în comunitate.

Mijloace didactice: Convenția cu privire la Drepturile Copilului, caiete, pixuri.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Sergiu Mustață „Educația Toleranței și Cetățeniei Democratice prin Intermediul Istoriei”, Chișinău, 2006.
3. Valentina Ursu „Didactica Educației Civice”, Chișinău 2005.
4. Educație pentru dezvoltare, Ghidul animatorului. Chișinău 2001.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	7 min.	Propune elevilor să-și amintească cu ce drepturi s-au întâlnit în ziua de ieri (sau pe parcursul săptămânii) și să descrie pe scurt situațiile respective. Alege împreună cu elevii 3 dintre drepturile menționate, care au fost amintite mai frecvent.	Enumeră drepturile cu care s-au întâlnit în ziua de ieri.	Discuție dirijată
Realizarea sensului	30 min.	1. Propune elevilor să formeze 4-5 grupuri și să analizeze cele 3 articole din Convenție care reflectă drepturile selectate. Întreabă elevii ce rol au drepturile analizate, așa cum sunt stipulate în Convenție, pentru creșterea și dezvoltarea copiilor? 2. Propune grupurilor să discute și apoi să împărtășească cu clasa în ce măsură consideră că sunt respectate drepturile examinate. Stimulează prin întrebări lucrul elevilor: în care medii sau contexte dreptul este/ nu este respectat? căror grupuri de copii dreptul le este încălcat mai frecvent? cum/ după ce semne vă dați seama că acest drept este respectat?	Studiază articolele din Convenție. Argumentează importanța drepturilor. Elevii discută și alcătuiesc două liste de situații: a) în care drepturile copiilor sunt și b) în care drepturile nu sunt respectate. Grupurile prezintă ideile.	Lecturarea Graficul T
Reflecție	5 min.	Adresează întrebări: - Ce responsabilități decurg din drepturile pe care le-	Reflectează și își exprimă opiniile	Discuție dirijată

		am discutat la lecție? - Care este rolul adulților în asigurarea respectării drepturilor copilului? - Ce rol revine copiilor pentru respectarea drepturilor? - Care este situația referitor la drepturi și responsabilități în școală și în comunitate? - Ce trebuie de făcut ca drepturile să fie respectate?		
Extindere	3 min.	Propune elevilor să realizeze, la alegere, una dintre sarcini: 1. Cercetarea opiniei semenilor cu privire la gradul de respectare a drepturilor analizate la lecție și pregătirea unei comunicări la acest subiect; 2. Alcătuirea listei de persoane și instituții responsabile pentru asigurarea drepturilor și a măsurilor care ar trebui luate pentru a crește respectarea acestora (de urmărit ca lista să includă idei cu referire la acțiunile copiilor și părinților lor).		

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Drepturile omului sînt un element central al bunăstării acestuia. Ele garantează atît demnitatea cît și identitatea umană. Drepturile sînt date fiecărui om, inclusiv copiilor, din momentul nașterii și nu pot fi luate sau retrase de nimeni. Convenția cu privire la Drepturile Copilului impune măsuri pentru protecția drepturilor copilului.

Activitatea propusă contribuie la cunoașterea drepturilor și înțelegerea atribuțiilor acestora de către copii, care este unul dintre factorii pentru aplicarea în practică a prevederilor Convenției.

Proiect didactic ALEGE CUVÎNTUL POTRIVIT

Instituția: Liceul Teoretic Țibirica, r. Călărași

Numele, prenumele cadrului didactic: Rodica Rusu, grad didactic II

Unitatea de conținut: Societatea democratică

Clasa: a V-a

Subcompetență: Identificarea situațiilor de exercitare a drepturilor copilului și responsabilităților asociate

Obiective operaționale:

- să definească noțiunile „convenție”, „drept”, „responsabilitate” în baza cunoștințelor acumulate la capitolul „Societatea democratică”;
- să identifice cuvîntul-cheie care lipsește în fișă, citind articolele din CDC;
- să determine drepturile care s-au respectat și care s-au încălcat în baza studiilor de caz.

Mijloace didactice: Convenția cu privire la Drepturile Copilului, caiete, pixuri, fișe de lucru.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Educație pentru dezvoltare, Ghidul animatorului. Chișinău 2001.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	10 min.	Propune copiilor să definească noțiunile „drept”, „convenție”, „responsabilitate” (cîte un cuvînt la grup). Dacă este necesar, profesorul aduce la cunoștință definițiile din DEX.	Elevii definesc în cuvinte proprii noțiunile propuse.	Lucrul în echipă Expunerea Explicația
Realizarea sensului	15 min. 15 min.	1. Repartizează echipelor cîte o copie a <i>Fișei nr. 1</i> , cu două articole din CDC, în care lipsește cuvîntul-cheie. Pe rînd, anunță echipelor cuvintele care lipsesc în fișe, întrebînd care echipă l-a folosit. Fiecare echipă va citi în acest fel întregul text al articolelor. 2. Repartizează echipelor cîte 3 studii de caz (<i>Fișa nr. 2</i>) și le propune să citească situațiile descrise și să determine ce drept s-a încălcat sau s-a respectat.	Timp de 5-10 minute, membrii echipelor completează fișele. Elevii discută, răspund la întrebările de la sfîrșitul studiilor de caz, își exprimă părerile.	Lucrul în echipă Cercetarea Jocul didactic Studiul de caz Expunerea
Reflecție	5 min.	Întreabă elevii: - Ce am făcut azi la lecție? - Ați fi putut realiza activitățile propuse fără CDC? - De ce este necesară și importantă Convenția cu privire la Drepturile Copilului?	Elevii reflectează și își expun ideile.	Conversația Argumentarea răspunsurilor
Extindere	2 min.	Se propune elevilor să alcătuiască o listă de persoane la care s-ar putea adresa copiii din comunitatea lor atunci cînd întîlnesc anumite dificultăți în realizarea drepturilor.		

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Această activitate este propusă pentru a fi realizată în clasa a V-a, la finele unității de învățare „Societatea democratică”, ca lecție de generalizare a cunoștințelor despre drepturi.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr. 1 Articole în care lipsește cuvântul-cheie

Nr.art./ cuvântul cheie	Conținutul articolului	Nr.art./ cuvântul cheie	Conținutul articolului
1 Copil	Este _____ orice ființă umană sub vârsta de 18 ani.	11 Opinia	Copilul are dreptul de a-și exprima liber _____ sa asupra oricărei probleme care îl privește.
6 Viață	Statele părți recunosc că orice copil are dreptul la _____.	24 Sănătate	Statele părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de _____ posibilă și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare.
7 Nume	Copilul are dreptul la un _____ de la nașterea sa.	28 Educație	Statele părți recunosc dreptul copilului la _____ și la învățământ primar obligatoriu și gratuit.
9 Părinți	Nici un copil nu poate fi separat de _____ săi împotriva voinței sale, cu excepția cazului când aceasta este în interesele sale superioare.	31 Odihnă	Statele recunosc dreptul copilului la _____ și la timp liber, la joacă și la activități recreative proprii vârstei lui, de a participa, în mod liber, la viața culturală și artistică.

Fișa nr. 2

Studii de caz

Organizația Copiilor Romi din Călărași a venit cu propunerea către Consiliul Școlar de la Liceul Teoretic Țibirica să organizeze Săptămîna Culturii Roma în liceu. Consiliul Școlar a acceptat ca această organizație să promoveze cultura, limba și muzica roma. Ce drepturi sunt respectate în acest caz?	Marin are 5 ani și a fost diagnosticat HIV pozitiv. Bunicul său încearcă să obțină medicamente pentru tratament și alimente de calitate ca să-l susțină. Ce drepturi trebuie să fie puse în aplicare pentru Marin?	Mirela de 13 ani își petrece timpul într-un centru de zi din centrul raional. Mirela nu vrea să stea mult cu familia pentru că părinții săi fac abuz de alcool. Care drepturi au fost respectate în acest caz și care ar trebui să fie consolidate?
Gheorghe are 14 ani și este nefericit muncind la o fermă din comunitate pentru o recompensă mică pe zi. Cu acești bani îi este destul de greu să-și cumpere mâncare și să-și satisfacă și alte nevoi. Care drepturi i-au fost încălcate?	Sandu are 9 ani și locuiește la o vecină din sat. Părinții muncesc în Italia de 6 ani. Pentru că muncesc ilegal, părinții săi nu pot veni acasă, deși i-au promis de nenumărate ori ca vor veni sau îl vor lua cu ei. Ce drepturi i-au fost încălcate lui Sandu?	Petru are 11 ani și este dintr-un sat izolat și foarte sărac. El nu merge la școală pentru că trebuie să-și ajute bunicii bătrîni și bolnavi. Cîteodată el își pierde cunoștința. Ce drepturi ar trebui să i se respecte?
La vîrsta de 16 ani Taisia a părăsit familia care avea un stil de viață dezorganizat și a plecat din sat. Ea a mers la Chișinău și a început să ofere servicii sexuale ca să câștige bani pentru ea și cei 3 frați mai mici. Ce drepturi au fost neglijate în cazul Taisiei?	Mama Paulei a lovit-o și pălmuit-o pentru că a luat nota 4 la proba de evaluare la matematică. I-a interzis să se întâlnească cu prietenii și să iasă din curte timp de mai multe săptămîni. Ce drepturi ar trebui să protejeze un copil de asemenea tratamente?	Felicia are 12 ani și este diagnosticată cu paralizie cerebrală. Se deplasează cu ajutorul căruciorului și nu poate frecventa școala din localitate din cauza drumurilor rele. La școală, de asemenea, nu există facilități speciale pentru cărucior. Părinții fac demersuri să o înscrie la o școală situată la 120 km de satul lor. Ce drepturi trebuie asigurate Felicie?

Proiect didactic PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI LA NIVEL LOCAL

Instituția: Gimnaziul Nișcani, r. Călărași

Numele, prenumele cadrului didactic: Elena Stratan, grad didactic II

Unitatea de învățare: Societatea democratică

(La etapa precedentă a activității, elevii au cercetat prin observații proprii, discuții și sondaj, cum se respectă drepturile copilului în școală/ comunitate)

Clasa: a VII-a

Subcompetență: Proiectarea modelului unui cetățean activ și responsabil

Obiective operaționale:

- să analizeze rezultatele cercetărilor privind gradul de respectare a drepturilor copilului într-o discuție la o masă rotundă;
- să facă propuneri referitor la îmbunătățirea activității de promovare și protecție a drepturilor copilului în școală/ comunitate;
- să se implice în activități de promovare și protecție a drepturilor copilului în școală/ comunitate, în dependență de particularitățile lor de vîrstă.

Mijloace didactice: Pachetul de materiale (rezultate ale chestionarelor, interviurilor, observațiilor) elaborat la etapa pregătitoare a activității, Convenția cu privire la drepturile copilului, fișe de lucru, pixuri.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Drepturile Omului la lecții și în viață. Ghidul dirigintelui, Chișinău, 2008.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	3-5 min.	Trece în revistă activitatea participanților în etapa de pregătire a mesei rotunde. Explică regulile de petrecere a activității.	Ascultă Adresează întrebări	Prezentare
Realizarea sensului	25 min.	Masă rotundă Supraveghează discuțiile asupra rezultatelor cercetărilor vizavi de respectarea, promovarea și protecția drepturilor copilului.	<i>Moderatorul</i> din rândurile elevilor propune întrebări, solicită opinii și argumente <i>Participanții</i> - prezintă informații; - analizează; - argumentează; - formulează concluzii; - lansează opinii.	Dezbattere

Reflecție	10 min.	1. Asalt de idei: Solicită idei de implicare a elevilor în promovarea drepturilor copiilor, notându-le pe tablă. 2. Din ideile lansate cere elevilor să structureze un plan de acțiuni de implicare a lor în promovarea și protecția drepturilor copiilor în școală și în comunitate. 3. Propune întrebări pentru analiza activității: - Cum v-ați simțit în această activitate? - Pe cine ați contactat în pregătirea și petrecerea acestei discuții? - Cum ați colaborat cu factorii pe care i-ați contactat (elevi, profesori, părinți, medicul de familie, asistentul social)? - La ce întrebări nu ați primit răspunsuri? - Credeți, că este important ca copiii să se implice în monitorizarea drepturilor lor? - Ce trebuie să conștientizăm, implicându-ne în acțiuni de monitorizare a drepturilor copiilor? - Ce ți-ai fixa în agenda personală în urma acestei activități?	Lansează idei Proiectează și adoptă un plan de acțiuni referitor la monitorizarea protecției dreptului copilului în școală și comunitate Răspund la întrebări	Asalt de idei Exercițiu de proiectare. Conversație
-----------	---------	--	--	---

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Convenția cu privire la drepturile copilului este un act care asigură condițiile necesare pentru o dezvoltare armonioasă și oferă niște standarde minime care sunt necesare pentru a asigura o viață decentă și cu demnitate tuturor copiilor. CDC este principala resursă care lucrează pentru realizarea drepturilor copiilor. Pentru a se simți protejați copii trebuie să-și cunoască drepturile și libertățile (art. 42 CDC) și pe măsura vârstei să se implice (să fie implicați) în promovarea, protecția și monitorizarea implementării CDC. De aceea este important de desfășurat activități care să-i ajute pe elevi să-și cunoască drepturile și metodele, instrumentele de promovare a lor.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr. 1 Pregătirea și petrecerea activității „Masa rotundă”

A. Etapa pregătitoare (e monitorizată de profesor împreună cu elevul care va fi moderator) :

(Cuprinde organizarea activității de cercetare a modului de respectare a drepturilor copilului în școală / comunitate, prin observații proprii, discuții, interviuri, sondaj).

1. Cu 10-12 zile înainte de activitate se comunică tema care urmează a fi cercetată și analizată (în cazul dat, monitorizarea implementării CDC în școală și comunitate)
2. Elevii se împart în echipe. Echipele își aleg domeniul de cercetare (grupul de drepturi, instrumentele de cercetare)
3. Se identifică moderatorul activității.
4. Se stabilește agenda mesei rotunde.
5. Se elaborează pachetul materialelor de lucru asupra problemei abordate (date, chestionar (*Fișa nr. 2*), fotografii și a.)
6. Se monitorizează activitățile elevilor, dacă e nevoie se intervine cu sfaturi, propuneri.
7. Se contactează fiecare participant despre posibila lui contribuție la masa rotundă.

B. Masa rotundă (moderată de un elev):

1. Organizarea dezbaterilor asupra rezultatelor cercetărilor vizavi de respectarea, promovarea și protecția drepturilor copilului la nivel local.
2. Adoptarea angajamentelor (planului de acțiuni) referitor la problema discutată.

Fişa nr. 2 Chestionar

Dragă prietene!

Te rugăm să completezi acest chestionar despre drepturile copilului. Opinia ta este foarte importantă, de aceea te rugăm să răspunzi sincer la toate întrebările. Chestionarul este anonim și nimeni nu va afla ce răspunsuri ai dat. Îți mulțumim pentru colaborare și timpul acordat.

1. Cine ești? Băiat ☐ Fată ☐

2. Ai vârsta de _____

3. Situația familială :

familie completă ☐

părinți în divorț ☐

ai numai tată ☐

ai numai mamă ☐

frați, surori ☐

4. Scrie ce drepturi ale copilului cunoști:

5. De unde ai aflat despre aceste drepturi?

de la părinți ☐ prieteni ☐ profesori ☐ medici ☐

asistent social ☐ polițist ☐ mass-media ☐ altcineva ☐

6. Cine participă la promovarea și protejarea drepturilor tale ?

7. Unde crezi că drepturile copilului în localitatea ta se încalcă mai des și în ce mod ?

în familie _____

pe stradă _____

în locurile publice _____

în grupul de prieteni _____

în alte situații _____

8. La care persoane / organizații/ instituții te adresezi când ți se încalcă drepturile?

9. Propune, ce trebuie de făcut ca drepturile copiilor să fie respectate ?

Mulțumim

Proiect didactic CONSECINȚE ALE COMPORTAMENTULUI INADVERTENT: TRAFICUL DE PERSOANE

Instituția: Gimnaziul „Gr. Vieru” Baccealia, r. Căușeni

Numele, prenumele cadrului didactic: Svetlana Țîbîrnă

Unitatea de conținut: Viața și sănătatea – valori personale și sociale

Clasa: a IX-a

Subcompetență: Proiectarea strategiilor de ameliorare a propriei stări de sănătate și de asigurare a securității colective

Obiective operaționale:

- Să identifice elementele caracteristice traficului de ființe umane;
- Să analizeze cauzele și efectele traficului de ființe umane;
- Să elaboreze recomandări persoanelor care doresc să plece la muncă peste hotare.

Mijloace didactice: Convenția cu Privire la Drepturile Copilului, caiete, pixuri, fișe de lucru, imagini din reviste și ziare care sugerează tematica traficului de ființe umane, fișe de lucru, coli de hârtie pentru fiecare grup, carioci, informația despre traficul de ființe din broșura care poate fi găsită la adresa:

http://www.iom.md/materials/brochures/6_da_nu_rom.pdf.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Deprinderi de viață. Ghidul profesorului, clasa 8-9, Editura Arc, 2005.
3. Broșura „Plecarea peste hotare. Da? Nu?” // http://www.iom.md/materials/brochures/6_da_nu_rom.pdf

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	7 min.	Propune elevilor să comenteze cuvintele marelui poet, Grigore Vieru: „ Fiule, să nu lași ochiul să ruginască. Văzînd, vei cunoaște. Cunoscînd, vei birui, biruind, vei fi iubit”. Propune elevilor să privească imaginile afișate la tablă și să deducă în baza lor subiectul lecției. Prezintă obiectivele lecției.	Elevii citesc versurile și fac analiza lor. Elevii deduc mesajul imaginilor, argumentează. Elevii scriu subiectul lecției în caiete – Traficul de ființe umane.	Frontal Individual Conversația dirijată Argumentarea
Realizarea sensului	25 min.	Organizează activitatea elevilor în 5 echipe. 1. a) Scrieți fără a lua stiloul de pe foaie în timp de un minut ceea ce vă vine în gînd cînd auziți trafic de ființe umane. b) Alcătuiți o definiție a traficului de ființe umane utilizînd cuvintele care le-ați scris pe postere. c) Citiți definiția scrisă de voi. d) Citiți de pe fișa primită (<i>Fișa nr. 1</i>) definiția traficului de ființe umane. e) Propune elevilor să citească art. 35 din Convenție. 2. a) Se distribuie fiecărui grup cîte un caz din <i>Fișa nr. 2</i> . b) Citiți și prezentați cazul folosind algoritmul propus: - cauzele care au determinat apariția problemei - recrutarea victimei - caracteristicile victimei - efectele traficului de ființe umane	Elevii individual scriu pe posterele care l-a primit grupa. Elevii alcătuiesc definiția. Un reprezentant al grupului citește definiția. Elevii citesc, explică conținutul articolului. Elevii analizează, discută și prezintă. Elevii fac însemnările necesare în caiete.	Scriere liberă Individual Activitate în grup Explicația Studiu de caz Activitate în grup
Reflecție	10 min.	1. a) Distribuie fiecărui grup cîte un set de 5 carduri, pe care sunt scrise denumiri ale unor obiecte (<i>Fișa nr. 3</i>). b) Prezintă elevilor broșura „Plecarea peste hotare. Da?	Citesc articolul din broșură sau textul din	Lectura

		Nu?” și le propune să citească articolul „Vrei să lucrezi peste hotare?” sau textul de pe <i>Fișa nr. 4</i>. c) Închipuiți-vă că mama unui coleg de clasă a hotărât să plece la muncă peste hotare. Urmează să zboare într-un balon cu aer cald. Doamna va putea lua cu sine lucruri care o vor proteja, și vor face să se simtă bine acolo unde pleacă. Din cauza spațiului limitat, nu poate lua toate lucrurile de pe carduri, ci doar 4 obiecte din cele 5. În urma unui control înainte de decolare, s-a depistat că nu este suficient spațiu, după cum a fost planificat inițial. Doamna poate lua cu sine doar câte 2 obiecte de la fiecare grup. Se asigură că elevii menționează printre lucrurile necesare: - viză de lucru - informații despre legalitatea firmei care te angajează în câmpul muncii - numărul de telefon al Ambasadei RM în țara de destinație - un dicționar sau un ghid de conversație - pașaportul - coordonatele agențiilor guvernamentale sau neguvernamentale la care poți apela la ajutor - informație despre salariul mediu în țara în care pleci - contract de muncă - sumă de bani - invitație oficială de la angajatorul de peste hotare 3. Propune un model de scrisoare adresată părinților, prin care elevii fac bilanțul lecției (<i>Fișa de lucru nr. 5</i>).	<i>Fișa de lucru nr. 4.</i> Grupurile aleg 4 obiecte. Grupurile discută și aleg 2 obiecte din 4. Elevii concluzionează și scriu în caiete lucrurile necesare în caz de plecare la muncă peste hotare. 2-3 elevi voluntari alcătuiesc oral scrisoarea.	Activitate în grup Lucru individual
--	--	--	---	---

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Activitatea abordează un subiect care se încadrează în lista de probleme sociale cu care se confruntă cetățenii din țara noastră. Tema protecției față de trafic de ființe umane (art. 35 din Convenția pentru Drepturile Copilului) prezintă mare interes îndeosebi pentru adolescenți.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr. 1 Definiții

Trafic de ființe umane – este recrutarea și transportarea persoanelor în scopul exploatarei sexuale și a muncii acestora, utilizând violența, înșelăciunea ș.a.

Recrutor – este cel care are rol de a ademeni și convinge persoana pentru a pleca peste hotare.

Victimă – persoană traficată.

Fișa nr. 2 Studii de caz

Cazul I

Aveam doar 16 ani, absolvisem școala și nu vedeam nici o perspectivă în Moldova. Prietena mea m-a prezentat unei cunoștințe de-a ei care s-a oferit să mă ajute să plec la lucru peste hotare. Când ne-am întâlnit cu reprezentantul firmei, acesta nu mi-a prezentat nici un document, dar nici eu nu știam că trebuie să-i cer vreo legitimație. Mi-a mai spus că dacă nu am bani pentru pașaport și viză, să nu-mi fac griji, pentru că voi întoarce banii după ce voi primi salariul. Șoferul care ne-a dus cu microbuzul ne-a luat pașapoartele și ne-a încuiat în camera din hotel. A venit un bărbat și mi-a spus că de azi înainte voi lucra pentru el. M-a cumpărat cu 2000 dolari și trebuie să fac tot ce-mi va spune. La început m-am opus, dar am fost bătută, violată, închisă într-un subsol fără să-mi dea hrană. Mi-a spus că sunt în țara lui, fără acte, că mă poate da pe mîna poliției sau chiar mă poate omorî. Permanent eram păzită. În Kosovo nu știam cui m-aș putea adresa pentru a cere ajutor....

Cazul II

Am hotărît să plec peste hotare pentru că nu aveam nici o șansă în Moldova. Trebuia să întrețin doi copii și pe mama, primeam un salariu de 200 de lei, aveam datorii foarte mari. M-am gândit că unica scăpare era să plec și să muncesc peste hotare, în calitate de ospătar. Am hotărît să formez un număr de telefon găsit în „Makler”. Era un bărbat care te „trecea” în Italia. Trebuia să-i dau 500 de dolari inițial și apoi încă 1000 când ajung în țara de destinație. Mie mi s-a părut o persoană de încredere, multe prietene au trecut tot așa și au ajuns cu bine. M-am gândit că nu are să mi se întâmple nimic, nici nu-mi trecu prin minte atunci că pot fi vîndută, nici nu bănuiam că ar putea să mă vîndă cineva vreodată.

Cazul III

E. avea 18 ani. După absolvirea liceului nu a izbutit să-și continue studiile la o facultate, pentru că mama nu putea să-i plătească contractul de studii (E. mai avea doi frați mai mici). Salariul mamei abia le ajungea pentru hrană. O colegă de clasă, care nu reușise nici ea la facultate, veni într-o zi cu ziarul „Makler” în care era publicat un anunț: o firmă propunea cele mai avantajoase contracte de muncă peste hotare. De ce să nu încercăm și noi, câte fete pleacă și se întorc cu bani? Hai să încercăm și noi! E. hotărî să încerce. Au plecat împreună la Chișinău, la sediul firmei. Doamna ne-a întrebat dacă vrem să plecăm la muncă în Iugoslavia, în calitate de cusătorese. Ne-a asigurat că firma ne va împrumuta bani pentru documente și transport. Am ajuns într-un orașel mic. Un bărbat ne-a luat pașapoartele și ne-a dus într-un subsol umed, rece și întunecos unde era un atelier improvizat: două rînduri de mașini de cusut, la care lucrau fete tinere. L-am întrebat cînd vom semna contractul de muncă, iar el a rîs, și a spus că ne-a cumpărat și că vom face tot ce va spune el. Lucram de la 6 dimineața pînă la 12 noaptea. Coseam lenjerie de pat, haine pentru militari. Eram păzite de doi bărbați care, dacă observau că te odihnești un pic, imediat te loveau și strigau la tine. Uneori măncam o singură dată pe zi. Ne scoteau afară doar noaptea pentru cîteva ore. Dacă încercai să te revolți, stăpînul îți spunea că te afli ilegal în țară, că nu cunoști împrejurimile, nu cunoști limba și poate face orice cu tine, pentru că nimeni nu te va căuta. Nu am avut nici o dată posibilitatea de a telefona acasă.

Cazul IV

... Mă țineau închisă în apartamentul acela, nu știam măcar cînd era zi și cînd noapte. În fiecare seară luam bătaie, era program. Credeam că nu am să mai scap de aici. Dacă vreo fată rămînea gravidă cumva, nu mai avea ce face cu ea, nu o mai putea vinde, nu putea să-și scoată banii, o omora și o arunca într-o apă. Toate erau sclave acolo, nu aveam voie să ridic vocea, să-i întorc spatele sau să-l refuz.....

Cazul V

V. are 54 de ani. În 1993 rămase singur (soția decedase, copii nu avea, fratele său de asemenea murise), a hotărît să plece în Rusia, unde avea niște prieteni care i-au propus să-l ajute să se angajeze la lucru pentru un an. Acolo s-a împrietenit cu niște șoferi care transportau produse alimentare din Tagikistan la baza militară la care lucra el. Angajîndu-se în calitate de expeditor, deseori înlocuia șoferul la volan. Odată, cînd șoferul s-a îmbolnăvit, a plecat de unul singur după marfă. Acolo a întîlnit o veche cunoștință care l-a invitat la cină. V. s-a trezit peste două zile și a înțeles că în mîncare i-au fost puse somnifere. Un tagic i-a explicat că au fost atacați de o bandă înarmată de afgani, care posibil i-au furat camionul, banii și toate documentele. Dintr-o dată s-a trezit singur, fără bani, fără acte, fără transport, înconjurat doar de persoane străine care vorbeau altă limbă, într-un pustiu imens, unde în afară de nisip, păstori și vite nu era nimic. Același tagic i-a spus că va lucra o vreme la ferma lui, iar între timp îl va ajuta să-și restabilească actele. Stăpînul îi neglija rugămințile de a găsi un transport ca să se întoarcă acasă și îl bătea adesea împreună cu prietenii săi. În urma bătăilor i-au dezbatut un rinichi, s-a ales cu numeroase cicatrice pe față și pe corp. Cel mai dezgustător lucru era cînd a fost vîndut altui stăpîn, care îl pune la munci grele.

Fișa nr. 3 Obiecte pentru călătorie

Setul nr. 1 *conserve concentrate *viză de lucru *trusă medicală *informații despre legalitatea firmei care te angajează în câmpul muncii *o busolă magnetică	Setul nr. 2 *chibrituri *numărul de telefon al Ambasadei RM în țara de destinație *parașută *un dicționar sau un ghid de conversație *3 litri de apă
Setul nr. 3 *încălzitor portativ *pașaportul *umbrelă *coordonatele agențiilor guvernamentale sau neguvernamentale la care poți apela la ajutor *rachetă semnalizatoare	Setul nr. 4 *informație despre salariul mediu în țara în care pleci *cutii cu cafea *o ladă cu lapte uscat *contract de muncă *brățară de aur
Setul nr. 5 *sumă de bani *o plasă cu fructe *literatură artistică *invitație oficială de la angajatorul de peste hotare *Codul Muncii al Republicii Moldova	

Fișa nr. 4 Vrei să lucrezi peste hotare?

Dar știi că multe persoane care au reacționat la astfel de momeală au devenit victime ale traficului de ființe umane? Sigur că poți spune: „cu mine asta nu se poate întâmpla...”. Așa spuneau și cei de mai sus. Sfaturile ce urmează te vor ajuta să eviți riscul.

1. Verifică dacă firma sau persoana intermediară activează legal.
2. Pentru a lucra peste hotare ai nevoie de un **CONTRACT DE MUNCĂ** sau de o invitație oficială de la angajatorul de peste hotare.
3. **CONTRACTUL DE MUNCĂ** trebuie întocmit cel puțin în 2 exemplare și tradus într-o limbă pe care o cunoști (română sau rusă).
4. Înainte de a semna contractul, consultă un jurist.
5. Convinge-te că **PAȘAPORTUL TĂU ESTE VALABIL** pe toată perioada contractului de muncă.
6. Poți lucra legal peste hotare numai dacă ai o **VIZĂ DE LUCRU**, pe care o poți obține doar la Secția Consulară a Ambasadei țării în care intenționezi să lucrezi. Viza se obține numai după un interviu cu reprezentantul Secției Consulare.
7. Durata perfectării vizei de lucru este de cel puțin câteva săptămâni, dar poate ajunge și la câteva luni.
8. Angajatorul de peste hotare sau firma intermediară care desfășoară activitate legală, de obicei, nu acoperă cheltuielile pentru perfectarea pașaportului, vizei, cheltuielile de transport.

NU ACCEPTA ARANJAMENTE din contul intermediarului.

9. Viza turistică, de studii sau alt tip de viză nu-ți dă dreptul să muncești legal. Angajarea la muncă cu o astfel de viză este ilegală și riști amendă, arest sau deport din țară. Patronul în acest caz te poate manipula și el, impunându-te să faci tot ce dorește el.
10. Interesează-te care este **SALARIUL MEDIU** în țara în care pleci. Verifică dacă salariul care ți se propune îți va permite să acoperi cheltuielile pe care le vei avea în acea țară.

Fișa nr. 5 Scrisoare

Dragi părinți!

Azi la lecție am aflat că

Cel mai captivant moment a fost

Plec de la lecție cu gândul

Cred că am contribuit la activitatea grupului prin

.....

Cu drag _____

Proiect didactic GRIJA FAȚĂ DE SĂNĂTATE

Instituția: Gimnaziul Nișcani, r. Călărași

Numele, prenumele cadrului didactic: Elena Stratan, grad didactic II

Unitatea de învățare: Viața și sănătatea – valori personale și sociale

Clasa: a IX-a

Subcompetență: Explicarea diferențelor dintre stările de sănătate, disconfort fizic și boală

Obiective operaționale:

- să definească termenii: stare de sănătate, disconfort fizic și boală;
- să identifice probleme care apar și pot să apară în gimnaziu și în comunitate în domeniul ocrotirii sănătății copiilor;
- să propună variante de protecție a drepturilor copilului la ocrotirea sănătății și servicii sanitare
- să se implice în acțiuni de promovare a dreptului la sănătate a copiilor în gimnaziu și în comunitate;

Mijloace didactice: Convenția cu privire la Drepturile Copilului, caiete, pixuri, fișe de lucru, foi de hârtie A4, creioane, fișe de lucru.

Bibliografie:

1. Convenția privind Drepturile Copilului pe înțelesul tuturor, CIDDC&URMA ta, Chișinău, 2010.
2. Educație pentru dezvoltare. Chișinău, 2001.
3. Servicii de sănătate prietenoase tinerilor. Ghidul voluntarului, Chișinău, 2007.

Desfășurarea activității

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	Propune elevilor să comenteze motto-ul „Un organism sănătos este camera de oaspeți ai sufletului, un organism bolnav - o închisoare” / Fr.Bacon / Anunță tema. Explică esența articolelor 6, 23, 24, din CDC, care prevăd dreptul la sănătate și servicii sanitare pentru toți copiii.	- comentează - ascultă explicația, adresează întrebări	Comentariu Explicație
Realizarea sensului	25 min.	1. Propune elevilor: - să realizeze, colaborând în echipe, câte un poster, în care să reflecte: a) starea de sănătate; b) disconfortul fizic; c) starea de boală. - să comenteze posterele; - să tragă concluzii referitor la necesitatea atitudinii grijului față de sănătate. 2. Lectura textului: art. 24.din CDC (<i>Fișa nr. 1</i>) 3. Propune spre analiză articolul citit: - Care este locul copilului în sistemul de servicii medicale? - Care sunt scopurile principale în privința ocrotirii sănătății copilului expuse în Convenție? - Ce pericole pentru sănătatea copilului sunt menționate în Convenție? 4. Organizează activitatea “Propune o regulă...” (<i>Fișele nr. 2 și nr. 3</i>)	- discută în echipe; - realizează și comentează un poster; - fac concluzii; - lecturează; - analizează; - răspund la întrebări - elaborează o listă de reguli, - clasifică regulile elaborate după algoritmul propus; discută.	Activitate în echipe Deducție Lectură Analiză Conversație Enumerare

Reflecție	10 min.	1. Solicită elevilor să elaboreze un ghid personal funcțional „Așa eu îmi voi promova Dreptul meu la sănătate”. Evaluează ghidurile a 2-3 elevi. 2. Propune întrebări pentru evaluarea întregii activități: - De ce este necesar ca elevii să cunoască dreptul copiilor la sănătate și servicii sanitare? - Ce aspecte ale acestui drept în gimnaziu și în comunitate se realizează în întregime? parțial? nu se realizează? - Căror copii li se încalcă mai des dreptul la sănătate și servicii sanitare? - Cum pot fi ajutați asemenea copii? - Care din regulile propuse de voi pot înlesni promovarea dreptului la sănătate în școală și în comunitate? - Cum v-ați simțit participând în această activitate? - Argumentați, când ați fost mai încrezuți - la elaborarea regulilor sau la elaborarea responsabilităților? - Ce va fi de folos din ceea ce ați învățat în cadrul acestei activități? - Propuneți variante posibile de implicare a copiilor în promovarea și asigurarea drepturilor copilului.	- elaborează un ghid simplu - răspund la întrebări - argumentează răspunsurile	Exercițiu Conversație Argument
-----------	---------	--	--	---

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Copilăria este o etapă deosebită, specifică în viața omului, când el crește și se dezvoltă fizic, se formează ca personalitate și cetățean. În acest context, este evident că sănătatea este o valoare supremă personală și socială. Din păcate, problemele de ordin economic, climatul psiho-moral din familie și societate conduc adesea la marginalizarea socială a copiilor.

Convenția cu privire la Drepturile Copilului include setul complet de drepturi ale copilului, care îi asigură acestuia supraviețuirea, creșterea și dezvoltarea normală. Articolele 6, 18, 23, 24, 26, 27 sunt foarte strâns legate între ele și prevăd accesul la sănătate și la serviciile de sănătate a tuturor copiilor. Ele stipulează: facilități accesibile de îngrijire, de protecție a sănătății copiilor, dreptul la alimentație corectă, la apă curată, la un mediu ambiant curat, dreptul la informații care să-i ajute să-și păstreze sănătatea, despre serviciile medicale, despre modul sănătos de viață, dreptul de a cere ajutorul medicului atunci când au nevoie. De aceea elevii trebuie ajutați să cunoască, să înțeleagă și să promoveze dreptul copiilor la sănătate în dependență de particularitățile lor de vîrstă.

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr. 1 Art. 24 Convenția cu privire la Drepturilor Copilului

1. Statele părți recunosc dreptul copilului de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate posibilă și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare.
2. Statele părți vor urmări realizarea integrală a acestui drept și, în mod deosebit, vor lua măsurile corespunzătoare pentru:
 - a) reducerea mortalității infantile;
 - b) asigurarea pentru toți copiii a asistenței medicale și îngrijirii necesare de sănătate, accentul fiind pus pe dezvoltarea măsurilor primare de ocrotire a sănătății;
 - c) combaterea maladiilor și malnutriției în cadrul măsurilor primare de ocrotire a sănătății, prin aplicarea tehnologiei ușor de procurat și prin furnizarea de apă potabilă, ținînd seama de pericolul și riscurile de poluare a mediului ambiant.

Fișa nr. 2 Activitatea „Propune o regulă...”

1. Împărțiți participanții în perechi și spuneți-le că ei urmează să alcătuiască o listă de reguli în organizarea ocrotirii sănătății, unde fiecare copil să fie tratat just și echitabil.
2. Repartizați fiecărei perechi câte o foaie A4 și una din fișele „Propune o regulă ...” (*Fișa nr. 3*).
3. Solicitați elevilor să realizeze o listă cu reguli conform cerințelor din fișe.
4. Încurajați elevii să se simtă lejer și să gândească reguli care-i privesc nu numai pe copii, dar și pe toți cei responsabili de respectarea, promovarea și asigurarea drepturilor copilului.
5. Rugați perechile să-și prezinte listele cu reguli, lipindu-le pe tablă.
6. Împreună cu toți participanții, clasificați regulile în:
 - Reguli pe care le pot aplica și asigura de sine stătător copiii;
 - Reguli care, pentru a fi implementate, necesită cooperare cu alți oameni (copii sau adulți din școală și comunitate);
 - Reguli care pot fi implementate, colaborând cu anumite instituții de stat sau nonguvernamentale.
7. Repartizați fiecare din cele 3 seturi de reguli la 3 echipe de elevi și rugați să elaboreze responsabilități ale părinților, ale medicului de familie și ale statului care derivă din regulile scrise.
8. Organizați prezentarea și analiza listelor de responsabilități.
9. Accentuați titularii de obligațiuni în asigurarea dreptului la sănătate a copilului.

Fișa nr.3

Propuneți reguli care ar permite ca toți copiii să crească sănătoși ...

Propuneți reguli care ar permite ca toți copiii să supraviețuiască ...

Propuneți reguli care ar permite ca toți copiii să crească și să se dezvolte normal ...

Propuneți reguli care ar permite ca toți copiii cu cerințe speciale de educație să ducă o viață deplină și activă în societate ...

Propuneți reguli care ar permite ca toți copiii să ducă un mod sănătos de viață ...

Propuneți reguli care ar asigura pentru toți copiii un nivel de viață adecvat ...

Proiect didactic MUNCA COPILULUI: DA SAU NU?

Instituția: Gimnaziul Coșcalia, r. Căușeni

Numele, prenumele cadrului didactic: Maria Pîntea

Unitatea de conținut: Dezvoltarea personală și ghidarea în carieră

Clasa: a VI-a

Subcompetență: Definirea oportunităților și limitelor/ riscurilor vizînd munca copiilor

Obiective operaționale:

- să determine caracteristicile copiilor care muncesc;
- să distingă muncile periculoase și dăunătoare pentru educația și dezvoltarea copiilor;
- să identifice persoanele și instituțiile responsabile de protecția copiilor față de exploatarea prin muncă a copiilor.

Mijloace didactice: fișe de lucru, coli mari de hîrtie, lipici, carioci

Desfășurarea activității:

Etapele lecției	Timp aprox.	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Tehnici utilizate
Evocare	5 min.	- Întreabă elevii „Este bine să muncești? De ce credeți așa?” - Anunță subiectul și obiectivele lecției.	Răspund la întrebare și argumentează. Notează în caiete.	Brainstorming
Realizarea sensului	25 min.	- Distribuie echipelor de elevi coli mari de hârtie și câte o copie a Fișei nr.1. Explică sarcina care trebuie realizată: elevii vor determina, pe echipe, consecințele muncii copilului, referindu-se la câteva domenii (dezvoltarea fizică, psihică, educația și siguranța). - Propune elevilor să-și prezinte ideile. - Completează răspunsurile elevilor.	Discută în echipă. Completează tabelul propus pe o foaie de hârtie, precizează muncile periculoase și dăunătoare . Echipa 1 determină efectele muncii copiilor asupra dezvoltării și sănătății fizice. Echipa 2 determină efectele muncii copiilor asupra dezvoltării și sănătății psihice. Echipa 3 determină efectele muncii copiilor asupra educației. Echipa 4 determină efectele muncii copiilor asupra siguranței personale.	Lucrul în echipă Conversația Discuția dirijată
Reflecție	13 min.	- Propune echipelor să citească și să analizeze câte un studiu de caz. Invită elevii să prezinte ideile și să facă anumite concluzii. Accentuează faptul că fiecare copil are dreptul să fie protejat de orice muncă ce îi pune în pericol viața, sănătatea, educația. Pentru a avea un viitor mai bun, copilul trebuie să învețe.	Citesc studiul de caz și realizează sarcina, analizându-l după algoritm: - este o muncă periculoasă sau ușoară? - care este pericolul sau riscul la care este supus copilul? - cunoști astfel de copii la noi în localitate? - unde poate solicita ajutor sau informații acest copil? - ce ai putea face pentru a ajuta copilul care este implicat în munci grele și periculoase?	Studiul de caz Explicația
Extindere	2 min.	Propune elevilor să realizeze un colaj „Munca copilului în localitatea noastră”	Notează în caiete.	

Anexa 1. Repere conceptuale pentru profesor

Mulți copii, în special cei din mediul rural, care deseori muncesc alături de adulți, nu știu că au dreptul să fie protejați de orice muncă ce le pune în pericol sănătatea și educația. Este importantă distincția între munci care țin de realizarea responsabilităților zilnice ale copilului, care îl ajută să-și dezvolte abilitățile și care corespund vârstei și gradului său de maturitate, și munci care sunt periculoase, care le dăunează și le împiedică dezvoltarea.

Activitatea propusă ar da posibilitate copiilor să înțeleagă că deși există zeci de motive pentru care ei ajung să muncească, consecințele exploatării prin muncă a copiilor sînt foarte grave.

Munca copilului este orice activitate economică, desfășurată de copil, care-l privează de copilărie, de realizarea potențialului său, îi afectează demnitatea și dăunează dezvoltării fizice, psihologice și morale. Articolul 32 al CDC se referă la munca copilului.

Munci grele și periculoase pentru copii

- sub pământ, sub apă, la înălțimi periculoase sau în spații restrânse;
- cu mașini, materiale sau instrumente periculoase;
- cu substanțe periculoase;
- în condiții de temperatură prea înaltă sau prea joasă, cu mult zgomot sau vibrații;
- pe parcursul mai multor ore sau în timpul nopții;
- în sedii și localuri unde copilul este reținut nejustificat.

Consecințe ale muncii copiilor

Efecte asupra dezvoltării și sănătății fizice:

- Somn greu, agitat;
- Lipsa poftei de mîncare;
- Infecții ale pielii, boli de plămîni, arsuri, deteriorări ale auzului și sistemului; imunitar, probleme ale coloanei vertebrale, TBC, hepatită, alte boli;
- Diferite traume.

Efecte asupra dezvoltării și sănătății psihice:

- Teamă de eșec;
- Sentimente de nesiguranță, timiditate, confuzie;
- Suprasolicitare, învățarea unor comportamente agresive (înjurături, bătăi);
- Depresie, anxietate;
- Lipsa speranței, încrederii, a planurilor de viitor;
- Relații conflictuale cu familia, prietenii, alte persoane din jur.

Efecte asupra educației și siguranței personale:

- Performanță și frecvență școlară scăzută;
- Rata mare de abandon școlar;
- Pot deveni victime ale traficului intern/extern.

Toți copiii trebuie să meargă la școală

De ce? Pentru că la școală:

- Învăță să scrie, să citească și să socotească.
- Învăță care sunt drepturile lor și cum să le apere.
- Deprinde cum să comunice ca să se facă mai bine înțeleși.
- Își fac prieteni ca să se asculte unii pe alții atunci când au probleme.
- Este mai în siguranță decât pe stradă.
- Este interesant: pot vorbi cu profesorii în care are încredere, pot merge la bibliotecă, la sala cu calculatoare sau la un centru pentru copii.
- Este distractiv: fac sport, cântă, desenează, participă la concursuri, merg în excursii, dansează la discoteci, iau parte la sărbători.
- Cresc și învață pentru un viitor frumos.

Poți solicita ajutor sau informații de la

Instituția	Pe cine poate ajuta instituția?
Direcția asistență socială și protecția copilului din raion	Copiii implicați în munci grele sau în situații de risc
Inspectoratul Teritorial al Muncii din raion	Copiii angajați ilegal la întreprinderi înregistrate sau persoane fizice
Centrul comunitar pentru copii și tineri	Copiii implicați în munci sau în situații de risc, pentru a fi implicați în activități pentru copii și tineri
Asistentul social de la Primărie	Familia copiilor implicați în munca copilului sau în situații de risc, care au nevoie de asistență socială
Cea mai apropiată secție de poliție	Copiii care pot fi implicați în activități ilicite
Medicul de familie	Copiii expuși riscurilor și pericolelor
Profesorul sau psihologul	Copiii care nu frecventează școala sau sunt pe cale de a o abandona
Preotul din localitate	Copiii ce au nevoie de asistență suplimentară

Anexa 2. Fișe de lucru cu elevii

Fișa nr. 1

Completați pe o foaie tabelul de mai jos. Precizați muncile care sunt în puterea copilului și care sunt dăunătoare pentru el. Determinați efectele muncii copilului asupra dezvoltării copilului.

Cine? (care copii muncesc?)	De ce?	Unde?	Ce munci îndeplinește?	Cînd?

Fișa nr. 2

Studiul de caz 1

Andrei are 13 ani și nu este lăsat să vină la școală de către părinți, pentru că începe munca de primăvară și este nevoit să-i ajute la arat și semănat.

Studiul de caz 2

Corina are 14 ani și ajută după puterea sa fizică și în timpul său liber, fără să lipsească de la școală, la diferite sarcini gospodărești: măturat, hrănirea animalelor, adunatul de pe jos a fructelor scuturate din copac. În vacanțe, Corina lucrează la un chioșc de ziare sau își ajută părinții la piață.

Studiul de caz 3

Matei are 15 ani și este pus să stropască via și culturile de cartofi cu substanțe toxice împotriva dăunătorilor. Pe timpul verii Matei lucrează împreună cu tatăl său la tăiatul lemnului cu o mașină electrică sau descarcă saci cu materiale de construcții.

Studiul de caz 4

Mihaela are 12 ani. Ea nu frecventează regulat școala, deoarece mama sa o obligă să cerșească, amenințînd-o cu bătaia.

Anexă

Grilă pentru analiza activităților privind drepturile copilului

Analizați cum și la ce etapă este reflectat fiecare reper în proiectul didactic.

Nr.	Repere pentru analiză	reflectat foarte clar	reflectat neclar, difuz	reflectat puțin sau deloc clar
Din punct de vedere al conținutului, proiectul de activitate:				
1.	... contribuie la înțelegerea de către copii a dreptului/ articolului abordat, în toate aspectele acestuia, așa cum este el stipulat în Convenția ONU privind Drepturile Copilului			
2.	... explică/ arată copiilor care sunt în primul rând obligațiile <i>familiei</i> , apoi ale <i>statului</i> în asigurarea dreptului abordat și, dacă este cazul – cum pot contribui <i>copiii</i> înșiși la respectarea acestui drept			
3.	... îi ajută pe copii să <i>cunoască autoritățile</i> și <i>serviciile</i> responsabile la nivel local și central de asigurarea dreptului abordat și <i>atribuțiile</i> lor, le dezvoltă <i>abilitățile</i> de a <i>relaționa</i> (stabili contacte, comunica, adresa scrisori etc.) cu autoritățile și îi ajută/ încurajează/ <i>împuternicește să ceară</i> de la titularii de obligații asigurarea dreptului			
4.	... reflectă <i>principiul nondiscriminării</i> , adică ține cont de caracteristicile clasei, a diferitor grupuri de copii din clasă și comunitate, și a situației unor copii în parte, și îi ajută pe copii să înțeleagă că dreptul discutat este asigurat pentru toți copiii, fără excepție			
5.	... reflectă <i>principiul interesului superior al copilului</i> , adică asigură bunăstarea emoțională și protecția copiilor, evitând expunerea acestora la situații jenante sau care le încalcă drepturile, învinuirea acestora, plasarea responsabilității doar pe seama lor, solicitarea de la copii a unor informații din curiozitate sau din dorința de a aplica o tehnică, manipularea copiilor pentru a stabili/ menține relații bune cu alte persoane, inclusiv autorități etc.			

6.	... reflectă <i>principiul supraviețuirii și dezvoltării</i> , adică se bazează pe nevoile reale ale copiilor și contribuie la dezvoltarea competențelor acestora, ținând cont de capacitățile în evoluție			
7.	... reflectă <i>principiul opiniei copilului</i> , adică oferă diferite oportunități și destul timp pentru exprimare și luare de poziție față de temă, <i>în cadrul lecției</i> , și îi împuternicește să acționeze și să-și solicite dreptul <i>în afara lecției</i> (în școală, comunitate)			
Din punct de vedere al procesului, proiectul de activitate:				
8.	... este <i>logic</i> structurat, adică etapele sale decurg una din alta, iar sarcinile/ exercițiile propuse copiilor conduc la realizarea obiectivelor stabilite			
9.	... conține un <i>număr</i> rezonabil de <i>sarcini</i> date copiilor, cu o complexitate potrivită, care reies și din <i>timpul</i> planificat pentru activitate			
10.	... utilizează metode și un vocabular care <i>corespund</i> particularităților de <i>vîrstă</i> ale copiilor			
11.	... contribuie prin întrebările de debriefare (analiză) la <i>analizarea</i> de către copii a <i>experienței proprii</i> de la oră și din viața reală și la formularea de <i>concluzii</i> și <i>lecții învățate</i>			

Surse bibliografice

1. Evaluating Human Rights Training Activities. A Handbook for Human Rights Educators. (2011) Equitas – International Centre for Human Rights Education and the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Montreal.
2. Ministerul Educației al Republicii Moldova (2010) Educația civică. Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele V-IX), Chișinău.
3. Ministerul Educației al Republicii Moldova (2010) Educația civică. Curriculum pentru învățământul liceal (clasele X-XII), Chișinău.
4. Ministerul Educației al Republicii Moldova (2010) Educația civică. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta gimnazială, Chișinău.
5. Ministerul Educației al Republicii Moldova (2010) Educația civică. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru treapta liceală, Chișinău.
6. Rolf Gollob, Peter Krapf, Olof Olafsdottir, Wiltrud Weidinger (2010) Educating for democracy. Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers. Council of Europe.
7. Peter Dixon (2010) Accommodating Children's Evolving Capacities.
8. Learning to live together. Design, monitoring and evaluation of education for life skills, citizenship, peace and human rights. (2008) UNESCO International Bureau of Education (IBE) and Deutsche Gesellschaft fur Technische Zusammenarbeit (GTZ).
9. Janet Prest Talbot (2007) Making Children's Rights a Reality. Building a Child-friendly society using a Children's Rights approach. Trainer's Manual.
10. Save the children (2007) Getting it Right for Children. A practitioners' guide to child rights programming.
11. Henk van Beers, Caspar Trimmer (2006) Adults first! An organisational training for adult son children's participation. Child Rights Foundation Cambodia, Save the Children Sweden.
12. Wyness M. (2006) Childhood and Society. An Introduction to the Sociology of Childhood.
13. Save the Children (2005) Child Rights Programming. How to apply Rights-Based Approches to Programming. A Handbook for International Save the Children Alliance Members.
14. Gerison Lansdown (2003) The evolving capacities of children: Implications for the exercise of rights.
15. Ministerul Educației al Republicii Moldova (2000) Concepția educației în Republica Moldova.
16. Save the Children, UNICEF (2000) Children's rights. Turning principles into practice.
17. Alianța Internațională Save the Children, RNC (NGO/UNICEF Regional Network for Children in CEE/CIS&Baltics, SEE CRAN (South East European Child Rights Network) și Grupul ONG pentru drepturile copilului, UNICEF, Comisia Europeană. Pachet de resurse privind drepturile copilului.
18. Felisa Tibbitts (1997) Classroom-based Assessments din Evaluation in the human rights education field: getting started. Human Rights Education Associates (HREA).
19. Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului. Varianta oficială și prescurtată (1989).